

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

ХІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ
НАУКИ ТА ОСВІТИ**

29-30 квітня 2024 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ XI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

29-30 квітня 2024 року

**Львів
2024**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Актуальні проблеми сучасної науки та освіти: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 29-30 квітня 2024 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2024. – 172 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників XI Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Актуальні проблеми сучасної науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

Львівський науковий форум, 2024

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	7
<i>Гандзюк В.О.</i> РОЛЬ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....	7
ІСТОРИЧНІ НАУКИ.....	9
<i>Гадинко О.</i> МІСТО СТОРОЖИНЕЦЬ НАПЕРЕДОДНІ ТА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1918).....	9
<i>Горгуль Д.С.</i> РОЛЬ ЖІНКИ В КОЗАЦЬКІЙ ДЕРЖАВІ	16
МЕДИЧНІ НАУКИ	18
<i>Кириленко Є.О., Погоріла І.О.</i> ОПИС, АНАЛІЗ ТА ПОРІВНЯННЯ МЕТОДІВ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСІБ.....	18
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	22
<i>Буданова І.О.</i> КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ОСВІТИ..	22
<i>Буданова І.О.</i> ТЕСТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ В ЗВО.	25
<i>Вихованець І.В.</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ: ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	29
<i>Сиділо А.А.</i> ВПЛИВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ З ІНКЛЮЗІЄЮ: ФАКТОРИ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ПІДТРИМКИ.	32
<i>Сосюк А.В., Супрунюк Ю.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	35
<i>Химич М.А.</i> КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ	40
<i>Химич М.А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ КАЗКОТЕРАПІЇ НА ЗНИЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	44
<i>Чулакова Д.В.</i> ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ	48
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ.....	52
<i>Арсенюк М.</i> ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЯПОНІЇ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	52

<i>Явкун О.І.</i> ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ДВОСТОРОННЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНА-УГОРЩИНА	54
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	58
<i>Мельник Я.М.</i> ГАЗЛАЙТИНГ ЯК ФОРМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ.....	58
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ.....	60
<i>Шепета К.О., Ізмоленова Т.І.</i> ВПЛИВ МОДИФІКОВАНИХ ФОСФОРОМ ЗОЛЬНИХ ДОБРИВ НА РОСТ І РОЗВИТОК ПРОРОСТКІВ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ.....	60
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ.....	64
<i>Мацюк В.В.</i> ІМІДЖЕВА РЕКЛАМА ПРИ ФОРМУВАНІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТУ ОСОБИ	64
ТЕХНІЧНІ НАУКИ.....	67
<i>Білан І.А.</i> ТАКСОНОМІЯ КАНАЛІВ ПЕРЕДАЧІ ПРИХОВАНИХ ДАНИХ	67
<i>Білевський П.С.</i> ПРИЗНАЧЕННЯ КОАКСІАЛЬНИХ З'ЄДНУВАЧІВ	70
<i>Гуржій С.В.</i> ДЕЯКІ ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ВОДЯНИХ ЗНАКІВ	72
<i>Данилович А.О.</i> НЕОБХІДНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ МІРИ ПОГЛИНАННЯ РОЗЧИННИКІВ ПОЛІМЕРНОЮ СМОЛОЮ ELASTIC 50A FORMLABS ВІД ПЛОЩІ ПОВЕРХНІ ДЕТАЛІ.....	75
<i>Заєць С.В.</i> ТЕХНІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОНЛАЙН РЕПЕТИТОРСТВА В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	77
<i>Мельник О.М.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОЧИЩЕННЯ ПОВЕРХНІ МЕТАЛЕВИХ МАТЕРІАЛІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ LSP	79
<i>Мельник О.М.</i> ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ SMD-КОМПОНЕНТІВ У SMT-ТЕХНОЛОГІЇ	82
<i>Пожарко А.Р.</i> ІННОВАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ПРОТИПОЖЕЖНОЇ СИСТЕМИ НА БАЗІ ТЕХНОЛОГІЇ ІоТ	85
<i>Ралік І.Р.</i> ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ СУБД MICROSOFT SQL SERVER ДЛЯ CRM-СИСТЕМ	89
<i>Ревуцький Є.І.</i> ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА УСТАНОВИ СФЕРИ ПОСЛУГ ..	91
<i>Третяк В.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ТА МАТЕМАТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ..	94

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ	98
<i>Юрчук М.І.</i> ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПІДХОДІВ У ФІЗИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: АДАПТАЦІЯ ДО ПОТРЕБ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	98
ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ.....	100
<i>Гандзюк В.О.</i> ЕВТАНАЗІЯ ЯК ВИЯВ СУВЕРЕНІТЕТУ ІНДИВІДА НАД ВЛАСНИМ ЖИТТЯМ	100
ЮРИДИЧНІ НАУКИ.....	103
<i>Бардалим Д.О.</i> ВАЖЛИВІСТЬ НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ СПІЛКУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ	103
<i>Галушинецька К.О.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ТА ТРАВМ ОТРИМАНИХ У РЕЗУЛЬТАТІ ВИКОНАННЯ ПРАЦІ.....	105
<i>Голубенко Ю.А.</i> АКТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ МІНОРИТАРНИХ АКЦІОНЕРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ НЕПРЯМОГО ПОЗОВУ	107
<i>Голубенко Ю.А.</i> ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ГРОШОВОЇ КОМПЕНСАЦІЇ ЧЛЕНАМИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ	110
<i>Гرابко С.В.</i> ЗМІСТ ТА ОБСЯГ ПРАВА НА СВОБОДУ СЛОВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	112
<i>Давидович О.</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СТАНДАРТИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД.....	115
<i>Довгих В.Є.</i> ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ.....	118
<i>Івченко О.М.</i> РОЛЬ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	120
<i>Ілютенко А.М.</i> ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ОКРЕМИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН В ЧАСТИНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНЕ ВБИВСТВО МАТЕРІЮ СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ.....	122
<i>Ілютенко А.М.</i> ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ НАД ДІТЬМИ В УКРАЇНІ	124
<i>Міщенко О.Л.</i> ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВOPOPУШЕННЯ.....	127
<i>Орищенко Н.О.</i> КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА: МЕХАНІЗМИ ТА ПРОБЛЕМИ.....	130
<i>Прокопова А.В.</i> ОГЛЯД МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ	133

Резнік М.П. ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ВДОСКОНАЛЕННЯ КІБЕРЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ.....	137
Резнік М.П. ОСОБЛИВОСТІ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ЦИВІЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА..	139
Резнік М.П. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ У ПРАКТИЦІ СТРУКТУРИ АРХІТЕКТУРНОГО НАПРЯМУ	142
Резнік М.П. ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК НОВЕЛИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА.....	145
Резнік М.П. ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ НАСЛІДКІВ ПРОПАГАНДИ РЕЛІГІЙНОЇ НЕТЕРПИМОСТІ ТА ДИСКРИМІНАЦІЇ.....	148
Резнік М.П. ПРОФЕСІЙНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ ПРАЦІВНИКА ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ РОБОТОДАВЦЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ВИГЛЯДІ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ.....	150
Резнік М.П. РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТТЯ РОБОЧИЙ ЧАС В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	153
Сопилюк А.П. АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ВІДМЕЖУВАННЯ КОНТРАБАНДИ ВІД СУМІЖНИХ ЗЛОЧИНІВ.....	156
Сопилюк А.П. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЩОДО ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ПРИВАТНЕ ТА ПУБЛІЧНЕ ОБВИНУВАЧЕННЯ.....	158
Сопилюк А.П., Резнік М.П. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ЗБУТУ НАРКОТИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	160
Сумін Є.О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНОГО ПІДРОЗДІЛУ ЗІ СЛІДЧИМ ПРИ ПРОВЕДЕНІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	162
Тімощик А.Д., Кабак Я.С. ОПЕРАТИВНІ ОБЛІКИ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	164
Тімощик А.Д. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	166
Тімощик А.Д. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	168
Ткачова Ю.В., Логінова М.В. ПОНЯТТЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ЦІЙ СФЕРІ.....	171

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Гандзюк Вікторія Олександрівна,
здобувачка вищої освіти факультету управління та економіки
g20v05o@gmail.com

Науковий керівник: Пухальський Вадим Валентинович,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи, страхування та фондового ринку.
v_pukhalskyi@univer.hm.ua

*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

РОЛЬ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Митно-тарифне регулювання є ключовим інструментом у забезпеченні економічної стабільності будь-якої країни, включаючи Україну. Це дозволяє уряду контролювати потік товарів через кордон, стимулювати або захищати внутрішній ринок, збільшувати державні доходи та впливати на баланс торгівлі.

Митно-тарифне регулювання – це система встановлення митних тарифів на товари, які переміщуються через міжнародний кордон. В залежності від способу нарахування митні тарифи є адвалерні (нараховуються у відсотках від митної вартості товарів) та специфічні (нараховуються у грошовій сумі за одиницю товару). А в залежності від того, куди переміщується товар є ввізні (застосовуються при імпорті товарів) та вивізні (застосовуються при експорті товарів) митні тарифи [1].

Основними завданнями державного регулювання митних інтересів є:

- формування стабільної, конкурентоздатної, та незалежної економічної системи держави;
- підвищення ефективності митної логістики та інфраструктури;
- забезпечення належного рівня національної безпеки та захисту національних інтересів;
- координація та взаємодія митних органів з іншими державними установами для захисту митних кордонів країни;
- зміцнення позицій держави у міжнародних рейтингах [2].

Митні тарифи впливають на баланс торгівлі, дозволяючи уряду регулювати імпорт та експорт для досягнення бажаного торговельного балансу. Вони можуть бути підвищені для зменшення імпорту та збільшення експорту, що допомагає зменшити торговельний дефіцит або навпаки — стимулювати імпорт, коли це необхідно для внутрішнього ринку.

Однією з головних функцій митно-тарифного регулювання є захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції, яка може загрожувати місцевим виробникам. Шляхом встановлення митних тарифів на певні товари чи послуги, держава може регулювати їхні обсяги і ціни на внутрішньому ринку. Це дозволяє захистити вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції та стимулює розвиток власного виробництва.

Для того, щоб збільшувати обсяги експорту потрібно знижувати митні ставки. Це дозволить українським компаніям бути більш конкурентоспроможними на світовому ринку, оскільки зниження витрат на експорт збільшує маржу прибутку та робить продукцію більш привабливою для іноземних покупців.

Митні збори є важливим джерелом доходу для держави. Вони допомагають уряду фінансувати різноманітні програми, від соціального забезпечення до інфраструктурних проєктів. Україна, як і багато інших країн, використовує митні тарифи для збалансування бюджету та інвестування у ключові сектори економіки.

Україна, як країна, що розвивається, також стикається з викликами у сфері митно-тарифного регулювання, такими як необхідність модернізації митниці, боротьба з корупцією та інтеграція до світової торговельної системи.

Для того, щоб підвищити ефективність митного регулювання та сприяти економічному зростанню необхідно укладати різноманітні міжнародні угоди про вільну торгівлю, які, зазвичай, містять положення щодо застосування спеціальних ставок для певного асортименту товарів. Крім того, ці спеціальні ставки часто поєднуються з тарифними квотами на відповідні категорії товарів.

На сьогоднішній день Україна активно працює над розширенням мережі зон вільної торгівлі з різними країнами та регіональними угрупованнями. Найбільш значущим є Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі з Європейським Союзом, яка набула чинності з 1 січня 2016 року. Ця угода передбачає не лише скасування тарифів на товари, але й лібералізацію доступу до ринку послуг, а також адаптацію українських регуляторних норм до стандартів ЄС [3].

Крім ЄС, Україна підписала угоди про зону вільної торгівлі з країнами, які входять до Співдружності Незалежних Держав, а також окремі угоди з такими країнами, як Грузія, Македонія, Чорногорія та інші. Ці угоди сприяють збільшенню торгівлі, інвестицій та економічного зростання, відкриваючи нові ринки для українських товарів та послуг.

Отже, ефективне митно-тарифне регулювання може стати фундаментом для стабільного економічного розвитку України. Воно відіграє важливу роль у захисті національних інтересів, підтримці внутрішнього виробництва та забезпеченні балансу в міжнародній торгівлі. Але перед Україною також стоїть ряд актуальних питань щодо митно-тарифного регулювання. Їх вирішення допоможе Україні захистити національний ринок, стимулювати вітчизняне виробництво та інтегруватися до європейського економічного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тарифні та нетарифні бар'єри у міжнародній торгівлі. URL: <https://www.bca.education/tarifni-ta-netarifni-baryeri-u-mizhnarodnij-torgivli-bl/>
2. Гуцул І. А., Крисовата К. В., Титор В. Й. Актуальні тенденції митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі України. Економіка та суспільство. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-65>
3. Шиманська К. В., Бондарчук В. В. Ефект Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС на вітчизняний імпорт та експорт. Економіка, управління та адміністрування. 2021. № 2 (96). С. 25-30.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Олександр Гадинко

вчитель історії, спеціаліст, магістр історії

Красноїльський ліцей №3,

Чернівецька область

МІСТО СТОРОЖИНЕЦЬ НАПЕРЕДОДНІ ТА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1918)

На початку XX ст. містечко Сторожинець переживало, мабуть, своє, перше становлення та господарський розвиток, хоча були й часи занепаду, спричинені природними катаклізмами. Так, приміром в 1860р. по населеному пункту прокотилась епідемія холери, в 1864р. – сильно постраждав від повені, в 1885р. пронісся циклон, 2 вересня 1896р. спалахнула велика пожежа, яка принесла чималі руйнування [9, с.27-28], [23, s.195-196]. Але незважаючи на це місто відновлювалося, продовжувало розвиватися, розширювалося.

Скасування кріпосного права на Буковині ще в сер. XIX ст. посприяло зародженню в 60-80-х роках позаминулого сторіччя ринкових відносин у сільському господарстві, поширенню товарно-грошових відносин, ремесел та промислів (бондарство, столярство, чинбарство). Зокрема, в 1872р. у містечку з'явилася перша парова машина, з 1890. цегельний завод, 2 гуральні, 2 лісопилні, 2 млини, відгодівельний пункт, парова на 17 та водяна машина на 17 кінських сил. В 1889р. у Сторожинці почав працювати свій лісопилний завод (філія) відомої будапештської фірми «Леопольд фон Поппер». Тут же функціонував невеликий шкіряний завод, діяла філія фірми по виробництву швейних машинок «Зінгер» (представник фірми Б.Матеяса), підприємство братів Гехтів (виробництво мила та інших виробів з жиру), невелика фабрика Сокальського по виготовленню капелюхів [6, с.94-95], [9, с.12].

Велике значення мало відкриття державної залізниці 1886р., що з'єднала Сторожинець, Глибоку та Берегомет над Сіретом. Її довжина становила 53 км. З 1892р. населений пункт користується правами торгу („Marktrechte”). Щорічно проводилися ярмарки 1-3 травня та 20-23 вересня та щотижневі торги. До послуг жителів та гостей містечка були крамниці Мозеса Маргулеса та Исидора Верта, готель «Централь», у якому розміщувався ресторан та кав'ярня. До послуг був телефонний зв'язок з Чернівцями, для городян – народний сад (міський парк), алеї, клумби, павільйон з танцювальним майданчиком, ресторан, різні атракціони тощо. У Сторожинці знаходився пречудовий палац Флондорів, приватні угіддя графа Миколи Василька (1868-1924), мисливський будинок Оренштайна, кредитно-ощадний банк Р.Лібенвайна (з 1901р.), кредитний інститут та багато іншого. За 8 кілометрів від Сторожинця у Буденцях знаходився дуже гарний палац, розкішний парк та усипальниця родини Петріно (Петріно – знатна аристократична династія. Один із родини Петріно був міністром землеробства Австрії).

З 31 серпня 1868р. у Сторожинці діє повітова управа (староство) та повітовий суд, з 1885р. податкове управління (очолював Е.Нойман). В 1900р. місцеві мешканці

апелювали до крайового уряду у Чернівцях прохання переведення Сторожинця до розряду міст. На той 1900р. у Сторожинці нараховувалося 5 культових споруд, поштамт, телеграфна станція, пошта, аптека, бойня, добровільна пожежна команда, працювали 10 юристів, 6 банківських службовців, 6 адвокатів, 5 лікарів, мешкало багато комерсантів та торгівців. 21 травня 1904р. Сторожинець був затверджений містом. В ньому організовувалося міське управління та суд [9, с.14-15], [11, с.547-548]. Одними з перших бургомістрів міста були Николай Флондор, Григорій Флондор, потім Йоган Кучера, Ісидор Катц, Адріан Ончул, Еміліан Служанський, Шлемко, Ратцький та ін. Справедливо вважається, що найбільшого розквіту місто досягло за мера др.Ісидора Катца, який за фахом був юристом. Як розумний і далекоглядний бургомістр він знав як перетворити ринкове містечко Сторожинець у місто, яке до війни постійно розвивалося і стало прекрасним завдяки своєму географічному розташуванню та мальовничим околицям. Не менш талановитим і завжди турботливим про благоустрій міста і благополуччя його городян був заступник мера головний землемір Адріан Рітер фон Ончул, який походив зі старовинного румунського дворянського роду. Після Першої світової війни, нажаль, ця цінна людина назавжди залишила Сторожинець і переїхала до Трансільванії.

Заснування міської ошадної каси надало багатьом купцям, особливо євреям, які емігрували до краю і в тому числі до Сторожинця після 1860р., право забудувати центр містечка житловими та господарськими будинками, особливо мурованими. Були побудовані ціла мережа водопостачання та каналізації, електростанція, громадська лазня, в якій була побудована ціла мережа лікувальних лазень, бойня. У місті була також створена добровільна пожежна дружина, до якої багато городян приєдналися та придбали за власні кошти техніку [9, с.12], [23, с.42-43].

Протягом 1907-1908рр. була зведена лікарня, в 1908р. «Німецький народний дім». У 1910р. у Фольксгартені було відкрито пам'ятник австрійському імператору (цісарю) Францу Йозефу I (1848-1916рр.). У 1913р. у місті було прокладено водогін. У місті також функціонувала електростанція, власниками якої були подружжя Дрекслер. Місто швидко розбудовувалося. В центрі стояли одно, дво- та три поверхові будинки, зведені у класичному стилі чернівецькими та віденськими архітекторами. Справжньою окрасою міста були Торговий майдан, Торгова вулиця, Будинецька вулиця, міський народний парк, Фольксгартен, пішохідні доріжки, павільйон з танцювальним майданчиком, рестораном та боулінгом. Так відомо, що почесним громадянином міста Сторожинець був барон Микола фон Василько, видатний громадсько-політичний діяч краю і один із лідерів українського національного руху.

Безперечно, не завжди економічні успіхи йшли поряд з соціальними негараздами, господарським станом в місті. Ще до початку війни 11 січня 1914р. народні збори у Сторожинці негайно постановили до крайового управління Буковини та крайового комітету буковинського сейму резолюцію з вимогою створення для городян міста умов для отримання роботи шляхом регулювання гідротехнічних робіт русла р.Серет та будівництва дороги Панка – Давидівка, а також Ропча – Петрівці. У такий спосіб передбачалося надати роботу тисячам безробітних та їх родинам, які перебували у нечуваних злиднях. Збори вимагали також від крайового управління асигнувань для міста на суму хоча б 10000 к., щоб у такий спосіб надати дрібним ремісникам, робітникам та торговцям, які розоряються, безвідсоткову позику в кредит. Розподіл цих грошей мав

би відбуватися за участю довірених осіб робітників та дрібних ремісників за домовленістю з повітовим управлінням. Враховуючи відсутність будь-якого будівництва протягом двох років і безробіття підручних робітників, столярів, теслярів, та інших спеціалістів збори вимагали від цісарсько-королівського повітового управління провести принаймні будівництво парафіяльного будинку, не позбавляючи людей отримати роботу, купуючи готові будинки. А вже 1 травня 1914р. німецькомовна газета «Vorwarts» писала вже про безробіття і злидні у цілому Сторожинецькому повіті, вказуючи, що ще в 1912р. з повіту емігрувало понад 2 тис. робітників, в 1913р. – вже 3 тис. робітників, а за перші три місяці 1914р. – ще 1500 робітників. Крім того, зі Сторожинця до Німеччини виїхало кілька сот колись заможних, а тепер вже збіднілих єврейських родин. На будівництві дороги Панка – Давидівка працювало лише 700 робітників із заявлених 3 тис. Роботи по врегулюванню русла р.Серет теж у березні-квітні того ж 1914р. ще не розпочалися. Роботи відсунулися на осінь. До того ж уряд заборонив виїжджати молодим людям віком молодше 37 років. У приміщенні Сторожинецького податкового відділу вже лежало багато селянських сардаків та подушок. Три роки поспіль населення міста потерпало від неврожаю. Робітники, які щорічно орендували землю, втрачали не лише гроші, а й насіння для її посадки, вдавалося до виконання панщини деяким поміщикам для покриття авансів акордних робіт, виконувало важкі фізичні роботи по викорчовуванню лісу, отримувало мізерну заробітну плату та терпіло нечувані злидні [1, с.239-240], [4, с.152-153]. Все це вело до виникнення стихійних голодних бунтів.

Як відомо, станом на 1914р. «Горішній Сторожинець» належав Самуелю Оренштайну та др. Оскару Бруно, «Нижній Сторожинець» – родині Флондорів. Це були місцеві поміщики, які на час виборів до крайового сейму в квітні 1914р. входили до курії великих землевласників Буковини [7, с.259], [11, с.547].

Прикро, але незважаючи на всілякі соціальні потрясіння економічний підйом міста був перерваний подіями Першої світової війни, яка розгорнулася у країнах Європи та по всьому світі в 1914р. та, на жаль, не обминула це мирне містечко. Зоною бойових дій якраз стала північно-східна частина Буковини. Доля цього квітучого міста та його жителів надовго і кардинально змінилася. Доросле населення було призвано до війська. З самого початку торгівля та комерція зупинилися. У місті в основному залишилися літні люди та непридатні до військової служби чоловіки. Цьому мирному містечку довелося пережити три російські інвазії. Були евакуйовані всі державні відомства та чиновники, значна частина населення, в основному євреї, залишили місто і виїхали до Австрії. Залишені ними квартири та житлові будинки були віцент пограбовані та зруйновані. Всі громадські будівлі були підпалені. Перший раз армійські підрозділи росіян вступили у місто 12 вересня 1914р. і перебували в ньому до 20 жовтня. Вдруге росіяни зайняли місто в листопаді і перебували в ньому до лютого 1915р. Був зруйнований міст через р.Серет. Жакіття «Великої війни» не обминули й цивільне населення, яке весь час потерпало від голоду, безробіття та інших соціальних негараздів [20, с.3], [21, с.3], [23, с.42-43, 196-197].

Жахлива картина міста спостерігалася після третього приходу російських військ, яке супроводжувалося відомим «Брусиловським проривом» в червні 1916р. і тривало до серпня 1917р. відповідно до «Положення про управління областями Австро-Угорщини, зайнятими по праву війни» від 16 липня 1916р. було утворене воєнне генерал-губернаторство з центром у Тернополі. Станом на 19 вересня 1916р. його територія визначалася відповідними населеними пунктами, шосе та залізницею Берегомет – Сірет

– Сторожинець – Сучава [10, с.142-143]. Після реорганізації Чернівецька губернія складалася з 13 повітів (на лютий 1917р.), у тому числі й Сторожинецького. У місті перестали діяти ткацька фабрика, два шкіряних і лісопильний заводи. Власники підприємств Мозес Абіш, Вольер та Нахман Лебелі, Сидір, Верт та Яків Локери, Мотель Вельт та інші втекли до Австрії. У 1916р. внаслідок прибуття російських військ свої маєтки в місті залишили Вольф Тітінгер та той самий Йозеф Оренштайн. Згорів центр міста, за винятком кількох будинків, які випадково вціліли. Була зруйнована телефонна та електропроводка. На затишних вулицях були сліди пограбувань елітних фірмових будинків, розбиті на узбіччях меблі та побутові речі. Було видно крутом сліди пограбувань. Російські війська, проходячи через Серет, вцілент пограбували залишені біженцями помешкання та крамниці. Були сплюндровані повітовий суд, пошта, гімназія. Начальник Сторожинецького повіту поручик Г.Рудь 24 листопада 1916р. повідомляв коменданту 17 етапу (Сторожинець) про те, що війська, проходячи містом, вчиняли масові пограбування, плундрування та підпали крамниць і залишених жител громадян [10, с.143], [21, с.3]. Лише з часом ці сліди пограбувань та терору були усунені, а будинки – відбудовані. Був відбудований через річку й тимчасовий міст.

Лютнева революція (23 лютого/8 березня) 1917р. в Російській імперії передала відповідні настрої та гасла як по всій її імперії так і поза її межами, у тому числі й на Буковину[18, с.80-90]. Наприкінці березня 1917р. у Сторожинці була створена Рада солдатських депутатів[11, с.548-549], [16, с.7]. Революційні настрої солдатів російської армії передавалися й цивільному населенню, яке й не без того потерпало від соціальних, економічних, політичних та військових потрясінь. В оперативному повідомленні комісара Сторожинецького повіту Гаєвського, за 27 липня 1917р., під час відступу російських військ, зазначалося, що п'яні солдати пограбували Сторожинець. Війська нещадно грабували як заможних, так і незаможних, навіть тих селян, які мали великі сім'ї [10, с.161].

Про австрійські звірства і державну зраду, симпатію до російської окупаційної влади також відомо завдяки документальній праці Теодора Балана, яку він видав після війни у Чернівцях в 1923р. У ті буремні та криваві часи (в 1915р.) були розстріляні Василь Горюк зі Сторожинця, Іван Зеганчук та Олександр Гандюк з Глибоки та багато інших осіб... Під час російського вторгнення місцевий землевласник Янку Флондор виконував обов'язки мера, а адміністративний чиновник Шлемко виконував обов'язки муніципального секретаря. Муніципальна канцелярія була знову відкрита. Після російського вторгнення державний уряд у Чернівцях доручив керувати містом раднику Рацькому. Пан Шлемко залишився секретарем громади. Кількість державних службовців у муніципалітеті знову поступово збільшувалася [13, с.297-298], [23, с.43].

Після відходу російських військ розпочався довгоочікуваний ремонт електростанції з метою забезпечення населення електроенергією (світлом). Однак освітлення міста було лише з півночі. У цей час працювала лише насосна станція. Електростанція працювала на вугільному газі, що робило його дорого вартісним і це означало, що місцеві підприємства отримували його лише після 18.00 год. Був, звісна річ, приведений до ладу сквер, але незважаючи на всю повоєнну реконструкцію наслідки російської військової інвазії мали свої наслідки на довгі роки, які так і не були остаточно усунені.

3 серпня 1917р. Сторожинець знову опинився під скіпетром австро-угорських військ.

[23, с.43, 197-198]. Остаточного військові дії на східному фронті припинилися 28 листопада 1917р. коли ворогуючі сторони (Австрія, Німеччина і Росія) сіли за стіл переговорів у Бересті. Ще напередодні 27 листопада 1917р. у Чернівцях між російським та австро-німецьким командуванням було укладено тимчасове перемир'я на лінії фронту. Такі домовленості було досягнуто між російськими, австро-угорськими та румунськими військами 8 та 9 грудня 1917р. [8, с.203-204], [13, с.298], Безглузда війна, яка тривала більше трьох років – припинилася, проте населенню потрібно було долати ще її нечувані наслідки.

Відомо, що в 1917р. через місто проїжджав німецький імператор та прусський король Вільгельм II (1888-1918рр.) та видатний шведський географ, топограф, дослідник та письменник Свен Хедін (1865-1952рр.). Останній декілька днів гостив у місцевого священика Георгія Філієвича. У січні 1918р. останній імператор Австро-Угорської імперії Карл I (1916-1918рр.) приймав військовий парад солдатів на полях у Сторожинці позаду церкви св.Георгія та костелу св.Анни. Від лютого морозу декілька солдатів впали від нечуваного холоду [23, с.197-198].

За окремим сепаратним мирним договором від 9 лютого 1918р. між Українською Центральною Радою і центральними державами з українських земель Галичини і Буковини мав бути створений окремий автономний край під скіпетром Габсбургів. Місто та край ще перебували під австрійським урядуванням. Недивно, що наприкінці 1918р. Сторожинець зайняли українські нерегулярні (добровільні) військові частини, і то – на декілька днів [8, с.203-204], [13, с.298], [23, с.43]. Протягом жовтня-листопада 1918р. на Буковині як і в інших краях почали відбуватися складні суспільно-політичні відцентрові процеси та події, які зрештою призвели до закінчення Першої світової війни в листопаді 1918р., виникнення і розширення кордонів нових держав у центрально-східній Європі. На політичній карті Європи зникли Австро-Угорська, Російська імперії, кайзерівська Німеччина. За умовами Сен-Жерменського (вересень 1919р.), Тріанонського (червень 1920р.) і Севрського (серпень 1920р.) мирних договорів Буковина відійшла до королівства Румунія [2, с.564-565], [15, с.57-59].

У жовтні 1918р. відбулися заворушення місцевого населення і солдатів 22, 24 і 41 австрійських полків. Військові захоплювали склади і роздавали зброю робітникам. Такі заворушення окрім Чернівців відбулися у Сторожинці, Сучаві, Кимполунзі [22, с.15]. Повстали селяни, робітники і місцеві буковинські солдати розганяли старий австрійський чиновницький апарат та ненависних поміщиків (наприклад, Янку Флондора з Сторожинця). Всенародне Буковинське Віче у Чернівцях, яке відбулося 3 листопада 1918р., проголосувало за возз'єднання української частини Буковини з містами Чернівці, Сторожинець... з Великою Україною [3, с.46-53, 116-117]. На цьому Буковинському всенародному вічі, зрозуміло, були й представники зі Сторожинця. Проте, всупереч народному волевиявленню та прийнятих українською стороною рішень 10-11 листопада 1918р. територію міста зайняли румунські війська. Ідейним натхненником приєднання Буковини в 1918р. до Королівської Румунії виступив громадсько-політичний діяч зі Сторожинця Янку Флондор (1865-1924рр.). Саме він доклав нечуваних зусиль аби Буковина відійшла до складу королівської Румунії. У Чернівцях генерал Задіка зустрів лише натовп переляканих «більшовизацією населення» панів. А в Сторожинці, спадковий власності родини Флондорів, ситуація взагалі виглядала дивною. Член «Румунської національної ради» К.Клайн, який сам «влаштував помпезну зустріч визволителям»,

залишив безцінні свідчення тієї зустрічі: «Близько 9-ї години вечора прибув загін...і з розгорнутим триколовим прапором промаршував головними вулицями Сторожинця. Виконниці були зачинені, штори спущені, на вулиці – жодної живої душі. З великими труднощами було примушено одного власника відчинити ресторан, щоб почастувати офіцерів. Сповістив кількох румун про прибуття цього загону, однак окрім пана Георга Жемна ніхто не прийшов». За свідченням цього ж Клайна тільки він сам зустрічав нових «визволителів» краю на станції Глибока [17, с.106]. Після зайняття румунськими військами всієї Буковини 12 листопада 1918р. у Чернівцях, Сторожинці, Вашківцях, Вижниці, Радівцях та однойменних повітах був запроваджений надзвичайний стан, який наказом командира 8-ї дивізії румунської армії генерала Я.Задіка від 13 (26) січня 1919р. перейшов у стан облоги у містах Чернівці, Сторожинець, Серет, Вашківці, Вижниця, Заставна, Кіцмань, який тривав до стабілізації суспільно-політичного та військового стану в регіоні [3, с.124-130], [5, с.326-330]. Місто Сторожинець був перейменований у Флондорени, проте нова назва не прижилася, оскільки таке рішення місцева громада частково не схвалила [12, с.190], [19, с.58-59], [23, с.44-45]. Місто та його жителі опинилися вже у нових реаліях свого життя та у складі нової держави – королівської Румунії, перебування під якою тривало до 27-28 червня 1940р.

Отже, підсумовуючи вище сказане, слід наголосити, що після Першої світової війни (1914-1918рр.) місто вже не мало тих передвоєнних ресурсів, а, отже, також почало повільно занепадати як і решта буковинських міст: Сучава, Радівці чи Кимполунг. Прикладом цьому є вагомі свідчення буковинського історика І.Піддубного: «Особливо інтересна доля Сторожинця, міста» тим, «що, не дивлячись на мале населення (12.000), мало перед війною надзвичайно культурний вигляд: були комунальні зисковиті підприємства, тартак, сиротинець (притулок для сиріт) для дітей усіх національностей, свої театри, пречудовий парк, майдан для спорту, гарні пішоходи й добре бруковані вулиці, електрика, водопровід та каналізація, лікувальна купальня й прегарний будинок гімназії, позичкова каса й т. д. З приходом нової влади й жерента, що заступив місце усуненого бургомістра-німця, почав занепадати комунальний добробут: лікувальні купелі завалилися, пішоходи, вулиця, електрика, водопроводи, тартак, рухоме майно, гімназія, сиротинець, парк, гімнастичний майдан – все випродано за гроші або розкрадено, або вщент зруйнувалося, або стало негодящим для вжитку, і сьогодні Сторожинець уже не пригадує міста центральної Німеччини, але велике неохайне село країни, що не вийшла з доби аграрного й назадняцького господарства» [14, с.114]. Так сталося, що ще з часів Молдавського князівства існувало неписане правило – як правило, найбагатша та найвпливовіша людина, яка проживала у селі (в місті) автоматично ставала його головою (бургомістром), а велике землеволодіння поміщиків, яке існувало у краї, певна річ, гальмувало господарське становлення та економічний розвиток містечка, а отже – мало негативні наслідки для його жителів. У житті городян розпочалася нова епоха – період відбудови міста після декількох років війни, пограбувань та лихоліть, час сильної суспільно-політичної боротьби за право національне самовизначення, доба нових сподівань та справдження надій на краще майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Боротьба трудящих Північної Буковини проти соціального та національного гноблення у другій половині XIX – на початку XX ст. Збірник документів і матеріалів / Ред. колегія М.Іванеско, упорядник В.Ботушанський – Ужгород: Карпати, 1979. – 288с.
2. Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини XX ст.) / В.М.Ботушанський, С.М.Гакман, Ю.І.Макар. – Чернівці: Рута, 2005. – 744с.
3. Народне Віче Буковини 1918-1993. Документи і матеріали – Чернівці: Прут, 1994 – 144с.
4. Під колоніальним гнітом. Документи і матеріали / Ред. колегія М.Іванеско, упорядник В.Ботушанський – Ужгород: Карпати, 1986. – 206с.
5. 5.Споконвічна українська земля. Документи і матеріали – Ужгород: Карпати, 1990. – 467с.
6. Антошкіна Л. Особливості буковинського пограниччя: історія культурного полілогу: монографія/Лідія Антошкіна, Олександр Гадинко, Гелена Красовська, Петро Сигеда, Олексій Сухомлинов. – Донецьк: вид. «Ноулідж», 2010. – 237с.
7. Ботушанський В. Сільське господарство Буковини (друга половина XIX – початок XX ст.) – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – 340с.
8. Буковина. Історичний нарис. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – 416с.
9. Гадинко О. Сторожинець: мандрівка крізь віки. – Чернівці: Прут, 2013. – 208с.
10. Заполовський В. Буковина в останній війні Австро-Угорщини 1914-1918. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – 284с.
11. Історія міст і сіл Чернівецької області – К.: УРЕ АН УРСР, 1969. - С.546-558.
12. Карпенко Ю.В. Топонімія Буковини. – К.: Наукова думка, 1973. - 238с.
13. Квітковский Д., Бринзан Т., Жуковский А. Буковина, її минуле і сучасне. – Париж-Філадельфія-Детройт: Зелена Буковина, 1956. –967с.
14. Піддубний І.Буковина, її минуле й сучасне: суспільно-політичний нарис із малюнками і мапою Буковини. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. -216с.
15. Прокопович Е. Кінець австрійського панування в Буковині. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – 80с.
16. Речмедін А.П. Сторожинець. – Ужгород: Карпати, 1977. – 63 с.
17. Романець О., Михайлина П.В. – Неспроможність буржуазних і буржуазно-націоналістичних фальсифікацій історії радянської Буковини. – К.: Наукова думка, 1987. – 231с.
18. Ботушанський В. Події лютневої (березневої) революції 1917 р. у Ченівцях // Буковинський історичний журнал, 1997 - №1. –С.89-101
19. Карпенко О.Ю. Окупація Північної Буковини боярською Румунією і боротьба трудящих мас проти окупаційного режиму (1918-1919рр.) // Український історичний журнал, 1966. - №10. – С.56-62
20. Малишко В.М. Сторожинець//Радянське село. – 1967. – 15 квітня
21. Малишко В.М. Сторожинець // Радянське село. – 1967. – 18 квітня
22. Ципко К.Г. Революційна співдружність трудящих Буковини і Румунії / Наукові записки ЧДУ ім.Ю.Федьковича. Серія історичних наук. – Чернівці: 1981. - Т.54, вип.№3 – С.3-27
23. Liebenwein D. Storozynetz. Buchenland – Bukowina. Beschreibung und Errinerungen. – Darmstadt: 1983. – 206s.

Горгуль Дарина Сергіївна,
студентка гр. ОД-13
науковий керівник: **Подварський Ігор Андрійович,**
викладач суспільних дисциплін

Сумський фаховий коледж будівництва та архітектури

РОЛЬ ЖІНКИ В КОЗАЦЬКІЙ ДЕРЖАВІ

В історії України важливе місце належить козацтву як культурно-духовному феномену. З середини XVII ст. козацтво по суті почало репрезентувати перед світом український етнос, а українці почали називатися українським народом. На жаль, козацькі літописи, історична література знайомлять нас переважно з чоловіками — ватажками національних рухів або козаками, які вели боротьбу з турецько-татарськими нападниками.

Однак в кожного козака була мати, сестра, кохана чи дружина. Вони плакали, відпускаючи козаків на Січ, чекали їх роками з далеких походів, вели без чоловіків домашнє господарство, ростили й виховували дітей.

Заслуговує на увагу, що часи козаччини породили чимало визначних жінок-воївниць, адже під час війн Наливайка, Лободи, Остряниці, Гуні, Павлюка і Б. Хмельницького частина жіноцтва брала участь у боях з поляками нарівні з чоловіками. Не можна заперечити й вагому ролі жінок-козачок, меценаток у поширенні освіти в Україні, особливо в козацьку добу. З прадавніх часів жінку в Україні величали Берегинєю — основою щасливого буття [1, с. 22].

Вперше згадки про жінок були викладені в документах Запорозької Січі, які опрацював відомий історик, етнограф та публіцист Аполлон Скальковський, у його праці «Історія Нової Січі, або останнього Коша Запорозького». В праці увага зосереджена на козацьких звичаях та традиціях відносно дівчини, дружини, матері. Фактично роль жінки-козачки не розкрита повністю, але вона уособлює в собі любов до рідного краю, душу України, опору для чоловіка, що завжди перебуває поряд з ним в тяжкі часи та періоди небезпек.

Та хоча до жінок і ставилися шанобливо, їх положення бажало бути кращим, в той час коли чоловік йшов на Січ чи займався ремеслом, господиня тримала на своїх плечах всю домашню рутину, виховання дітей, худобу, готувалася до зимівлі та виглядання чоловіків з походу.

Водночас на жінку в козацькій культурі накладалися табу. Жінка не могла бути присутньою на зборах, іноді їх думку могли висловити чоловіки з сім'ї чи куми. Також, головою сімейства був чоловік, його слово було закон та не підлягало оскарженню.

Згідно зі звичаями запорожців, жінку не допускали на Січ, як свідчить Дмитро Яворницький «привід до фортеці Запорізької Січі жінок, не включаючи матері, сестри чи доньки, вважався в козаків кримінальним злочином, що вів за собою суворіше покарання», проте це суперечне твердження. Деякі джерела свідчать про те, що в козацьких таборах часто знаходилася певна кількість представниць слабкої статі, що супроводжували війська козаків в походах. Зазвичай в цю групу жінок входили дружини старшини, «дівки-бранки», куховарки, ворожки, вони могли виконувати ролі шпигунок, сестер-жалібниць або , здебільшого» помічниць [2, с. 79].

Існують також версії, в яких жінки приймали участь в бойових походах, пліч о пліч з чоловіками. Як приклад, можна навести легенду Нижньої Наддніпрянщини «Могила Настина». Переказ свідчить про те, що дівчина на ім'я Настя держала в своїх руках ватагу козаків, тобто була «отаманшою», вона носила притаманне козакам вбрання шаровари, шапку та шаблю [2, с. 80].

Українські жінки славилися не лише своєю родою, а й гострим розумом, деякі з них змогли виділити свої постаті на широкому тлі історії, своїми героїчними вчинками. Українки були по істині віруючими, виховувалися самі, та прививали своїм дітям моральні засади православної віри.

Арабський мандрівник Алепський у середині XVII ст., відвідавши Україну, записав свої враження: «По всій землі українській ми помітили прекрасну рису, що викликала наше здивування: всі вони (жінки), за винятком небагатьох, навіть більшість їх, уміють читати і знають порядок церковних служб і церковні співи».

Жінки не мали доступу на Січ, де все було підпорядковане вимогам військових дій. Проте всупереч попереднім джерелам козаку дозволялося створювати сім'ю поза Січчю. У козацькій родині порядкувала дружина, її слово було вирішальним. Чоловік тримав в одній руці рало, у другій — рушницю, а жінка давала лад господарству і дітям, зберігала в часи лихоліття свою сім'ю. Також, згідно традицій запорожців, дівчина могла врятувати злочинця від покарання, якщо наслідиться вийти за нього заміж [2, с. 81].

На підтвердження цього Д. Яворницький описує такий випадок: «Одного разу вели якогось злочинця на кару; назустріч йому вийшла під білим покривалом дівчина, яка виявила бажання вийти за нього заміж...» [3, с. 193].

Отже, образ української козачки несе в собі два основних погляди. Першим є шанована постать матері-дружини, охоронниці домашнього вогнища, однак своєрідної рабині дому, заручниці побуту, опори для чоловіка, порадиці, думку котрої зазвичай чули, але зрідка прислухалися до неї. Гендерне положення такої жінки бажало мати кращий статус, вона хоч і була вільною людиною, що жила під надійним захистом козаків-запорожців, проте була поневоленою, як особистість, не мала повноцінного розвитку власного я.

А ось іншим прообразом стала жінка-героїня, своєрідна феміністка-бунтарка, котра намагалася пробитися до світла, визволитися з чоловічої тіні та показати свою рівність між представниками обох статей. Такі жінки були мужніми і мали не аби яку сміливість, щоб піти всупереч багатовіковим переконанням та традиціям стосовно місця жінки в суспільстві XV-XIX столітті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кукса В. В. Роль та значення жінки в козацькій державі / В. В. Кукса, Т. В. Коломієць // *Сторінки історії: збірник наукових праць*. – 2012. – Вип. 34. – С. 21–32.
2. Павлова А. Ю. Статус жінки в правових традиціях Запорозької Січі. Матеріали VI Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених "Актуальні питання сучасного соціогуманітарного знання": присвячено 90-річчю університету, 26 жовтня 2020 р.; наук. кер. Бондар Н. О. Харків: ХНТУСГ, 2020. С. 79-81.
3. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків: у 3 т. / Яворницький Д. І. — К. : Наукова думка. — 1990. — Т. 1. — 592 с.

МЕДИЧНІ НАУКИ

Кириленко Єва Олексіївна

здобувач вищої освіти,

ORCID 0009-0007-5808-850X

kyrylenko.ye@gmail.com

Погоріла Ірина Олегівна

доцент кафедри біології, кандидат педагогічних наук, доцент,

ipogorelaa64@gmail.com

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця,

ОПИС, АНАЛІЗ ТА ПОРІВНЯННЯ МЕТОДІВ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСІБ

В даній статті досліджуються найпоширеніші методи ідентифікації особи в галузі судової медицини, а саме дерматогліфіка, молекулярно-генетичні дослідження, ідентифікація померлих за кістковими рештками, ідентифікацію особи за стоматологічним статусом. Окрім, загального опису та аналізу кожного окремого методу, усі методи порівнюються між собою з метою визначення ефективності та доцільності кожного методу при різних можливих клінічних випадках.
Ключові слова: *судово-медична експертиза, ідентифікація особи, дерматогліфіка, молекулярно-генетичні дослідження*

Нині в умовах війни гостро постала проблема посмертної ідентифікації як і військових, так і цивільних осіб. Складність ідентифікації полягає у великій кількості та високому рівні пошкодженості тіл різними шляхами: від пожежі до навмисного понівечення самими загарбниками. Близько 15% від усіх жертв втрачають ідентифікаційно важливих ознак внаслідок різноманітних ушкоджень [1]. З цієї причини огляд, розробка, аналіз та порівняння різних методів судово-медичної ідентифікації осіб є неймовірно актуальним питанням на сьогоднішній день.

Метою даної роботи є загальне окреслення та порівняння деяких методів посмертної ідентифікації осіб, що дозволить порівняти їх ефективність у різних клінічних випадках, оскільки, як було вже зазначено вище, пошкодження тіл можуть бути різні, і відповідно підходи до роботи також повинні бути різними. Загалом, такі описи окремих методів ідентифікації уже існують, тим не менш, порівняння їх між собою є новим поглядом на дане питання і результати даних порівнянь можуть також допомогти в подальшому покращенні ефективності роботи судово-медичної експертизи як такої.

Варто зазначити, що дане питання є гострим не лише в контексті воєнних дій, а також у повсякденному житті, оскільки будь-які стихійні лиха, техногенні катастрофи та просто складні кримінальні справи можуть принести складність в ідентифікації жертв. Саме тому вдосконалення судово-медичних методів ідентифікації особи є нагальним питанням завжди, незважаючи на обставини.

У даній роботі були використанні наступні методи дослідження: метод абстрагування, метод аналізу, метод синтезу тощо.

Дані, які були використанні в даній статі є новітніми та вітчизняними. Це зумовлено тим, що аналіз ідентифікаційних методів був якнайбільш точним і якнайбільш наближеним до українських реалій. Тобто, щоб ефективність різних методів в різних випадках була доведена не лише на папері, а також в реальному житті.

Одночасний опис, аналіз та порівняння абсолютно різних за своєю суттю методик ідентифікації осіб є доволі комплексною задачею. Кожний метод аналізується окремо, а саме наводиться його загальна характеристика, головні принципи, особливості, принципів переваги та недоліки. Також проводиться порівняння методів між собою.

Дерматогліфіка – це загальна наука, що вивчає особливості візерунків, які знаходяться на шкірних покриттях долонь та підшв. Відповідно виділяють дактилоскопію (дослідження візерунків пальців), пальмоскопію (дослідження візерунків долонь) і плантогліфіку (дослідження візерунків стоп) [2]. Даний метод дуже часто використовується на практиці, зокрема в криміналістиці та судово-медичній експертизі, оскільки кожна людина має свій власний унікальний візерунок, який був визначений генетично та не змінюється з плином життя, тобто дана особливість є ідентифікаційно важливою ознакою. Також, варто зазначити, що навіть після смерті людини візерунки на шкірному рельєфі не піддаються природній деформації та не видозмінюються, що додає ще більшої релевантності та важливості даній ознаці, як ідентифікаційній [3]. Дерматогліфічний метод ідентифікації осіб є істотно важливим не лише з цієї причини. Зокрема, одне з сучасних відкриттів здійснила Шпак Л.Ю., досліджуючи можливість використання середніх та проксимальних фаланг в ідентифікації особи. Вона вперше виділила дерматогліфічні параметри даних ділянок руки, за котрими можливо визначити родинну спорідненість та батьківство над дитиною [2]. Окрім генетичної спорідненості, Сидоренко А. Г. виділив можливе визначення статі людини, за її візерунками [3]. Вагомий внесок у дослідження дерматогліфіки щодо судової медицини вніс Сегеда С. П., визначивши дерматогліфічні особливості в різних етнічних групах України (на півночі, центрі та півдні країни) [3].

Дерматогліфічний метод є одним з найдавніших методів ідентифікації особи, оскільки технологічно цей метод є доволі примітивним у виконанні, але неймовірно ефективним, тому його надійність була неодноразово доведена. Однак, цей метод іноді вважається застарілим, оскільки він візуально запам'ятовується, як метод, де використовують чорнило та папір. Але, на сьогоднішній день, даний метод пройшов диджиталізацію, що дозволяє отримувати навіть більш якісні зображення та комп'ютерний аналіз шкірного рельєфу людини.

Головним недоліком даної методики є те, що цілісність шкірного рельєфу пальців, долонь та стоп дуже легко втратити, тому при високих ступенях понівечення тіла, включаючи пожежи та повну відсутність кисть, рук тощо, даний метод не доступний.

Молекулярно-генетичні дослідження є найсучаснішим методом з усіх представлених. Суть даного методу полягає у визначенні особи людини за виділенням та аналізом її ДНК. Виділяють наступні етапи: набір біологічних матеріалів з залишків померлої особи; виділення та очищення ДНК з біоматеріалу; визначення кількості виділеної ДНК, оцінювання ступеня її деградації та нормалізація концентрації; збільшення кількості маркерних ділянок ядерної ДНК за допомогою ПЛР або клонування; проведення

капілярного електрофорезу ампліфікованих локусів із STR, або секвенування ядерних чи мітохондріальних послідовностей ДНК, що містять SNP; аналіз отриманих електрофореграм STR-локусів та/або хроматограм нуклеотидних послідовностей із SNP, який завершується встановленням індивідуальних молекулярно-генетичних ознак трупа невідомої особи; вивчення встановлених молекулярно-генетичних ознак у базах даних генетичної інформації задля пошуку можливих генетичних збігів; пошук збігів установлених генетичних ознак невідомої особи з ознаками відомих осіб [4]. За результатами пошуку та аналізу збігів призначають порівняльну експертизу, за результатом якої надається остаточний висновок щодо ДНК-ідентифікації особи. На жаль, поки в Україні не існує повних генетичних баз даних, тому не всі ідентифікації закінчуються з позитивним результатом. Також можливі ідентифікації за іншими ділянками ДНК, наприклад якщо це Y-хромосома, то беруть до уваги HVR1 та HVR2 регіони мітохондріальної ДНК [4].

Згідно з даними Експертної служби МВС України попит на молекулярно-генетичний метод в судово-медичній експертизі з часом лише зростає: якщо в 2002 році була проведена лише 1 ідентифікація, то в 2012 – 1893, а в 2022 – 20812 [4]. Зрозуміло, що після 2014 року спостерігається аномальне зростання, зумовлене російською збройною агресією, тим не менш і до цього спостерігалась тенденція на збільшення популярності даного методу. Це зумовлено швидким розвитком даної методики, а також високою точністю результатів.

На жаль, даний метод також має декілька недоліків. ДНК має властивість деградування, з цієї причини не всі біологічні матеріали можуть піддаватися дослідженню. Крім того, недостатня кількість виділеного ДНК унеможливує проведення подальшої ідентифікації [4]. Також, спостерігаються складнощі ідентифікації ДНК, яке було під впливом високих температур, тобто жертви пожеж тощо. В даному випадку, ДНК буде вилучатись з кісток. Для молекулярно-генетичного дослідження будуть придатні ДНК вилучені лише з кісток I та II категорії, подекуди III категорії [4]. Тобто, ідентифікацію особи жертви пожеж, вибухів тощо молекулярно-генетичний метод гарантувати не може.

Проаналізувавши перші два методи, можна виділити одну спільну ознаку: вони не можуть забезпечити ідентифікацію особи, тіло якої було понівечене високими температурами, оскільки під цим сильним впливом руйнуються майже всі біологічні матеріали та ідентифікаційно важливі ознаки, які потрібні для визначення особи. В таких випадках залишаються рештки у вигляді кісток тіла та зуби. З цієї причини в таких ситуаціях використовують такі методи, як ідентифікація померлих за кістковими рештками та ідентифікація особи за стоматологічним статусом.

Ідентифікація особи за допомогою кісткових решток є важливим етапом будь-якої ідентифікації особи, оскільки вона може визначити стать, расу, статуру, вік, антропометричні розміри людини тощо [1]. За наявності повного кістяка можливість визначення статі особи зростає до 100%. Відсоток точності визначення раси за наявності черепа також є високим. Головна перевага даного методу – це надання точної інформації про особу, незважаючи на рівень пошкодження тіла. Однак, точність даного методу залежить від кількості і стану кісток, які залишилися. Також, в першу чергу потрібно переконатись чи справді ці кістки належать неідентифікованій особі [1], що іноді може бути проблематично.

Ідентифікація особи за стоматологічним статусом надає точний результат, оскільки йде порівняння сукупності особливості зубощелепного апарату неідентифікованої особи

з наявними стоматологічними картками. Тим не менш, без наявної бази даних, дана методика невідповідна [5].

Порівнюючи усі вищезгадані методи, можна підкреслити, що молекулярно-генетичні дослідження є найінформативнішими, оскільки можуть надати різноманітну точну інформацію про особу навіть не використовуючи державні бази даних населення тощо. Проте, як і дерматогліфіка, даний метод неможливо використовувати при сильних ушкодженнях тіла. Тобто, ідентифікація за рештками кісток та зубів є більш надійним, але менш інформативними способами. За рештками кісток можна визначити загальні риси людини, але повністю особу визначити неможливо, на відміну від інших методів. В той час як найбільше від баз даних залежить саме ідентифікація особи за стоматологічним статусом, оскільки ознаки, які використовуються для опізнання людини не є ідентифікаційними маркерами окремо, і лише під час порівняння з наявними стоматологічними картками можливе визначення особи. Найлегший процес ідентифікації забезпечує дерматогліфічний метод, але з усіх методів він найбільш уразливий, адже поверхню шкіри пошкодити найлегше.

Висновки. Отже, запорукою успішної та ефективної судово-медичної ідентифікації осіб є вдале поєднання різних методів. Також, не варто нехтувати менш технологічно розвиненими методами на користь більш комплексних, оскільки в деяких випадках вони можуть забезпечити більш швидку та більш легку ідентифікацію особи. На жаль, більшість методів і взагалі процес ідентифікації особи залежить від різноманітних баз даних про населення, які ще потребують розвитку в Україні на даний час, тому для більш ефективної роботи судово-медичної експертизи варто покращувати інформаційну медичну базу даних, яка матиме різноманітні параметри кожного громадянина. Компетентне використання матеріалів та методів судово-медичної ідентифікації осіб – це запорука успішній роботі судово-медичної експертизи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуров О. М., Антонов А. Г., Сургай Н. М., Татарко С. В., Шилан В. І., Узбек Т. С. Шляхи вдосконалення судово-медичної ідентифікації особи в ускладнених умовах // Судово-медична експертиза №1. Чернівці, 2023. с. 16-21
2. Мішалов В. Д., Костенко Є. Я., Войченко В. В., Голубович Л. Л., Дунаєв О. В. Перспективи використання дерматогліфів середніх та проксимальних фаланг пальців рук при відтворенні зовнішньо-розпізнавальних ознак невідомої особи // Судово-медична експертиза №2. Київ, 2018. с. 8-12
3. Kotsubynska Yu. Z. Apply of dermatoglyphic method during identification of a person (literature review) // Судово-медична експертиза №2. Київ, 2016. с. 28-32
4. Костіков І. Ю., Марійко В. В., Щербакова Ю. В., Мартиненко С. В., Сірівля А. І., Сандалович Б. О., Аббасов Р. Г. Молекулярно-генетична ідентифікація осіб, загиблих під час російської збройної агресії проти України: успіхи та проблеми // Криміналістичний вісник № 1(39). Київ, 2023. с. 10-28
5. Михайличенко Б. В., Бабанін А. А., Мішалов В. Д., Дунаєв О. В. Сучасні можливості судово-медичної ідентифікації особи за стоматологічним статусом: стан і перспективи // Інтегративна Антропологія № 1(23). Одеса, 2014. с. 56-60

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Ірина Олександрівна БУДАНОВА

ст. викладач кафедри іноземних мов

Харківського національного університету радіоелектроніки

e-mail; irina.budanova@nure.ua

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ОСВІТИ

У суспільстві, в одному з найбільш важливих його інститутів - системи освіти, зокрема, відбуваються докорінні зміни, які націлені на створення ідеалу сучасної освіченої людини як «людини культури» з яскраво вираженою громадянською позицією та відкритістю до сприйняття сучасного світу на всіх рівнях її прояв.

Сучасна модель освітнього процесу орієнтована, насамперед, на перехід від так званої формальної парадигми освіти, яка передбачала ретрансляцію соціального досвіду, до особистісно-орієнтованої, продуктивної парадигми, яка дозволяє студентам опановувати стратегії освітньої діяльності, самостійно конструювати власні знання та взаємодіяти з іншими суб'єктами освітнього процесу та навколишнім світом як активна, автономна, творча особистість.

Змінені умови викликали необхідність нових підходах до навчання іноземних мов. Одним з таких підходів є компетентний підхід, який надає студентам можливість індивідуально вибирати способи вивчення іноземної мови. Опанування іноземної мови на базі комунікативного підходу має розглядатися, як поетапний процес, кінцевою метою якого є здатність брати участь в іншомовній комунікації та сприймати іноземну мову відповідно до реальної ситуації спілкування. Навчання іноземної мови має бути направлено на актуалізацію самостійної навчальної діяльності студентів з оволодіння мовою та культурою та активізацію пізнавальної самостійності. У зв'язку з цим, самостійна навчальна діяльність стає найважливішим компонентом навчального процесу [2, с.89].

Однак, у вітчизняній методиці вивчення іноземних мов, має місце ряд протиріч, основним з яких є протиріччя між завданням підготовки компетентних фахівців, здатних до постійного професійного самовдосконалення і швидкої адаптації до умов професійної діяльності, що безперервно змінюються та недостатньо гнучкою системою вищої освіти,

Теоретико-методологічні аспекти реалізації компетентнісного підходу до навчання іноземної мови проведено аналіз стану питання, внаслідок чого докладно розглянуто та уточнено таке поняття, як «компетентна парадигма освіти»,

Під «компетентнісною парадигмою» слід розуміти провідну концептуальну ідею, що визначає напрямки змін у системі освіти та передбачає поступовий перехід до такого навчання, основним результатом якого стане не система знань, умінь і навичок, а набір заявлених державою ключових компетенцій в інтелектуальній, суспільно-політичній, комунікаційній, інформаційній та інших сферах. При цьому повинні бути виконані певні

педагогічні умови, об'єктивне існування яких є необхідним та достатнім для формування та вдосконалення ключових компетенцій лінгвістичної освіти [1,с.41].

Як засвідчує аналіз предметного поля сучасної педагогіки, компетентнісна парадигма дедалі більше впливає на розвиток багатьох аспектів педагогічної науки, про що засвідчує аналіз основних аспектів компетентнісної парадигми в освіті як предмета вивчення науковців.

Компетентнісна парадигма в її традиційному значенні постає як компетентнісний підхід, який у сучасній психолого-педагогічній літературі з теорії професійної освіти реалізується в контексті декількох наукових підходів, зокрема діяльнісного, соціокультурного, контекстно-інформаційного.

Як ключові компетенції, на формування яких має бути спрямована сучасна лінгвістична освіта в умовах застосування компетентнісного підходу, було виділено комунікативну та навчальну.

Під навчальною компетенцією ми розуміємо здатність студента керувати своєю навчальною діяльністю на всіх етапах: від постановки мети та вибору способів вирішення завдань до оцінки отриманого результату. Формування навчальної компетенції в рамках компетентнісного підходу до навчання іноземних мов зводиться, перш за все, до розвитку навичок самоврядування та самоконтролю своєї навчальної діяльності.

Комунікативна компетенція передбачає вибір та реалізацію програм тіньової поведінки залежно від здатності людини орієнтуватися в обстановці під час спілкування, вміння класифікувати ситуації залежно від теми, завдань, комунікативних установок, що виникають у учасників до та під час бесіди, а також знання країнознавчого характеру. Це також здатність та можливість студента вести мовленнєву діяльність, в основі якої лежать автоматизовані вміння та навички (комунікативні навички), що характеризуються стійкістю, стабільністю, лабільністю та гнучкістю.

При вивченні іноземної мови в ЗВО сьогодні використовується свідомо-практичний метод навчання іноземних мов з посиленою комунікативною орієнтацією. В основі

ефективного розвитку комунікативної компетенції лежить взаємодія ряду психологічних механізмів, ступінь їх сформованості. Автоматизованість цих механізмів значною мірою визначає долю мовного матеріалу. Формування таких механізмів відбувається постійно за рахунок продуманої системи спеціальних вправ.

Успішне формування комунікативної компетенції залежить від ступеня сформованості перерахованих психологічних механізмів та від їх взаємодії у мовному акті. Виділення комунікативної та навчальної компетенцій як ключові, найбільш повно відображає актуальні тенденції, що мають місце в сучасній лінгводидактики та методики навчання іноземним мовам [3]. Дані види компетенцій допомагають компенсувати кількість годин при вивченні іноземної мови, у зв'язку з цим проведено докладний аналіз найбільш значущих з позиції комунікаційно-орієнтованого навчання принципів: свідомості, активності, наочності, систематичності та послідовності, доступності та ситуативності та індивідуалізації навчання. Вони нерозривно пов'язані з принципом комунікативної спрямованості, що є джерелом мотивації та дієвим засобом підтримки та підвищення її рівня. Таким чином, було виявлено, що кожен принцип у системі навчання корелює з тим чи іншим компонентом компетенції – комунікативною чи навчальною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчук Ю. Д. Компетентнісна парадигма в сучасній вищій професійній освіті / Ю. Д. Бойчук, Ю. С. Таймасов // Новий Колегіум. 2015. № 1 (79). С. 38–44.
2. Бугра А.В., Коновал О.А. Методика самостійної роботи студентів : навчально-методичний посібник / А.В. Бугра, О.А. Коновал. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. С.124.
3. The Definition and Selection of Key Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations: Executive Summary. 2005 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.oecd.org/dataoecd/47/61/35070367.pdf>

Ірина Олександрівна БУДАНОВА
ст. викладач кафедри іноземних мов
Харківського національного університету радіоелектроніки
e-mail; irina.budanova@nure.ua

ТЕСТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ В ЗВО

Нині вища школа веде пошук найефективніших форм педагогічного контролю. У зв'язку з цим зростає актуальність наукових досліджень з проблеми підвищення якості, успішне рішення даної проблеми може суттєво підвищити професійну підготовку фахівців. Контроль за ходом навчання виник ще на перших етапах зародження навчання і поступово еволюціонував у зв'язку з розвитком процесу диференціації освітніх систем.

Концепція довгострокового соціально-економічного розвитку України на період до 2030 року ставить перед системою освіти стратегічну мету - підвищення доступності якісної освіти, розвиток її до рівня, що відповідає вимогам інноваційного розвитку економіки, сучасним потребам суспільства та кожного громадянина. Досягнення зазначеної мети відбувається через модернізацію закладів системи освіти, які виступають одночасно інструментом соціального розвитку суспільства, через соціалізацію всіх користувачів системи освіти, а також через підготовку та перепідготовку професійних кадрів. Відповідно до державної мети та соціального замовлення, на підготовку фахівців та концепцію «освіта протягом усього життя» необхідно враховувати регіональні, етнокультурні та територіальні особливості країни, що вимагають активного розвитку та застосування дистанційних технологій в освіті. Крім цього, державні стандарти вищої освіти в Україні - це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності.

Система контролю, що є важливим компонентом будь-якої технології навчання, вимагає значного оновлення та розвитку таких засобів оцінювання навчальних досягнень студентів, які б забезпечували об'єктивною та порівнянною інформацією всіх учасників навчального процесу [1, с.4].

Рішення організаційно-педагогічних завдань, до складу яких входять теоретичні, дидактичні та технологічні питання, дозволить підвищити ефективність контролю навчальних досягнень студентів у дистанційному навчанні. Ефективність педагогічного контролю в умовах дистанційного навчання передбачає отримання високонадійних результатів оцінювання з опорою на теорію педагогічних вимірів та оперативний зворотний зв'язок «студент-педагог», і навіть досягнення економічної та технологічної доцільності. Характерною рисою ДН є застосування інформаційно-комунікаційних технологій. У зв'язку з цим у педагогічному контролі на перше місце виходять кількісні методи вимірювань, що дозволяють приймати оперативні рішення та коригувальні дії.

Розглядаючи теоретичні засади тестування у контролі навчальних досягнень студентів при дистанційному навчанні, нами було зроблено аналіз досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній та методичній літературі, сформульовано основні визначення, описано теоретичні та методологічні аспекти адаптивного тестування у

контролі при дистанційному навчанні, встановлено сукупність педагогічних та технологічних умов його функціонування,

У сучасній педагогіці виділяються такі дидактичні функції контролю:

- контролююча. виявлення стану знань та умінь студентів на даному етапі навчання, фіксація та локалізація прогалин у знаннях;
- навчальна, вдосконалення знань, що перевіряються шляхом систематизації, узагальнення;
- діагностична. корекція ходу навчання за підсумками контролю;
- дисциплінуюча. формування у студентів відповідальності за результати своєї праці, стимулювання роботи на повну міру його індивідуальних можливостей.

Необхідно наголосити, що особливе значення при розгляді контролю надається єдності його контролюючої та навчальної функцій, суть якої полягає в тому, що зміст, прийоми та методика контролю повинні мати навчальний характер, синтезувати раніше засвоєний матеріал та набуті вміння, забезпечувати їх повторення та закріплення [2]. Тести використовують для оцінки оволодіння фізичними та розумовими навичками.

Проблеми якості підготовки фахівців характерні для дистанційного навчання, оскільки за умов відсутності безпосереднього спілкування викладача та студента, необхідно оперативно та в індивідуальному режимі контролювати навчальні досягнення студентів, разом з цим надаючи їм можливість для самоконтролю. За результатами контрольної оцінки процесу робляться висновки щодо якості підготовки та приймаються обґрунтовані управлінські рішення на різних рівнях. Контроль навчальних досягнень у дистанційному навчанні визначається як єдина дидактична та методична система перевіркою діяльності, спільного та об'єднуючого характеру, керівну та організаторську роль у якій займає педагог або тьютор [5]. Суть контролю полягає в оцінці навчальних досягнень студентів та виявленні прогалин у їх знаннях, встановленні взаємозв'язку між планованими та досягнутими результатами, виявленню переваг або недоліків методів навчання, порівняння роботи викладачів для прийняття управлінських рішень, а також у виконанні низки інших спеціальних завдань.

Реалізація різних функцій контролю навчальних досягнень (діагностична, оцінна, навчальна, виховна, розвиваюча, інформаційна, порівняльна, прогностична) на різних етапах дистанційного навчання можлива різнomanітними методами та засобами, які ми пропонуємо розділяти на традиційні та вимірювальні (сучасні). Тестування, що базується на сучасній теорії тестів (Items Response Theory) у педагогічних вимірах, є ефективним методом контролю навчальних досягнень студентів у дистанційному навчанні в умовах, коли відсутнє безпосереднє спілкування викладача зі студентами. При використанні адаптивного тестування, показниками ефективності процесу та результати контролю навчальних досягнень студентів у дистанційному навчанні є точність вимірювань, кількість завдань адаптивного тесту та час, витрачений на тестування кожного студента. Обов'язковою умовою процесу оптимізації оцінок за перерахованими показниками є висока змістовна валідність кожного адаптивного теста.

Ефективність контролю навчальних досягнень, у дослідженні пропонується розглядати через такі показники: точність вимірів, число завдань адаптивного тесту та час, витрачений на тестування кожного студента. Виконання всіх трьох показників

одночасно досягти неможливо, оскільки залежно від цілей та форм контролю (вхідний, поточний, підсумковий) доводиться поступатися будь-яким показником на користь іншого.[4] У нашій роботі, орієнтованій на отримання максимально точних оцінок при підсумковому контролі навчальних досягнень студентів, як основного показника обрано помилку вимірювання (точність), мінімізувати яку, як і інші показники можливо, якщо перейти до адаптивного тестування.

Науковою основою адаптивного тестування є сучасна теорія тестів, звана в англomовній літературі Items Response Theory (IRT), яка широко використовується у зарубіжних тестових службах. У вітчизняній освіті науковим фундаментом для розвитку адаптивного тестування була сформована концепція, яка сприяла створенню методик диференціації завдань в індивідуалізованому режимі, що дозволяє організувати для кожного студента адаптивне навчання та адаптивний тестовий контроль. Сучасна теорія тестів ґрунтується на ідеї про те, що існує функціональний зв'язок між результатами тестування (сирими балами) та рівнем підготовленості студентів (вимірюваного латентного параметра), які виконують тест. Відповідно до ІКТ, для оцінювання рівня підготовленості будується послідовність алгоритмів та інтеграційних методів перетворення спостережуваних балів, отриманих за виконання представлених завдань. Внаслідок чого виходять оцінки найбільшої правдоподібності, які виношують роль істинних значень змінного рівня підготовленості.

Розглянемо групи засобів контролю.

<i>Групи засобів контролю</i>	
Перша група	засоби контролю, які широко поширені в повсякденному навчальному процесі і можуть використовуватися в ДН, але мають велику частку суб'єктивності, що виявляється в неоднозначності і необґрунтованості критеріїв оцінювання та низькою ефективністю.
Друга група	тести, розробка яких ґрунтується не на суб'єктивних судженнях педагога, а на теорії педагогічних вимірів та передбачає тривалу апробацію перед початком використання у педагогічному контролі

Варто зазначити, що сучасні системи дистанційного навчання (наприклад Moodle та ін.) як основний метод контролю включають тестування. Вибір на користь комп'ютерного тестування підкріплений науковим обґрунтуванням цього методу як об'єктивного та незалежного. Проте, організація контролю навчальних досягнень у дистанційному навчанні методом тестування з фіксованим набором завдань та тимчасовим обмеженням на їх виконання (традиційне тестування) не дозволяє говорити про ефективність, оскільки не призводить до необхідної індивідуалізації та диференціації. Зазначені умови в ДН можна досягти за рахунок пред'явлення студенту таких завдань, які посилені для виконання, чим сприяють мотивації до їх вирішення, орієнтовані на зону його актуального розвитку та відповідають рівню підготовленості. Низько ефективним виявляється пред'явлення важких завдань слабо підготовленим студентам та малоінформативними є оцінки добре підготовлених студентів у разі, якщо їм пропонуються легкі завдання.

Адаптивне тестування будується за допомогою різних стратегій, за якими генерується тест. Нами було запропоновано опис стратегій та обґрунтовано вибір адаптивного

тестування, що передбачає відбір завдань з банку за певним алгоритмом, що прогнозує потрібну складність наступного завдання за результатами виконання студентом попереднього завдання тесту. Необхідною технологічною умовою є наявність банку тестових завдань, які мають стійкі статистичні характеристики проблеми та диференціюючої здатності [3, с.93]. Завдання створення та підтримки банку тестових завдань є досить трудомісткою і дорогою за часом і ресурсами, тому до необхідних умов відноситься підготовка викладачів до розроблення педагогічних тестів та супровідної документації (кодифікатор, специфікація), яка вирішується через навчання професорсько-викладацького складу ЗВО основ педагогічних вимірювань.

Досягнення ефективності контролю навчальних досягнень передбачає валідність та надійність результатів тестування, необхідною передумовою яких є надійність та валідність тестових завдань. Валідність та надійність є двома взаємопов'язаними характеристиками, що дозволяють оцінювати якість педагогічного виміру.

На базі проведеного теоретичного та практичного дослідження було зроблено висновок, що для досягнення своєї мети, використовувані тести повинні відповідати певним вимогам, наприклад вони повинні бути досить зрозумілими для студентів, базуватися на рівні їх знань та зручними для використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамова І. Тестування як форма контролю та діагностики знань студентів . Витоки педагогічної майстерності ; Чернівці, 2012. Вип. 9. С. 3-6.
2. Бойко Ю. Тест як один з видів контролю рівня володіння іноземною мовою у ВНЗ URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/566> (Дата звернення: 02.02.2023).
3. Гапонова В. М. Принципи та функції педагогічного тестового контролю Зб. наук. праць. № 20, ч. II. Хмельницький : Вид. академії ПВУ, 2002. С. 91-96.
4. Деркач Ю.Я., Романів Т.В. Тестування як ефективний засіб поточного контролю на уроках іноземної мови в закладах вищої освіти. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/9/90.pdf> (Дата звернення: 10.03.2023)
5. Методи і прийоми контролю рівня володіння іноземною мовою Філологічні науки. № 5. http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Philologia/23936.doc.htm (Дата звернення: 12.02.2023)

Вихованець Ірина Володимирівна
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
науковий керівник: канд. пед. наук, доц. Сосюк А.В.

Рівненський державний гуманітарний університет,

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ: ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасне суспільство переживає неабиякі зміни внаслідок швидкого розвитку технологій, які перетворюють не лише способи комунікації та взаємодії, але й освітні процеси. Українська система освіти поступово впроваджує цифрові інструменти, щоб відповідати вимогам сучасності та підвищувати якість навчання.

Початкова школа виступає фундаментом освіти, де формуються базові знання та навички учнів. Проте, вона також стикається зі своїми викликами, серед яких низький рівень мотивації до вивчення мови, проблеми з правописом та граматикою, а також потреба у вивченні інформаційних технологій. Ці виклики потребують нових підходів до навчання, а цифрові технології, зокрема інструменти Google, можуть стати важливими засобами їх вирішення.

Проблеми в початковій школі та їх вирішення за допомогою Google

- Низький рівень мотивації до вивчення мови.

Проблема низького рівня мотивації учнів до вивчення мови в початковій школі є серйозним завданням для вчителів. Недостатня зацікавленість може призвести до зниження успішності у навчанні та загального незадоволення навчальним процесом. Тому важливо знаходити інноваційні методи, які не лише стимулюватимуть учнів до активної участі у заняттях, але й сприятимуть їхньому розвитку як особистостей.

Використання Google Документів може виявитися чудовим рішенням у цьому контексті. Створення колективних творчих проєктів дозволяє кожному учневі відчути свою важливу роль у процесі навчання. Наприклад, учні можуть спільно створювати казки або оповідання, де кожен із них відповідає за створення певної частини тексту. Такий підхід не лише розвиває уяву та креативність учнів, але й сприяє їхньому бажанню брати активну участь у процесі навчання.

Крім того, спільна робота над текстами в Google Документах дає можливість учням взаємодіяти між собою, обмінюватися ідеями та враженнями. Це сприяє розвитку комунікативних навичок та сприйняттю власних ідей як важливих та цінних. Таким чином, використання цифрових інструментів не лише розважає учнів, а й допомагає збагачувати їхні знання та навички української мови.

Загалом, використання Google Документів для спільної роботи над текстами є ефективним способом підвищення мотивації учнів до вивчення мови в початковій школі. Це не лише зробить навчання більш захоплюючим, але й сприятиме загальному підвищенню якості освіти.

- Нестабільне розуміння правопису та граматики.

Проблема нестабільного розуміння правопису та граматики є однією з ключових проблем, з якими стикаються учні в початковій школі. Недоліки у цих навичках можуть стати перешкодою на шляху до успішного вивчення мови та розвитку комунікативних здібностей. Тому важливо знаходити інноваційні методи, які б допомагали учням закріплювати правопис та граматику у вигляді цікавих та змістовних вправ.

Використання Google Таблиць може стати ефективним інструментом для організації вправ на закріплення правопису та граматики. Вчитель може створити інтерактивні таблиці, де учні будуть виконувати різноманітні завдання, спрямовані на виправлення помилок у текстах. Наприклад, учні можуть отримувати речення з помилками в правописі чи граматиці та мають завдання виправити їх.

Однією з переваг використання Google Таблиць є можливість автоматичної перевірки правопису, яка допомагає учням самостійно виявляти та виправляти свої помилки. Це стимулює їх активну участь у навчальному процесі та розвиває навички самоконтролю.

Крім того, використання інтерактивних вправ у Google Таблицях може зробити процес навчання більш захоплюючим та ефективним. Учні можуть здійснювати спільну роботу над вправами, обмінюватися думками та навичками, що сприяє їхньому загальному розвитку та формуванню навичок комунікації.

Отже, використання Google Таблиць для організації вправ на закріплення правопису та граматики може стати ефективним засобом вирішення проблеми нестабільного розуміння цих аспектів мови учнями початкової школи. Такий підхід допоможе покращити якість навчання та забезпечити більш успішний розвиток учнів.

- Недостатня підготовка до використання інформаційних технологій.

Недостатня підготовка до використання інформаційних технологій є ще однією з проблем, з якими стикаються учні в початковій школі. Швидкі зміни у сучасному світі вимагають від людей вміння користуватися різноманітними інформаційними ресурсами та інструментами. Однак, не всі учні мають достатній рівень обізнаності з комп'ютерами та інтернетом, що може ускладнювати їхнє навчання та розвиток.

Використання Google Класу може виявитися ефективним рішенням у цьому контексті. Створення власного Google Класу дозволяє вчителю організувати уроки та навчальний матеріал у зручний для учнів спосіб. Вчитель може розміщувати в Google Класі завдання, відеоуроки, посилання на корисні ресурси та інші матеріали, які допоможуть учням засвоїти навчальний матеріал та розвивати свої навички.

Один з головних переваг Google Класу полягає в тому, що він дозволяє учням звикнути до роботи з онлайн-ресурсами та організувати своє навчання в Інтернеті. Учні можуть легко звертатися до необхідного матеріалу, виконувати завдання та спілкуватися з вчителем та однокласниками через онлайн-платформу, що сприяє розвитку їхніх комп'ютерних навичок та самостійності.

Такий підхід дозволяє учням початкової школи не лише вивчати предмети, але і вчитися працювати з сучасними інформаційними технологіями, що є важливим аспектом їхнього загального розвитку у цифровому суспільстві. Таким чином, використання Google Класу допомагає подолати проблему недостатньої підготовки до використання інформаційних технологій та створює сприятливі умови для успішного навчання учнів в онлайн-середовищі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Петренко, О. (2018). Цифрові технології в сучасній освіті. Київ: Видавництво "Освіта".
2. Литвиненко, Т. (2019). Використання Google у навчальному процесі: досвід впровадження в українській школі. Журнал "Інновації в освіті", 5(2), 45-56.
3. Коваленко, Н. (2020). Цифрові технології як засіб підвищення мотивації до вивчення української мови. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 10(1), 112-124.
4. Сидоренко, І. (2020). Використання Google Класу у початковій школі: позитивний досвід та перспективи розвитку. Науковий вісник НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 1: Науково-педагогічні проблеми сучасності, 2(45), 78-89.
5. Марченко, В. (2020). Роль цифрових інструментів у формуванні грамотної української мови в початковій школі. Журнал "Інформаційні технології в освіті", 8(3), 24-35.

Львівський національний університет імені Івана Франка.

ВПЛИВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ З ІНКЛЮЗІЄЮ: ФАКТОРИ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ПІДТРИМКИ.

Мета: дослідити вплив навколишнього середовища на соціально-емоційний розвиток дитини з інтелектуальними порушеннями, визначити фактори успішної адаптації та підтримки в її соціальному та емоційному житті.

Об'єкт: Соціально-емоційний розвиток дитини із інтелектуальними порушеннями.

Гіпотеза: При належній підтримці та створенні сприятливого навколишнього середовища можливий успішний соціально-емоційний розвиток дитини з інтелектуальними порушеннями, що зумовлена впливом певних факторів, які будуть виявлені у дослідженні.

Актуальність: Тема "Вплив навколишнього середовища на соціально-емоційний розвиток дитини з інклюзією. Фактори успішної адаптації та підтримки" є надзвичайно актуальною в сучасному освітньому контексті з кількох причин:

Інклюзивна освіта: Зростання уваги до інклюзивної освіти свідчить про необхідність дослідження впливу оточуючого середовища на дитину з особливими потребами. Інклюзія вважається одним із ключових принципів освітньої політики в багатьох країнах світу, і забезпечення успішної адаптації цих дітей стає пріоритетом для шкіл та інших освітніх установ.

Соціальна справедливість: Тема інклюзії в освіті нерозривно пов'язана з ідеями соціальної справедливості та рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Розуміння впливу середовища на соціально-емоційний розвиток дитини є важливим кроком у забезпеченні рівних можливостей для всіх учнів.

Потреби дітей з особливими потребами: Діти з особливими потребами часто зазнають викликів у соціально-емоційному розвитку через свої унікальні потреби та вимоги. Розуміння та врахування впливу навколишнього середовища може допомогти створити сприятливі умови для їхнього успішного навчання та розвитку.

Потреби сімей: Батьки та опікуні дітей з особливими потребами також потребують підтримки та допомоги у створенні сприятливого середовища для своїх дітей. Розуміння факторів успішної адаптації та підтримки може сприяти покращенню якості життя цих сімей.

Дослідницький інтерес: Для педагогів, психологів, соціологів та інших науковців ця тема представляє значний інтерес з точки зору дослідницьких можливостей. Вивчення впливу навколишнього середовища на соціально-емоційний розвиток дитини в інклюзивному контексті може відкривати нові ідеї та методи підтримки цієї категорії дітей.

Отже, розуміння та вивчення факторів, що впливають на соціально-емоційний розвиток дитини з інклюзією, є ключовими для подальшого покращення якості освіти та життя цих дітей і їхніх сімей.

Інклюзивна освіта, що передбачає навчання дітей з особливими потребами разом зі своїми здоровими однолітками, є важливим етапом у розвитку сучасного суспільства. Проте, успішна інклюзія не обмежується лише навчанням; вона також передбачає врахування впливу навколишнього середовища на соціально-емоційний розвиток дитини з інклюзією. Отже, розуміння факторів успішної адаптації та підтримки має вирішальне значення для створення сприятливих умов для кожної дитини.

Це один з найважливіших факторів для успішної інклюзії. Коли оточення вітає дитину з інклюзією з розумінням та підтримкою, це створює атмосферу безпеки і довіри, що сприяє її соціальному та емоційному розвитку. Наприклад, включення дітей з інклюзією в загальні шкільні заходи та ігри може сприяти формуванню позитивної самооцінки та відчуттю належності.

Кожна дитина з інклюзією має свої унікальні потреби та можливості. Тому важливо, щоб педагоги та спеціалісти в галузі інклюзивної освіти були готові до індивідуалізованого підходу до навчання та підтримки. Це може включати розробку індивідуальних навчальних планів, застосування адаптивних методик та залучення підтримки інклюзійних асистентів.

Фізичне та психологічне середовище, в якому знаходиться дитина з інклюзією, має великий вплив на її соціально-емоційний розвиток. Важливо створити безбар'єрне оточення, яке сприяє доступності та відчуттю комфорту для всіх дітей. Крім того, підтримка дружніх взаємин та відкрита комунікація між учнями можуть зменшити стигматизацію та сприяти інклюзивному середовищу.

Роль батьків та родини в успішній адаптації дитини з інклюзією важлива не менш, ніж роль школи та вчителів. Батьки мають бути інформованими щодо потреб своєї дитини та активно співпрацювати з педагогічним колективом. Крім того, підтримка спільноти може включати в себе створення інклюзивних програм та заходів для усвідомлення та прийняття різноманітності.

Успішна інклюзія дитини з особливими потребами вимагає багатопланового підходу та спільних зусиль усіх сторін: педагогів, батьків, учнів та спільноти в цілому. Лише відкритість, розуміння та підтримка можуть забезпечити оптимальні умови для соціально-емоційного розвитку кожної дитини, незалежно від її особливостей.

Дослідження впливу навколишнього середовища на соціально-емоційний розвиток дитини з інклюзією, а також факторів успішної адаптації та підтримки, є надзвичайно важливим в контексті сучасної освіти та соціальної справедливості. Інклюзивна освіта має на меті забезпечити рівні можливості для всіх дітей, включаючи тих, хто має особливі потреби. Однак для досягнення цієї мети необхідно враховувати широкий спектр факторів, що впливають на соціально-емоційний розвиток дитини та її успішну адаптацію у навчальному середовищі.

Успішна інклюзія потребує створення сприятливого навколишнього середовища, яке включає в себе культуру та структуру навчального закладу, підтримку кваліфікованих вчителів, активну участь однолітків, доступ до ресурсів та послуг, а також підтримку сімей. Важливою є індивідуалізація підходу до кожної дитини з урахуванням її унікальних потреб та можливостей. Забезпечення цих умов сприятиме позитивному соціально-емоційному розвитку дитини з інклюзією, підвищенню її самооцінки, участі у спільноті та досягненню успіху в навчанні та житті загалом.

Отже, подальше дослідження та розуміння цих факторів є критичним для подальшого розвитку інклюзивної освіти та забезпечення соціальної справедливості, а також для створення сприятливого середовища для всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей та потреб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Бондар В. Освіта дітей з особливими потребами: пошуки та перспективи URL: http://www.fl-life.com.ua/inclusion/?page_id=454>.

Головань Л. П. Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами. Бористен. Дніпро, 2012. № 10. С. 14–17.

Гладуш В. А. Інклюзивні цінності в закладах вищої освіти. Педагогічні студії з підготовки будівельно-архітектурних фахівців: дидактичний та виховний аспект: монографія. Дніпро, 2022. С. 21-61

Сосюк Анна Володимирівна
Кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Супрунюк Юлія Вікторівна
магістрантка

Рівненський державний гуманітарний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

В умовах воєнного стану у нашій країні в навчально-виховному процесі з 2022-2023 навчального року наступили кардинальні зміни, і освіта трансформувалася у інший формат – дистанційне навчання. Автономія загальних закладів середньої освіти дала можливість вчителям самостійно обирати методи, прийоми та сервіси для здійснення дистанційного навчання. Сучасна шкільна епоха є середовищем, яке швидко реагує на швидкі та різні трансформації в спільноті. Кожен може підходити до цих змін по-своєму, але кожен повинен адаптуватися до них.

У Державному стандарті початкової освіти відзначено, що учні повинні розвивати ряд наскрізних вмінь, включаючи розуміння прочитаного, вміння висловлювати свої думки усно та письмово, логічно обґрунтовувати свою точку зору, проявляти креативність, творчі здібності та активність, контролювати свої емоції, оцінювати ризики, вирішувати проблемні ситуації та працювати в команді. Однак, серед цих вмінь особливе значення надається здатності критично та системно мислити. Використання стратегій розвитку критичного мислення у навчальному процесі допоможе учням навчитися формулювати проблеми, визначати причини та передбачати наслідки дій, аргументувати свої погляди, використовувати різноманітні джерела інформації, а також слухати та аналізувати думки інших.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що сутність критичного мислення як психологічного феномену досліджували Л. Виготський, О. Губенко, В. Давидов, Т. Кудрявцев, О. Леонтєв, В. Моляко, Я. Пономарьов, В. Шадриков, Л. Ярошук та ін. Особливості використання технологій критичного мислення у навчально-виховному процесі початкової школи вивчали та опрацьовували Дж. Дьюї, М. Коул, Д. Вертч, Д. Брунер. Сама ж технологія розроблена в кінці ХХ століття в США (Ч. Темпл, Д. Стил, К. Мередит, Д. Огл).

Технологія розвитку критичного мислення в освіті для вчителів є інноваційною, оскільки часто розглядається як навичка, що сприяє виявленню суті проблеми, а не лише її виявленню. Це дозволяє об'єктивно оцінювати ситуації та явища, розрізняти правду від маніпуляцій та емоційних висловлювань від фактів. Зараз актуальною є розробка розвитку критичного мислення учнів початкових класів, оскільки цей процес є

На прикладі, доречно сучасному фахівцю у своїй практичній діяльності задавати учням на певному етапі уроку (тема «Українські традиції») підібрати ключові слова або асоціації до слова «вишиванка» і виконати це за допомогою платформи Wordart. Дана реалізація сприяє розвитку пошуковим здібностям, уміння знаходити раціональність оформлення, активізування словникового запасу, урізноманітнення своїх міркувань, застосування набутого передового досвіду на практиці.

Використання різноманітних онлайн-платформ для створення презентацій, таких як AhaSlides, PowToon і Moovly, відкриває можливості для впровадження інтерактивного прийому «Кошик ідей» (див. рис. 2). Ця технологія може бути використана як на початку, так і на основній частині уроку. Суть прийому полягає в тому, що вчитель оголошує певну тему для обговорення, а учні фіксують основні елементи та ідеї в своїх зошитах. Вони записують все, що вони знають про обговорювану тему. Цей прийом може бути застосований як у парах, так і у групах, якщо це відповідає меті уроку та потребам учнів.

Наприклад, під час вивчення чи закріплення теми по мовно-літературній галузі за темою «Прикметник», учні повинні аргументовано запропонувати свої думки, щодо даної частини мови. Потрібно методично правильно подати матеріал, таким чином, щоб в учнів була задіяна творчо-пошукова система роботи: «Зберіть у кошик все можливе, що ви знаєте про прикметник і продемонструйте свої знання через демонстрацію екрана, або через фото».

Рис. 2. Зразок використання прийому «Кошик ідей»

Стратегія «Ромашка Блума» вважається однією з найпопулярніших у світі методик, яка була розроблена відомим американським психологом і педагогом Бенджаміном Блумом з метою розвитку пізнавальної самостійності учнів на різних рівнях (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез і оцінка).

Ця методика передбачає постановку перед учнями завдань або тем, які потрібно вивчити. Для кращого розуміння матеріалу вчитель пропонує дітям серію запитань різних типів, таких як прості, уточнювальні, інтерпретаційні (пояснювальні), творчі, оцінювальні та практичні. З метою зробити ці запитання більш доступними та зрозумілими, можна використати ромашку, на кожній пелюстці якої розмістити питання одного з вищезазначених типів.

Ця стратегія стимулює учнів до активного мислення, аналізу та самостійної роботи, сприяє розвитку їхніх критичних мислительських навичок і сприяє більш глибокому розумінню матеріалу.

Таким чином, використання таких технологій допомагатиме не лише вчителю перевірити рівень сформованості вмінь та навичок учнів, але й сприятиме кращому їхньому засвоєнню та розумінню матеріалу.

Щоб оцінити навички третьокласників у розумінні та аналізі тексту, ми об'єднуємо учнів у шість окремих груп. Кожній групі задається певне запитання, пов'язане з вивченням твору Василя Сухомлинського «Соромно перед солов'єм». Цей підхід дозволить залучити учнів до активного обговорення та аналізу тексту, сприяючи розвитку їхніх мовленнєвих, критичного мислення та співпраці. Крім того, така форма роботи стимулюватиме учнів до глибшого розуміння та осмислення прочитаного матеріалу.

Приклад:

Вправа розпочинається з того, що кожній групі призначається пелюстка з набором питань, на які вони повинні знайти відповіді. Після завершення обговорення двоє спікерів від кожної групи зачитують запитання та відповідні відповіді, а пелюстка буде відображена на дошці в центрі. Учня з інших груп пропонується приєднатися до обговорення та висловити свої міркування щодо відповідей. Цей процес сприяє активній участі всіх учнів у вивченні та обговоренні матеріалу, стимулює обмін думками та сприяє глибшому розумінню теми.

Група 1: (запитання на рівні знань або базові запитання):

- На яке місце наважилися дівчата?
- З ким зустрілись Оля і Ліда?
- Що було в сумці, яку отримали подружки?

Група 2: (роз'яснюючі запитання):

- Чи правильно згадували ви, що соловей полонив дівчат своїм мелодійним голосом?

- Чи вірно я зрозуміла, що Оля зібрала все сміття?
- Можливо, я помилилася, але чи проводився захід не влітку?

Група 3: (практичні запитання):

- Де ви могли б послухати мелодійну пісню солов'я?
- Як би ви впоралися з вивезенням сміття, якщо ви опинилися на місці Олі?
- Чи відбувалася подібна ситуація у вашому житті і як ви її вирішили?

Група 4: (узагальнюючі питання):

- З якої причини дівчата вирішили сісти на траву?
- Чому Оля приховала свої недоїдки в пакеті?
- Як автор пояснив вибір такої назви для тексту?

Група 5: (оцінювальні запитання):

- Яка ваша думка про поведінку дівчат?
- Кого ви обрали б у цій ситуації і чому?
- Які риси характеру ви помітили у дівчат?

Група 6 (творчі запити):

- Якби солов'я не було, як би це вплинуло на події у тексті?

- Якщо люди почнуть смітити в лісі, які наслідки це може мати для природи і людей?

Не менш цікавим і нашим переконанням корисним є метод «Хрестики-нулики», який можна використовувати наприкінці уроку як форму творчого літературного диктанту. Цей підхід виконаний у вигляді взаємодії між вчителем і учнями, де вчитель читає підказку в наміреному темпі, одночасно надаючи відповідь; після короткої паузи учні записують свою відповідь у визначеному форматі, схожому на таблицю, позначаючи згоду з твердженням вчителя, за допомогою «хрестика», або незгоду, за допомогою «нуля»; молодшим школярам рекомендується починати записувати свої відповіді у верхній лівій клітинці і продовжувати по горизонталі.

Отже, можна зробити висновок, що використання технологій критичного мислення призводить до ефективних результатів і є універсальними, оскільки їх можна застосовувати як у синхронному, так і у асинхронному режимах навчання. Використання відповідних моделей і прийомів сприяє кращому розумінню теми та закріпленню матеріалу, а також стимулює бажання учнів вчитися і мотивує їх до активності. Застосування цих технологій дозволяє учням розв'язувати проблемні питання більш ефективно, що сприяє їхньому успіху. Тому кожен вчитель повинен розуміти, що розвиток критичного мислення – це процес, який потребує часу та уваги. Для досягнення цієї мети важливо вибирати цікаві та корисні методи та прийоми, які зроблять уроки цікавими, продуктивними і результативними для всіх учасників навчального процесу [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пометун О. І., Сущенко І. М. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи : методичний посібник для вчителів. Київ : Освіта, 2018. 96 с.
2. Crawford A., Wendy Saul E., Matthews S., McInster J. Teaching and learning strategies for the thinking classroom. New York : Open Society Institute, 2005. 220 p.

Химич Марта Андріївна
студентка 4 року навчання
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: **Матвієнко Олена Валеріївна**
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки

Український державний університет імені М. Драгоманова,

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

В сучасному світі, коли питання психоемоційного благополуччя дітей набуває особливого значення, методики, спрямовані на формування здоров'язбережувальної компетентності, набувають все більшої популярності. Одним з найефективніших інструментів в цьому напрямку є казкотерапія. Ця унікальна методика використовує потужний вплив казок для підтримки психічного та емоційного розвитку дитини, сприяючи її адаптації до змінного соціального середовища та формуванню вмінь зберігати власне здоров'я. У цій статті ми розглянемо теоретичні основи казкотерапії та практичні методи її застосування для формування здоров'язбережувальної компетентності у молодших школярів.

Розвиток казкотерапії як напрямку практичної психології починається з 90-х років XX століття, який поєднує мистецтво, фантазію та унікальні особливості культурного контексту взаємодії з особистістю. Проте, якщо дивитися на казкотерапію як на метод активного впливу на особистість, її корені можна відслідкувати ще раніше. Серед провідних фольклористів, які внесли значущий вклад у збирання та вивчення казок, виділяються Ш. Перро у Франції у XVII столітті та Я. і В. Грімм у Німеччині у XIX столітті.

Сучасна арт-терапія поділяється на різновиди, включаючи ті, які користуються конкретними видами мистецтва, такими як казкотерапія. Цей напрямок є одним з найдавніших методів арт-терапії, що зорієнтований на створення особливої казкової атмосфери. Ця атмосфера стимулює дітей до перетворення своїх мрій у реальність, розвиває самосвідомість, самовираження та сприяє формуванню гарних відносин з оточуючим світом. Також казкотерапія допомагає реалізувати креативний потенціал особистості і вважається ефективним методом для здоров'язбереження.

Технологія казкотерапії включає різноманітні методи та підходи до роботи з учнями початкових класів. Вона сприяє подоланню стресу, гармонізації внутрішнього світу дитини, розв'язанню складних життєвих ситуацій, зміцненню духовних сил та формуванню позитивного ставлення до життя. Серед різновидів казкотерапії можна виділити аналіз та інтерпретацію казок, роботу з казковими архетипами, створення

власних казок, медитативні казки, драматерапію на основі казкових сюжетів, творче малювання та казкові подорожі [4].

Казкотерапія, яка є частиною арт-терапії, є технологією здоров'язбереження, і її коріння сягає початків цивілізації. Дитячий психолог Бруно Беттельгейм (1903-1990) у своїй роботі "Чарівне і корисне: про значення та цінності казки" підкреслив, що казки та легенди можуть сприяти адаптації дітей до змінного соціокультурного оточення, формуванню культурних традицій, подоланню страхів перед дорослим життям та набуттю самостійності.

Існує багато визначень та дефініцій казкотерапії. На наш погляд, казкотерапія – це метод, що використовує казкову форму для впливу на інтеграцію особистості, розвиток творчих здібностей та покращення взаємодії з навколишнім середовищем.

Основною характеристикою казкотерапії є акцент на здоров'ї, що робить її неодмінною частиною освітнього процесу. Це сприяє формуванню здоров'язбережувального освітнього середовища в школі, де вчителі ведуть роботу, спрямовану на підтримку здоров'я, і несуть відповідальність за її результати. В. Сухомлинський також вказував у своїх роботах: «Турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєдіяльності, бадьорості дітей, залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра у власні сили...» [5, С. 103].

Науковці Л. Себало та І. Рашковська рекомендують використовувати казкотерапію педагогам та психологам для здоров'язбереження в умовах воєнного стану [3].

Основним принципом казкотерапії є гармонійний розвиток особистості, душевний спокій та зміцнення за допомогою казки. Включаючи казку до програми здоров'язбережувальних заходів, діти отримують навички безпечної поведінки вдома, на вулиці, у спілкуванні з незнайомцями та інших ситуаціях.

Серед здоров'язбережувальних методів, які можна використовувати в роботі вчителя початкових класів, соціального педагога та практичного психолога, особливе місце займає казкотерапія. У психології казкотерапія – це метод впливу на особистість, який використовує казку для інтеграції особистості та покращення взаємодії з оточуючим світом. Казкотерапія впливає на учнів на вербальному та невербальному рівнях через сприйняття казки, малювання та дискусію. Казка відтворює життєві ситуації, допомагаючи розкрити внутрішній світ дитини, і сприяє побудові тісного зв'язку між дорослим та дитиною.

Казкотерапія може допомогти вирішувати різноманітні проблеми, такі як подолання дитячого страху, управління енергією гіперактивних дітей, зменшення рівня агресії, відновлення душевної рівноваги, порушеної проблемами у сім'ї (наприклад, розлучення, прийом нового члена сім'ї тощо), а також надання підтримки та втіхи у випадку втрати близької людини або домашнього улюбленця.

Казкотерапія є одним з найдавніших методів терапії, який виник на етапі формування самосвідомості людства, коли люди вперше навчилися виражати свої думки та почуття мовою. В. О. Сухомлинський відзначав, що казка допомагає не лише формувати естетичні смаки, але й зберігає «гідність мислення». У казках збереглися духовні знання, моральні цінності та життєвий досвід поколінь [5].

Нами досліджено, що казкотерапія виконує низку функцій при формуванні здоров'язбережувальної компетенції.

У казкотерапії для формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів, включаючи дітей з особливими освітніми потребами, використовуються різноманітні методи та активності. Ось деякі з них, які наводить науковець О. Казачінер: аналіз змісту казок та обговорення поведінки героїв; складання пазлів-ілюстрацій до казок; використання інтерактивних книг і книжок з піктограмами; робота над побудовою речень відповідно до змісту казки; участь у театралізованих виставах та створення лялькового театру; відгадування загадок та кросвордів, пов'язаних з казками; участь у грі-подорожі на основі казкових подій; робота з ілюстраціями та розвиток розумових операцій на основі змісту казок [1, С. 61-62].

Отже, казкотерапія – це метод, який можна застосовувати у будь-якому віці, оскільки кожна особистість може вибрати лише ту частину досвіду з казки, яка відповідає її потребам.

Варто зазначити, що казки не лише розважають, але й мають освітні й виховні аспекти завдяки своїм дидактичним повчанням, образності мови, добре проробленим кінцям та загадковості.

Казкотерапія може сприяти розвитку особистості дитини, вчачи її висловлювати думки, слухати інших та відчувати комфорт у діалозі. Переходячи до школи, діти зіткнуться з новими викликами, і важливо, щоб вони розвивалися в сприятливому емоційному середовищі, відчували свободу самовираження, дружили та поважали одне одного.

Вчителям та батькам варто не тільки навчати дітей різним предметам, але й сприяти їхньому психоемоційному та фізичному благополуччю. Важливо навчити дітей підтримувати емоційний баланс, щоб вони почувалися комфортно у школі та не відчували бажання швидко повертатися додому, а також, щоб не уникали спілкування з однолітками. [2, С. 12].

Для досягнення кращого ефекту важливо вибирати казки, що відповідають меті та віковим особливостям дитини, щоб надати підтримку в розв'язанні особистих проблем та уникнути нових психоемоційних викликів. Існує конкретна методика для створення терапевтичних казок, яка спрямована на оздоровлення та самооздоровлення дитини. Вона передбачає визначення проблеми, розробку шляхів її вирішення, формування негативних рис у героя, які потрібно подолати, та створення сюжету, в якому герой побудується своїх комплексів.

У висновку можна зазначити, що казкотерапія є ефективним інструментом для формування здоров'язбережувальної компетентності у молодших школярів. Вона поєднує в собі навчальний та виховний потенціал казок, активізує критичне мислення, сприяє розвитку емоційного і соціального інтелекту у дітей. Практичне застосування казкотерапії в освітньому процесі допомагає молодшим школярам навчитися адаптуватися до змін, знаходити конструктивні шляхи розв'язання проблем та підтримувати позитивне емоційне становище. Таким чином, інтеграція казкотерапії в педагогічну практику може сприяти створенню здорового навчального середовища, де кожна дитина може розвиватися гармонійно та досягати успіху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Казачінер О. С., Гордієнко І. В. Формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників і молодших школярів з особливими освітніми потребами засобами казкотерапії. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. 3 70. Т.2. С. 59-63.
2. Потюк С. В. Казкотерапія як чинник формування здорового способу життя дітей. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки» №8 (вересень, 2021). С. 299 – 302.
3. Себало Л. І., Рашковська І. В. Здоров'язбережувальні технології як складники оздоровлення учнів початкової школи під час воєнного стану: теоретичний аналіз. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2022. № 87. С.88-92.
4. Сердюк Н. І. Підготовка майбутніх педагогів до використання арттерапевтичних технологій при роботі з молодшими школярами. Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції; Міністерство освіти і науки України; Бердянський державний педагогічний університет. Бердянськ, 2017. С. 129-135.
5. Сухомлинський В. О. Здоров'я, здоров'я і ще раз здоров'я. Вибрані твори: У 5 т. К. : Рад. школа, 1976. Т. 3. С. 103–111.

Химич Марта Андріївна
студентка 4 року навчання
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: **Матвієнко Олена Валеріївна**
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки

Український державний університет імені М. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ КАЗКОТЕРАПІЇ НА ЗНИЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасному світі, де питання психічного здоров'я дітей набуває все більшої актуальності, важливо звертати увагу на методи та підходи, які можуть допомогти в зниженні рівня тривожності серед школярів. Одним з перспективних інструментів в цьому контексті є казкотерапія. Ця методика використовує потужний потенціал казок для підтримки психоемоційного розвитку дітей, сприяючи зниженню тривожності та формуванню позитивного емоційного стану.

Тривожність у дітей часто спричинена низькою самооцінкою та певними страхами. Такі страхи можуть виникати внаслідок труднощів у встановленні відносин з однолітками, складності у комунікації з учителями, через що дитина може почувати, що її не люблять, не приймають чи не розуміють [6].

Тривожність у дітей може виникати з різних причин, включаючи біологічну чутливість, індивідуальні особливості та стресові ситуації. Під час аналізу підходів вчених до цього питання, ми виділили кілька найбільш поширених факторів:

- 1) Тривожність у дітей залежить від того, наскільки комфортно вони відчують стрес в життєвих ситуаціях.
- 2) Наявність тривожності у дитини може збільшувати очікування негативних наслідків, таких як фізичний дискомфорт, біль або відчуття покарання.
- 3) Деякі діти проявляють деструктивну та нестабільну поведінку через тривожність, яка виникає під впливом виховних методів батьків, особливо матері.
- 4) Наявність у батьків тривожних або психічних розладів може сприяти виникненню непотрібної тривожності у дітей.
- 5) Молодші школярі можуть виявляти тривожність через порушення нейропсихологічної та нейрофізіологічної регуляції, що є особливістю їхнього віку.

Багато дитячих страхів є тимчасовими і пов'язані з етапами вікового розвитку. З правильним підходом від батьків та вчителів, які розуміють причини їх виникнення, діти можуть легше подолати ці навіязливі страхи.

Самооцінка на нормальному рівні є ключем до впевненості в собі, здатності приймати рішення та визначає особистісні цінності та стосунки з іншими. Цей процес починається

в ранньому дитинстві, коли дитина вчиться відокремлювати свою ідентичність від інших. Самооцінка може змінюватися протягом життя в залежності від конкретних обставин, дій та взаємодій з оточуючими людьми, стаючи більш глибокою і змістовною.

Наукові дослідження свідчать, що у молодших школярів самооцінка часто залежить від оцінок, які вони отримують від оточення, особливо від вчителів. Діти часто сприймають себе через призму оцінок, що вони отримують, створюючи своєрідний "портрет" на основі висновків вчителя. У вихованих та успішних учнів зазвичай спостерігається підвищена або навіть завищена самооцінка, тоді як у менш успішних дітей самооцінка частіше занижена [1].

Високий рівень тривожності може впливати на формування неадекватної самооцінки у школярів, порушуючи гармонію між різними аспектами їхнього "Я". Це може призвести до втрати здатності до саморегуляції, обмеження процесу самовдосконалення, а також до спотвореної самооцінки. У результаті цього може виникнути внутрішній конфлікт та проблеми у взаємодії з іншими, що сприяє соціальній дезадаптації.

Хоча казкотерапія як метод психологічної корекції була відзначена сучасною психологією лише недавно, проте терапевтичні казки вже активно застосовуються психологами як з дітьми, так і з дорослими [5].

І. Макеева розглядає казкотерапію як інтеграційний підхід, де уявні сценарії пов'язані з реальним спілкуванням, спрямованим на розвиток активності, самостійності, творчості та саморегуляції емоцій у дітей. За словами Є. Свиридової, дитячий психолог, використовуючи казкотерапію, повинен урахувати різні психологічні механізми впливу казок. Вона вказує на те, що чарівні казки можуть служити символічним відображенням давніх ритуалів, зокрема ініціаційних. Через подолання життєвих викликів та труднощів, герой казки отримує шанс на перетворення і переходу на новий рівень своєї особистості [3].

Основними принципами казкотерапії є добровільність участі, що акцентується ритуалом "входження в казку", зв'язок з реальністю, який дозволяє дітям відчувати співпереживання та зміцнити віру в добро, урахування індивідуальних особливостей учасників, акцент на руховій активності для емоційного розслаблення, і підтримка самостійності у формуванні сюжету казки та переживань дітей [7].

Казкотерапія допомагає дітям розрізняти героїв, вчитися на їх помилках і освоювати життєві принципи, сприяючи формуванню особистісно-етичних норм у віці 6-7 років. Цей метод ефективний з дошкільниками та молодшими школярами, які ще не повністю розуміють реальні життєві ситуації для адекватного аналізу.

Під час гри у казкових персонажів, діти можуть висловлювати свої емоції та думки, що сприяє їхньому навчанню та розвитку. Казкотерапія допомагає дітям засвоювати певні моделі поведінки, вчити їх реагувати на різноманітні життєві ситуації і поглиблювати їхні знання про себе та оточуючий світ. Казки сприяють розвитку пізнавальних здібностей та моральних цінностей у дітей, формуючи у них уявлення про себе та світ. Розуміння дітьми, що добро завжди перемагає зло, допомагає їм усвідомити важливість добрих вчинків та моральних принципів у взаємодії з іншими людьми.

Терапія казкою використовує базові життєві цінності, такі як Добро, Любов, Співпраця та інші. Через казкові сюжети – легенди, історії, притчі та міфи – ці цінності представляються як захоплюючі та цікаві. Дитяча аудиторія легко сприймає та розуміє

що інформацію, а також аналізує її. Казки вчать дітей розуміти наслідки своїх вчинків, але не намагаються нав'язати їм конкретні життєві стандарти [4].

На власному досвіді ми визначили, що казкотерапія унікальна через її вплив на рівні цінностей. Через неї дитина усвідомлює нові позитивні моделі поведінки, знижує тривогу, агресію та негативні емоції. Читаючи або слухаючи казки, діти навчаються справлятися зі своїми сумнівами, невпевненістю та страхами перед новими ситуаціями.

Сучасні казки виконують роль і навчання, і виховання. Вони не лише передають освітні відомості, а й мають образність, метафоричну мову, зворушливі кінцівки та чарівний настрій.

На нашу думку, терапія казкою може сприяти формуванню особистості дитини, навчаючи її висловлювати свої думки, слухати інших та підтримувати діалог.

Під час переходу до школи у дітей виникає багато питань і проблем, з якими їм важко впоратися. Тому у сучасній освіті важливо, щоб учителі не тільки спрямовували увагу на академічні досягнення та виконання домашніх завдань, але й розвивали позаурочні знання та сприяли емоційному розвитку учнів. Забезпечення гарного емоційного стану, соціалізація і повага між однолітками важливі для шкільної успішності. Роль вчителів і батьків полягає не лише у навчанні, а й у підтримці психічного і фізичного здоров'я дітей, допомагаючи їм зберігати емоційний баланс і почуватися комфортно у шкільному середовищі [6].

Для ефективної казкотерапії важливо підбирати казки, що відповідають віковим особливостям дитини та її потребам. Це допоможе не лише розв'язати існуючі проблеми, але й запобігти виникненню нових психоемоційних труднощів. Такий підхід ефективно впливає на дітей молодшого шкільного віку [2].

Отже, казкотерапія є відмінним та ефективним методом корекції тривожності у дітей молодшого шкільного віку. Завдяки інтеграції ціннісних аспектів та позитивних моделей поведінки, казкотерапія допомагає дітям не лише знизити рівень тривожності, але й розвивати вміння впоратися з емоційними труднощами та адаптуватися до шкільного середовища. Вибір відповідних казок, спрямованих на конкретні психоемоційні потреби дитини, є ключовим для досягнення позитивних результатів. Таким чином, казкотерапія заслуговує на увагу як важливий компонент психологічної підтримки та розвитку дітей молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Батлер Дж. Подолати соціальну тривогу / пер. з англ. Д. Бусько ; Наук. ред. К. Явна. Львів : Вид-во Укр. катол. ун-ту: Свічадо, 2014. 96 с.
2. Губицька А.О. Казкотерапія як засіб зниження тривожності у дітей молодшого шкільного віку: дипломна робота. Київ, 2021. 65 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/51255>
3. Єнгалічева І.В. Казкотерапія як один із методів корекційно-розвивальної роботи з педагогічно занедбаними учнями / І.В. Єнгалічева // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». – Випуск 25, 2019. – С. 70-72.

4. Казачінер О.С., Бойчук Ю.Д. Казкотерапія: поглиблений курс. Практикум для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальностями 012 «Дошкільна освіта», 013 «Початкова освіта», 016 «Спеціальна освіта», для вихователів закладів дошкільної освіти, вчителів початкових класів, фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти. – Харків, 2022. – 120 с.

5. Кучер А. А. Система психологічних засобів формування базових навичок стресостійкості учнів молодшого шкільного віку в умовах війни : магістерська робота. Кривий Гір, 2023. 41 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7115>

6. Моравська І. Тривожність у дітей молодшого шкільного віку в умовах війни: роль життєстійкості матері : магістерська робота. Львів, 2023. 96 с. URL: <https://er.ucu.edu.ua/handle/1/4368>.

7. Музичук О.О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів / О.О. Музичук // Проблеми сучасної психології. – 2012. – № 17. – С. 22-35.

Чулакова Дар'я Володимирівна
*студентка 3 курсу Запорізького національного університету,
факультету Соціальної педагогіки та психології*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Порушення інтелектуального розвитку – це стійке, виражене, системне порушення пізнавальної діяльності, яке виникає внаслідок органічного ураження кори головного мозку.

Залежно від природи та глибини порушення інтелектуального розвитку у дітей дошкільного віку можуть виникати різноманітні специфічні ускладнення під час засвоєння знань та навичок [1].

Тобто, це порушення інтелектуальної, мовленнєвої, особистісної сфер розвитку, внаслідок якого мисленнєва, мотиваційна, пізнавальна, емоційно-вольова діяльності формуються на низькому рівні.

Успішність навчального процесу залежить від повноти та способу надання орієнтовної основи дій (системи умов і ознак, від яких залежить правильність виконання дій), а також від поетапного переходу від практичних дій з предметами, оперування образами, до дій у мовленні та свідомості. Як зазначали вітчизняні вчені В. Бондар, М. Матвєєва, С. Миронова, М. Супрун, В. Синьов, О. Хохліна та ін. специфіка формування розумових дій у дітей з порушеним інтелектом полягає в сповільненості переходу від одного етапу на інший. Така дитина потребує більше часу для удосконалення практичної дії до такої міри, щоб її можна було перевести на рівень оперування образами. Нами також враховано те, що засвоєння понять дітьми з інтелектуальними порушеннями помірного ступеню, може бути недоступним, оскільки через вузькість інтелектуального простору втримується менша кількість дій.

Концепція розвивального навчання найповніше відповідає завданням корекційно-розвивального навчання дітей з інтелектуальними порушеннями (І. Песталоці, А. Дістервега, К. Ушинського, Л.С. Виготського, Л.В.Занкова, Д.Б. Ельконін, В.В. Давидов), також технології саморозвитку дітей М. Монтесорі.

Процес засвоєння знань відбувається ефективніше, якщо в ньому реалізуються не тільки змістові, а й операційні міжпредметні зв'язки, адже повноцінне засвоєння знань можливе лише в тому випадку, якщо цей процес протікає на основі цілеспрямованого формування операційних структур розумової діяльності (В. Бондар, Л. Вавіна, Л.

Виготський, І. Єременко, В. Липа, Г. Мерсіянова, В. Синьова, М. Супрун, В. Панок, А. Обухівська, О. Хохліна) повноцінне засвоєння знань можливе лише в тому випадку, якщо цей процес протікає на основі цілеспрямованого формування операційних структур розумової діяльності (В. Бондар, Л. Вавіна, Л. Виготський, І.Єременко, В. Липа, Г. Мерсіянова, В. Синьова, М. Супрун, В. Панок, А.Обухівська, О. Хохліна).[2]

Одним із ефективних методів є психологічне моделювання конкретної ситуації (навчання, інформаційний пошук, взаємодія) за допомогою просторових знаків та

символів. Автором враховано, що організація розвиваючого навчання передбачає створення умов для оволодіння прийомами розумової діяльності дітьми цієї категорії. Це не лише забезпечує новий рівень засвоєння, але й дає змогу ефективно застосовувати знання у практичних ситуаціях, що сприятиме їхній соціалізації. Введення ігрових прийомів на корекційно-розвивальних заняттях має відповідати віковим особливостям дітей, їх прагненням та інтересам. Ігрові прийоми надають заняттям цікавої форми роботи, допомагають активізувати довільну увагу, зосередитися.[2]

На даний час, в умовах запровадження концепції Нової української школи відбувається процес модернізації освіти дітей з інтелектуальними порушеннями, якому сприяють розробка та впровадження Державних стандартів початкової та базової освіти, типових освітніх програм навчання, визначення змісту корекційно-розвиткової роботи як в умовах системи спеціальної освіти, так і в умовах інклюзивного навчання.

Життєва компетентність осіб з порушеннями інтелектуального розвитку розглядається як здатність цілісно реалізовувати на практиці знання, уміння, навички, досвід і цінності, набуті та необхідні для успішної самореалізації у житті, навчанні, праці.

В умовах запровадження концепції Нової української школи відбувається процес модернізації освіти дітей з інтелектуальними порушеннями, якому сприяють розробка та впровадження Державного стандарту початкової освіти, типових освітніх програм навчання, визначення змісту корекційно-розвиткової роботи як в умовах системи спеціальної освіти, так і в умовах інклюзивного навчання. Життєва компетентність осіб з порушеннями інтелектуального розвитку розглядається як здатність цілісно реалізовувати на практиці знання, уміння, навички, досвід і цінності, набуті та необхідні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Сучасні технології навчання учнів з інтелектуальними порушеннями спрямовано на підготовку школярів до самостійної життєдіяльності, успішної подальшої соціально-трудової адаптації, розвиток їхніх пізнавальних здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб.

Згідно із Законом України «Про освіту», на основі Державного стандарту й Типової освітньої програми заклади освіти, наукові установи та інші суб'єкти освітньої діяльності можуть розробляти освітні програми – єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів, індивідуальних проектів, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання. Освітні програми можуть відрізнятися від Типової освітньої програми послідовністю викладання навчального матеріалу, обсягом його вивчення, наявністю додаткових компонентів змісту або використанням оригінальних форм, методів і засобів навчання [3; 4;5;6].

Слід зазначити, що вибір форм і методів навчання, розподіл годин за темами вчитель визначає самостійно, враховуючи пізнавальні здібності та можливості учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення корекційно-розвивальних завдань та орієнтовних очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Упродовж навчання в початковій школі учні навчаються способам самоконтролю, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

У програмах, окрім традиційних навчальних предметів, вперше представлено інтегровані курси для навчання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, а саме: «Навчання грамоти», «Я досліджую світ», «Мистецтво», «Технології», що дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту освітніх галузей, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку).[7]

Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях.

Обмеженість відповідного досвіду учнів з порушеннями інтелектуального розвитку потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу. Педагогічна стратегія, яка ґрунтується на наслідувальні механізми у розвитку пізнавальних процесів молодших школярів, і передбачає пріоритетне використання наочності, зорових опор, зразків, алгоритмів, поетапного контролю, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює активізацію пізнавально-комунікативної діяльності учнів, сприймання ними властивостей і якостей предметів і явищ природного і соціального оточення, здійснення пошукової діяльності, що в цілому сприяє ефективному формуванню ключових та предметних компетентностей учнів.[7]

Отже, зважаючи на всі вищезазначені психолого-педагогічні положення, сучасна система корекційно-розвивальної допомоги дітям з порушеннями інтелектуального розвитку, потребує вагомих формацій аби повною мірою реалізувати свій корекційно-розвивальний потенціал, набути системності та поетапності. Використання педагогами інноваційного змісту Типових освітніх програм навчання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями в закладах загальної середньої освіти сприятиме забезпеченню передумов для цілеспрямованого взаємозв'язку навчання та розвитку учнів, формування їхньої життєвої компетентності. Найціннішим результатом Нової української школи для дітей з особливими освітніми потребами є забезпечення сприятливих умов для розвитку кожної дитини, її творчих здібностей та пізнавальних можливостей.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Технології навчання з інтелектуальними порушеннями тяжкого та помірного ступеня. Н.Грицюк URL:https://znayshov.com/FR/21639/Visnik_2_2023-34-42.pdf
2. Теоретичні засади вивчення корекційно-розвивальної допомоги дітям з порушеннями інтелектуального розвитку ТД Каменщук. Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 5-6, 2021
3. Типова освітня програма початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 1 класів з інтелектуальними порушеннями [Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/71142>]

4. Типова освітня програма початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 2 класів з інтелектуальними порушеннями [Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/716955/> ; <http://ispukr.org.ua/?p=4091#.XYEvvqUYDMw/>]

5. Типова освітня програма початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 3 класів з інтелектуальними порушеннями [Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/718310/> ; <http://ispukr.org.ua>]

6. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник / авт.: О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С. Трикоз, І. Сухіна, Н. Ярмола. За ред.: О. Чеботарьової, І. Сухіної – К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. – 450с.

7. Сучасні технології навчання дітей з інтелектуальними порушеннями в Новій українській школі. О.Чеботарьова. URL: https://lib.iitta.gov.ua/720527/1/Сучасні%20технології%20навчання%20дітей%20з%20інтелектуальними%20порушеннями%20в%20Новій%20Українській%20Школі_104-108.pdf

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

*Арсенюк Маргарита,
студентка 4-го курсу кафедри політології,*

Запорізький національний університет

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЯПОНІЇ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Японія прагне відігравати провідну роль у міжнародних відносинах у контексті глобальних геополітичних змін, спровокованих російською агресією в Україні. Увага фокусується на зміні підходів у сфері безпеки та оборони, підвищенні рівня міжнародної суб'єктності, передусім, у Індо-Тихоокеанському регіоні та розширенні стратегічного політико-економічного співробітництва з метою забезпечення сталого розвитку держави. Японія використовує свій лідерський потенціал для синхронізації зусиль світової спільноти у наданні підтримки Україні в боротьбі з державою-агресором. У цьому контексті україно-японські відносини набувають особливої значущості, розширюючи можливості військово-політичної та економічної співпраці двох держав. Зміст ключових аспектів зовнішньої політики Японії презентується Прем'єр Міністром Фуміо Кішидою у ході виступів і зустрічей на міжнародному рівні.

У своєму виступі на сімдесят сьомій сесії ООН Прем'єр Міністр Японії акцентував увагу на руйнуванні сучасного геополітичного порядку: «Минуло сімдесят сім років з моменту створення ООН, але ми все ще є свідками руйнувань в Україні та інших регіонах світу» [2]. Була також актуалізована тема глобальної безпеки та проблема нерозповсюдження ядерної зброї. Важливо відзначити, що така позиція Японії є цілком виправданою, оскільки держава зазнала наслідків її використання на своїй території: «Японія, як країна, що пережила атомні бомбардування, розуміє важливість зниження ризиків застосування ядерної зброї. Ми закликаємо світову спільноту до синхронізації зусиль щодо роззброєння та забезпечення безпеки» [Там само]. Також у його промові йшлося про реформування ООН, дотримання прав людини, збереження світового порядку та підтримку глобального миру.

Під час своїх виступів Прем'єр Міністр Японії акцентує увагу на мобілізації ресурсів держави для підтримки не тільки порядку в Індо-Тихоокеанському регіоні, але й на глобальному рівні. Зокрема, це вказує на поступовий відхід Японії від пацифістської політики. Це пояснюється зростанням рівня напруги у регіоні через провокативну політику Китаю щодо Тайваню та перманентну демонстрацію сили Північною Кореєю у контексті випробування ядерної зброї.

Початок повномасштабного вторгнення в Україну актуалізував безпекові аспекти зовнішньої політики Японії. У ході зустрічі з Президентом України В. Зеленським Прем'єр Міністр Японії підписав домовленості про посилення двосторонньої співпраці у сфері кібербезпеки та обміну розвідувальними даними. Японія взяла зобов'язання виділити 30 млн дол на постачання неletalного озброєння для України через трастовий фонд НАТО. Співробітництво з Японією в економічній сфері є стратегічно важливим для України у контексті реалізації Плану відновлення [1].

Важливі теми були актуалізовані під час зустрічі Фуміо Кішіди з американським президентом Джо Байденом 21 січня 2022 року. Зокрема була актуалізована питання денуклеаризації Північної Кореї та агресивної політики РФ. Серед інших питань, які стали предметом політичного діалогу лідерів двох держав, можна виокремити наступні: 1) обговорення можливостей співпраці з державами-партнерами щодо подолання наслідків гуманітарних катастроф в Індо-Тихоокеанському регіоні; 2) утворення двостороннього консультативного комітету з економічної політики для стимулювання економічного співробітництва в регіоні; 3) аналіз практичних результатів співробітництва у сферах клімату, чистої енергетики, інфраструктури та реагування на подальші пандемії на прикладі ковід-19 [4].

Ще одна зустріч лідерів двох держав була проведена 10 квітня 2024 року. На ній обговорювалися нові формати співпраці США та Японії. Наприклад, укладено близько 70 угод про співробітництво у сфері оборони. Значну увагу було приділено питанням надання політичної та гуманітарної підтримки Ізраїлю та Україні, а також аналізу глобальної безпекової ситуації [5]. У ході зустрічі Ф. Кішіда зазначив: «Ми знову підтвердили потребу подальшого зміцнення можливостей стримування та реагування нашого альянсу, погодилися зміцнити нашу співпрацю в галузі безпеки та оборони для підвищення оперативної сумісності між збройними силами двох держав, включаючи вдосконалення відповідного командування і системи контролю» [3]. Окрема увага була приділена обговоренню ситуації в Північній Кореї та координації спільних зусиль у реагуванні на її зміну.

Отже, Прем'єр Міністр Японії актуалізує питання лідерства держави у підтримці глобального світового порядку. Значна увага приділяється питанням безпеки, співробітництва та реагування на глобальні виклики, гуманітарній допомозі та актуалізації проблеми нерозповсюдження ядерної зброї. Японія також акцентує увагу світової спільноти на питанні надання всебічної підтримки Україні в боротьбі з державою-агресором. Рішення та заяви Фуміо Кішіди сприяють підвищенню рівня суб'єктності Японії в міжнародній політиці у контексті сприяння глобальному сталому розвитку та безпеці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Японія виділить \$30 млн на нелетальне озброєння для України. Підсумки візиту Фуміо Кішіди до Києва URL: <https://suspilne.media/421293-aponia-vidilit-30-mln-na-neletalne-ozbroenna-dla-ukraini-pidsumki-vizitu-fumio-kisidi-do-kieva/> (дата звернення: 22.04.2024)
2. Address by Prime Minister Kishida at the Seventy-Eighth Session of the United Nations General Assembly URL: https://japan.kantei.go.jp/101_kishida/diplomatic/202309/19speech.html (дата звернення: 22.04.2024)
3. Biden and Kishida forge new partnership, eyeing China and Russia URL: <https://www.reuters.com/world/us/biden-welcomes-global-partner-japans-kishida-white-house-summit-2024-04-10/> (дата звернення: 23.04.2024)
4. Readout of President Biden's Meeting with Prime Minister Kishida of Japan URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/readout-president-bidens-meeting-with-prime-minister-kishida-japan> (дата звернення: 23.04.2024)
5. Remarks by President Biden and Prime Minister Kishida Fumio of Japan in Joint Press Conference URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2024/04/10/remarks-by-president-biden-and-prime-minister-kishida-fumio-of-japan-in-joint-press-conference/> (дата звернення: 21.04.2024)

ЯВКУН Олексій Ігорович,
*військовослужбовець,
слухач навчальної групи № 1106
Інституту державного військового управління
Національного університету оборони України, м. Київ*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ДВОСТОРОННЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНА-УГОРЩИНА

На початку 1990-х років, з моменту отримання незалежності Україною, двосторонні відносини з Угорщиною мали доволі високі перспективи стати ефективними та взаємовигідними. 90-ті роки були насичені двосторонніми візитами, активним процесом продукування нормативно-договірної бази, ініціювання спільних проєктів розвитку регіону, залученості Угорщини до процесів євроінтеграції України, тощо. Проте, сучасна політика угорського уряду не дозволяє розглядати Угорщина як стратегічного партнера. Загалом, перебуваючи в стані війни, Україні важко налагоджувати невійськові напрями співпраці з іншими державами, з огляду на те, що обидві країни повинні докладати зусиль для досягнення спільних цілей, фінансування і реалізації якихось спільних проєктів, адже центром уваги України сьогодні є збереження цілісності і єдності народу та країни. Але все ж пропонуємо окреслити напрями двосторонньої співпраці з Угорщиною, які були перспективні до війни і ті що мають шанси стати актуальними в повоєнний час.

Розвиток міжрегіонального і транскордонного співробітництва – дуже важливий і актуальний напрям, особливо враховуючі євроінтеграційні прагнення України. Розвиток транскордонної співпраці між Угорщиною та Україною – важливий об'єкт сучасної регіональної політики та головний пріоритет політики сусідства ЄС; становить важливий напрям сучасної політики розвитку регіонів й один із пріоритетів у діяльності Ради Європи в межах політики розвитку місцевої та регіональної демократії і належного врядування, а також ЄС – у межах Європейської політики згуртування та сусідства.

Співпраця в контексті розвитку міжрегіонального і транскордонного співробітництва надає можливість оперативного реагування на можливі проблеми, залучення фінансування від міжнародних інституцій для будівництва та модернізації інфраструктури, сприяє налагодження торговельних шляхів, розвитку туризму і туристичної привабливості регіону, забезпечувати природоохоронну діяльність, а також сприяє більш активному культурному обміну [1].

Незважаючи на досить широкі можливості транспортного сполучення на території українсько-угорського транскордонного регіону, його подальший розвиток потребує удосконалення прикордонної інфраструктури й транспортної мережі. Міжнародний транспортний коридор між Україною та Угорщиною з'єднує не лише їхні власні ринки, а й ринки Європи та Азії. Насамперед йдеться про підвищення якості автомобільних доріг у Закарпатті та облаштування нових переходів через кордон. Найбільш важливими визначаються побудова мосту через р. Тиса та облаштування там переходу Бадалове (Україна) – Сотмарчеке (Угорщина), а також переходів Велика Паладь – Кішпаладь, Вари –

Тисакород, розвиток інфраструктури пункту пропуску «Лужанка – Берегшурань» із будівництвом об'їзних шляхів в обхід м. Берегово, тривалий час ведуться переговори щодо можливості продовження маршруту інтерситі «Будапешт – Мукачеве» до Львова через новий Бескидський тунель, також до війни активно обговорювали побудову інфраструктури для угорського лоукостера «Wizz Air» в Ужгороді чи Мукачеве [1].

Слід приділити увагу відновленню діяльності Українсько-Угорської міжурядової комісії з питань транскордонного та прикордонного співробітництва. Варто докласти додаткових зусиль, щоб «розблокувати» формат Вишеградська четвірка+Україна, а також досягти попередньої українсько-угорської домовленості про можливі консорціуми між країнами Вишеградської четвірки та Україною. Це має на меті повноцінне включення України в регіональні інфраструктурні проекти.

Забезпечення зростання торговельного обороту.

Україна є привабливим партнером як держава зі значними природними ресурсами, адже Угорщина має певну залежність від імпорту сировини та напівфабрикатів. Включення в європейські ланцюги створення доданої вартості, сприятиме вдосконаленню технологічності українського експорту, що стане хорошим завдатком на шляху до європейської інтеграції України. Згідно з дослідженням аналітичного центру в сфері зовнішньої політики і міжнародної безпеки «Ради зовнішньої політики «Українська призма» є значний потенціал у виробництві на експорт моторних транспортних засобів та фармацевтичних виробів [2].

Збільшення рівня товарообороту може забезпечити підвищення конкурентоспроможності українських товарів/послуг на європейському ринку та модернізація обладнання та технології, покращення логістики задля здешевлення перевезень. Задля реалізації цих процесів важливих стає залучення зовнішніх інвестицій. У 2019 році Угорщина увійшла до ТОП-14 інвесторів в Україну з 380,7 млн доларів накопичених прямих інвестицій. І все ж за останні кілька років з угорської сторони не було великих інвестиційних проєктів, за винятком одного проєкту з виробництва пелет у Закарпатській області в м. Тячів, де було передбачено 11 мільйонів доларів США на розширення потужностей з виробництва пелет. Сфери інтересів найважливіших угорських інвесторів – це фінансові послуги (OTP Bank Group), фармацевтика (Richter, Egis), будівництво (KÉSZ Holding, Masterplast), сільське господарство та харчова промисловість (Penograin, Agrofeed, Hell Energy), машинобудування (A -Lap), а також повітряний транспорт (WizzAir). Перспективним напрямом залучення інвестування може стати й українська IT-сфера. Сьогодні IT-аутсорсинг є третім за величиною експортним сектором України та характеризується високим відсотком освічених фахівців [2].

Налагодження ефективного регіонального економічного співробітництва це спосіб отримати необхідний рівень торгівлі та довгострокові фінансові вигоди. Це потребує реанімації та підтримки засідань Українсько-Угорського економічного спільного міжурядового комітету з економічного співробітництва.

Особливої уваги в рамках двосторонніх економічних відносин потребує мікроекономічна дипломатія. Двосторонні бізнес-форуми створюють сприятливу атмосферу для налагодження взаємовигідного співробітництва. Тому позитивна практика українсько-угорських ділових заходів (як загальних, так і спеціалізованих) була б доречною. Яскравим прикладом є успішна організація форуму в Дебрецені у 2016 році, який на сьогодні став найбільшою двосторонньою подією за участю глав урядів [3].

На шляху до інтенсифікації економічних двосторонніх відносин виступає нестабільна політична ситуація, війна з РФ, повільне впровадження економічних реформ, високий рівень корупції. Оцінюючи переваги і ризики для ведення бізнесу, негативні тенденції переважають не на користь України, проте багато хто розглядає можливість бізнесу у повоєнну добу.

Активізація співробітництва в енергетичному секторі.

До початку повномасштабного вторгнення одних з перспективних напрямків співпраці України з Угорщиною був енергетичний сектор, розроблявся проєкт постачання електроенергії в Угорщину за рахунок потужностей Хмельницької АЕС. Це давало б можливість отримувати фінансування на модернізацію потужностей АЕС та розвиток енергетичної галузі загалом. Звичайно, в сьогоденнішніх реаліях розвиток цього напрямку не вбачається можливим, проте це хороша ідея на майбутнє, яка б могла послабити залежність Угорщини від енергоресурсів РФ та сприяти формуванню позитивного іміджу України. Для України цей напрям надасть розширені можливості для залучення інвестицій та пришвидшить зміни в українському законодавстві та енергосекторі у відповідність європейським директивам [4].

Одним з позитивних прикладів двосторонньої взаємодії в енергетичній сфері виступає налагодження реверсного маршруту постачання дизельного палива з Угорщини по нафтопродуктопроводу «Самара–Західний напрямок», яким у 2022 р. до України було поставлено 114 тис. тонн дизелю [5]. Також у січні 2022 р. діяли тестові гарантовані потужності для фізичного транспортування газу з Угорщини до України обсягом [6].

У вересні 2019 року відбулась зустріч голови Держенергоефективності С. Савчука з власником компанії «East West Mentor» З. Хорватом в рамках, якої обговорювали перспективи співпраці України та Угорщини у сфері енергоефективності та «зеленої» енергетики, також були окреслені можливі рівні співробітництва: реалізація спільних проєктів із відновлюваної енергетики; стимулювання промислових підприємств до енергоефективності; залучення ЕСКО-інвестицій в утеплення бюджетних установ [7]. Зустріч подібного плану відображає, що Україна перспективний майданчик для подібних ініціатив.

Активізація співробітництва у культурно-освітній сфері, для забезпечення культурного обміну та забезпечення формування позитивного іміджу України в Угорщині.

Аналіз українсько-угорських відносин з різних аспектів відкрив наявність проблеми в комунікації на рівні українського й угорського суспільств. Також дуже слабка комунікація між державною владою України та етнічними угорцями на Закарпатті, в той час як угорський уряд завжди відкритий до комунікації, що і є причиною створення враження втручання у внутрішні справи України [8].

Точніше у фактичній її відсутності, уявлення угорського населення про українців, їх культуру, традиції, історію, суспільно-політичні та економічні процеси є досить поверховими і обмежені здебільшого інформацією про Закарпатський регіон та етнічних угорців в Україні, лише в експертних колах та громадські активісти глибше обізнані в цих питаннях. Подібна ситуація і в Україні.

Лева частка інформації про Україну отримується з ЗМІ, які за твердженням угорської опозиції, є повністю контрольовані політичною партією Фідес та нинішнім прем'єром В. Орбаном, які підтримують курс на зміцнення зв'язків з РФ. Таким чином,

інформаційний порядок денний в Угорщині формується під впливом російської пропаганди подаючи маніпулятивну і викривлену інформацію щодо сучасного стану війни, ситуації в Україні та світі, укорінюючи в свідомості угорців думки про «громадянську», «братовбивчу» війну, про неможливість перемоги України, про необхідність йти на поступки заради закінчення війни, на основі цього далі розвиваються тези, що за рахунок платників податків Європейського союзу підтримується «незрозумілої природи конфлікт» і від цього страждає економіка Угорщини.

Визначається стратегічно важливим розробка потужної інформаційної кампанії з залученням відомих артистів, спортсменів, відомих блогерів тощо, по всіх можливим каналах інформації, організації майданчиків для проведення бізнес-, наукових, творчих форумів для аргументованого донесення правди, розвінчення міфів і формування стійкого позитивного іміджу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Новий угорський диктатор. Чому Віктор Орбан веде Угорщину до ізоляції в ЄС, URL: <https://focus.ua/uk/amp/politics/602971-noviy-ugorskiy-diktator-chomu-viktor-orban-vede-ugorshchinu-do-izolyacii-v-yes>
2. Zosymenko T., Sándor S. Ukrainian–Hungarian Economic Relations: Current Model and the Way Ahead, URL: https://prismua.org/wp-content/uploads/2020/05/53_KKI_Policy-Brief_UKR-HUN_20200528.pdf
3. Українсько-угорські спільні економічні інтереси та можливості, URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/ua_h_a4_print.pdf
4. Торгівля енергоресурсами між Україною та Угорщиною – історія можливостей, URL: <https://icps.com.ua/nashi-proekty/analitika/torhivlya-enerhoresursamy-mizh-ukrayinoyu-ta-uhorschynoyu---istoriya-mozhlyvostey/>
5. Угорські полонені в Угорщині: де і навіщо Будапешт та російська церква ховають військових, URL: <https://focus.ua/uk/politics/573703-ukrajinski-poloneni-v-ugorshchini-de-i-navishcho-budapesht-ta-rosiyska-cerkva-hovayut-viyskovih>
6. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Угорщиною, URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/271-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-ugorshhinoju> (дата звернення: 15.11.2023)
7. Україна та Угорщина мають широкі можливості для співпраці у відновлюваній енергетиці та енергоефективності, URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-ta-ugorshchina-mayut-shiroki-mozhливosti-dlya-spivpraci-u-vidnovlyuvani-j-energetici-ta-energoefektivnosti>
8. Соколовський О. Роль національних меншин у розвитку транскордонної співпраці Угорщини та України // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. РОЗДІЛ IV. Політичні інститути та процеси. 2023. 1 (15). С. 204–221. С. 208, URL: <https://www.relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/294/283>

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Мельник Я.М.,
здобувачка вищої освіти на першому бакалаврському рівні
факультету управління та економіки
науковий керівник: Шутяк І.А.,
доцентка кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук
та фізичного виховання

Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

ГАЗЛАЙТИНГ ЯК ФОРМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ

У сучасному світі, де інформація відіграє вирішальну роль, а маніпулятивні техніки стають все більш вишуканими та витонченими, явище газлайтингу набуває особливої актуальності. Термін "газлайтинг" походить з фільму *Gaslight* (газове світло) 1944 року, в якому чоловік маніпулює своєю дружиною, змушуючи її думати, що вона втрачає розум [2].

Газлайтинг (gaslighting) — форма психологічної маніпуляції, метою якої є змусити жертву сумніватися в адекватності свого сприйняття навколишньої дійсності, ставлячи під сумнів власну пам'ять та розсудливість. Як наслідок — втратити зв'язок з реальністю, зневіритися у собі, запідозрити у себе божевілля, впасти у відчай [1].

Газлайтинг як форма психологічного насильства та маніпуляції відбувається все більшого поширення в сучасному суспільстві. Цей феномен проявляється на різних рівнях - від міжособистісних стосунків до державної політики та медіа-дискурсу.

На міжособистісному рівні газлайтинг часто зустрічається в токсичних стосунках, де одна особа систематично змінює, перекручує або заперечує реальність іншої. Це може виражатися в постійному критиці, зневажанні почуттів партнера, звинуваченнях у "ненаціональній поведінці" чи навіть божевіллі. Жертва поступово втрачає впевненість у собі та сумнівається у власній здатності адекватно сприймати реальність.

У професійній сфері газлайтинг може проявлятися зі сторони керівництва чи колег, які застосовують внесок працівника, заперечують його досягнення чи навіть відмовляються визнавати факти, що додають їх точці зору. Це створює токсичне робоче середовище, де людина не може повноцінно розкрити свій потенціал та відчуває постійний тиск.

Однак найбільш небезпечним є застосування газлайтингу на суспільному рівні через засоби масової інформації, політичні інституції та державну пропаганду. Шляхом систематичного спотворення фактів, замовчування певних подій чи явищ та нав'язування альтернативних "реальностей" влада може маніпулювати суспільною свідомістю,

формувати бажане сприйняття правдивості та підтримувати довіру громадян до незалежних джерел інформації [2].

Наслідки газлайтингу для психічного здоров'я людей є вкрай згубними. Постійне заперечення їхньої реальності може спричинити тривожні розлади, депресію, ПТСР, а також серйозно підірвати самооцінку та здатність довіряти власним відчуттям і судженням. На суспільному рівні газлайтинг руйнує соціальну структуру, посідає недовіру між людьми та державними інституціями, сприяючи поширенню конспірологічних теорій та радикальних ідеологій.

Протидіяти газлайтингу можна лише шляхом критичного мислення, верифікації інформації з незалежних джерел та розвитку медіаграмотності в суспільстві. Важливо навчитися розпізнавати тактику газлайтерів і не піддаватися на їх маніпуляції. Більше колективно відстоюючи право на об'єктивну реальність, ми можемо захистити себе та суспільство від руйнівного впливу цієї форми психологічного насильства.

Ключову роль також має відігравати освіта, вже з раннього віку необхідно розвивати у дітей стійку самооцінку, здатність відстоювати власні погляди та не піддаватися тиску з боку авторитетів. Навчання розпізнавати маніпулятивні тактики в ЗМІ та суспільстві допоможе формувати більш критичне ставлення до інформації та чинити опір газлайтингу.

Отже, газлайтинг є небезпечною формою психологічної маніпуляції, яка підриває здатність людини критично мислити і довіряти власній реальності. Проникаючи в різноманітні сфери суспільного життя він завдає шкоди психічному здоров'ю окремих осіб та суспільству в цілому. Лише долаючи газлайтинг, ми зможемо зберегти здорове, вільне від психологічних маніпуляцій суспільство, в якому кожен матиме можливість бути почутим і поважатиме реальність іншого. Це вимагатиме постійних зусиль, але є необхідною умовою для процвітання демократії та захисту прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Газлайтинг» - одна з форм психологічної маніпуляції. URL: <https://kv.npu.gov.ua/news/gazlayting-odna-z-form-psikhologichnoi-manipulyatsii>
2. 5 поширених тактик газлайтингу: як зрозуміти, що вам промивають мізки. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2021/07/10/245368/>

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Шепета Кирил Олександрович

кандидат сільсько-господарських наук,

ТОВ «Кроп-Інкріс»

Ізмоденова Тетяна Іванівна

здобувач,

Науково-дослідний інститут мінеральних добрив і пігментів

Сумського державного університету

ВПЛИВ МОДИФІКОВАНИХ ФОСФОРМ ЗОЛЬНИХ ДОБРИВ НА РОСТ І РОЗВИТОК ПРОРОСТКІВ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ

В умовах зростання цін на енергоносії в другому десятиріччі ХХІ століття в Україні увага до альтернативних джерел енергії підвищується. Для отримання тепла широко використовується біопаливо у вигляді рослинних решток. В процесі спалення кількість золи, як продукту згорання, в Україні зростає. За вмістом поживних хімічних елементів окремі золівідходи можуть бути цінною сировиною у виробництві добрив [1].

У теперішній час в Україні вже налагоджено виробництво зольних добрив методом окатування на тарілчастому грануляторі з використанням переважно золи лушпиння соняшника під торгівельною маркою ТМ «Екоплант» (P_2O_5 -7,66%, K_2O -49,29%, MgO -10,03%, CaO -12,26%) виробництва ТОВ «ОРІЙ», Україна та ТМ «Екосойл» (P_2O_5 – >5,0%, K_2O – >20,0%, CaO – >11,2%, MgO – >9,12%) виробництва ПП "АЛМАЗ-М", Україна [2].

За вмістом елементів живлення в цих добривах переважає калій, кількість життєво важливого і нерідко дефіцитного фосфору значно менша. При цьому, фосфор в зольних добривах переважно знаходиться у цитраторозчинній формі.

Основним недоліком цієї форми фосфору є невисокий рівень його ефективності. Так, при використанні в добривах цитраторозчинних форм фосфору засвоюваність цього елемента живлення, як і із ґрунту, становить від 5 до 18% [3].

Отже, актуальним питанням сьогодення є розробка золотмісних комплексних добрив з високими показниками вмісту поживних елементів, в тому числі фосфору, з підвищеними показниками засвоювання елементів живлення.

Під час розробки технології виробництва добрив методами окатування на тарілчастому та валковому грануляторах на основі золотмісних матеріалів від спалення рослинних решток та додаткових компонентів для збагачення сировини отримано зразки комплексних добрив з різними показниками вмісту елементів живлення та фізико-хімічних властивостей. При цьому, за цілою низкою показників синтезовані зразки добрив (за вмістом елементів живлення, рН водного розчину, розчинністю у воді і слабких кислотах, розміром гранул, статичної міцності) придатні для використання в сільському господарстві.

З метою отримання комплексних добрив з високим вмістом водорозчинного фосфору та збільшення ефективності засвоєності фосфору для використання в якості передпосівного (стартового) удобрення золу збагачували моноамонійфосфатом (МАФ). За технологією окатування на тарілчастому і компактування на валковому грануляторах було отримано комплексні добрива з загальною формулою $N_{2-6} P_{20-35} K_{24-12}$. В одержаних добривах співвідношення водорозчинного до загального фосфору варіювало від 0,303 до 0,747. При використанні МАФ в незначних кількостях відносно зольного компоненту добрив вміст водорозчинного фосфору відносно загального значно зменшувався за рахунок значних втрат через його перехід у цитраторозчинну форму ($CaHPO_4$) для технології окатування на тарілчастому, у пірофосфат кальцію – при компактуванні на валковому грануляторах.

Отримані зольні добрива за вмістом елементів живлення, кристалічною структурою та складом хімічних носіїв фосфору і калію мають суттєві відмінності від традиційних добрив які широко застосовуються останнім часом в сільському господарстві. В зв'язку з цим, актуальним завданням є вивчення біологічної ефективності.

Для визначення ефективності модифікованих МАФ зольних добрив з формулою $N_5P_{32}K_{12}$ і з вмістом водорозчинного фосфору 70% в якості стартових були проведені вегетаційні дослідження їх впливу на проростки озимої пшениці сорту Вежа Миронівська (оригінатор Миронівський інститут пшениці ім. В.М. Ремесла НААН), що вирощувалася при температурі $+20^{\circ}C$ з додаванням добрив у ґрунт. Зразки ґрунту були представлені чорноземом звичайним і дерново-опідзоленим.

За показниками вмісту рухомих форм азоту зразок ґрунту чорнозему типового мав низький ($NO_3^- + NH_4^-$ - 12,81 мг/кг ґрунту), дерново-підзолистого – дуже низький (9,59 мг/кг) вміст азоту. Чорнозем типовий за рівнем рухомого калію належав до групи середнього (K_2O , (за Чириковим), 75,1 мг/кг ґрунту), дерново-опідзоленого – до групи підвищеного (82,3 мг/кг ґрунту) рівня забезпечення. Рухомого фосфору в чорноземі типовому та дерново-опідзоленому ґрунтах виявляли в перерахунку на P_2O_5 (за Чириковим) відповідно 112,5 та 97,8 мг/кг ґрунту. При цьому, за вмістом фосфору зразки ґрунтів належали до групи з середнім рівнем забезпечення фосфору. Обліки накопичення рослинами сухої маси та вмісту в них фосфору і калію проводили на 15, 30 і 45 добу.

За результатами досліджень встановлено, що ефективність зольних добрив з водорозчинним фосфором в залежності від технології їх гранулювання була неоднаковою в період сходів - кушення озимої пшениці. Так, при внесенні зольного добрива модифікованого МАФ виробленого на тарілчастому грануляторі спостерігали значний приріст біомаси проростків вже на 15 добу після отримання сходів. На чорноземі типовому в залежності від норми внесення і комбінування зольно-фосфорного добрива вага рослин відносно контролю (без внесення добрив) була більшою на 11,2-14,3%, на дерново-опідзоленому ґрунті – на 17,8-23,1%.

На 30 і 45 добу ефективність зольного добрива за цією технологією гранулювання в сприянні накопичення біомаси проростками зберігалася на рівні раннього обліку. При цьому, за ефективністю дане добриво не поступалося МАФ при внесенні в еквівалентній кількості по фосфору не залежно від типу субстрату.

Вплив добрива на основі золи з МАФ отриманого методом компактування на валковому грануляторі на накопичення біомаси проростками в період першого і другого обліків був дещо менш вираженим. В залежності від норми внесення і комбінацій з

азотом і калійним добривами збільшення біомаси проростків озимої пшениці в порівнянні з неудобреним контролем на чорноземному субстраті на 15 і 30 день становило відповідно 1,5-7,0% і 2,1-11,5%, на дерново-опідзоленому ґрунті – 2,9-10,4 і 13,4-17,3%. Тільки в період активного кущення озимої пшениці (на 45 день обліку) за рівнем ефективності в стимулюванні росту рослин вироблене на валковому компакторі зольне добриво та комбінації його з азотним і калійними добривами не поступалися МАФ та зольно-фосфорному добриву отриманому при окатуванні на тарілчастому грануляторі та їхнім сумішам із іншими добривами.

Фосфор зольних добрив модифікованих МАФ не залежно від технології їх гранулювання характеризувався високим рівнем засвоюваності. Так, засвоюваність фосфору з модифікованих зольних добрив в період активного кущення (45 день обліку) на чорноземі типовому становила 19,6 - 22,4%, на дерново-опідзоленому ґрунті - 33,6 - 38,9%. При цьому, з МАФ на чорноземі типовому і дерново-опідзоленому ґрунтах рослинами засвоєно було фосфору відповідно тільки 19,2 - 19,7 і 26,1 - 30,3%.

При внесенні зольно-фосфорних добрив, через присутність у їх складі калію, рівень його вмісту в рослинах незалежно від часу обліку був завжди вищим в порівнянні з контролем (без добрив) та еталонними варіантами (з внесенням МАФ).

Зольно-фосфорні добрива вироблені різними методами грануляції за своїм складом належать до комплексних добрив з високим вмістом водорозчинного і цитратного фосфору та калію. Для встановлення впливу фосфору, калію і взаємодії елементів живлення з цих добрив на ріст і розвиток проростків озимої пшениці результати випробувань добрив були оброблені методом двохфакторного дисперсійного аналізу з наступним визначенням коефіцієнтів сили впливу факторів за Плохинським і Синдекором.

Одержані результати обчислень свідчать, що домінуючим впливом у накопиченні біомаси рослин озимої пшениці в усі періоди обліку мав водорозчинний фосфор. Так, сила впливу фосфору на формування біомаси рослин на чорноземі типовому за Плохинським і Синдекором відповідно становила 48,18-89,50 і 49,31-94,34%, на дерново-опідзоленому ґрунті – 54,21-91,61 і 61,99-95,47%.

На відміну від експериментів із сумішами добрив, де вплив калійних добрив проявлявся у збільшенні біомаси проростків в більш пізні фази росту і розвитку озимої пшениці, інтегрований калій у складі комплексних зольних добрив впливав на ріст і розвиток рослин на початкових етапах онтогенезу. Так, на 15 день сила впливу калію із складних зольно-фосфорних добрив на чорноземі типовому за Плохинським і Синдекором відповідно становила 19,18 і 17,54%, на 30 день – 28,05 і 21,34%, на 45 день – 3,37 і 2,41%. На дерново-опідзоленому ґрунті значний вплив калію із складних добрив виявляли тільки при обліку на 15 день за Плохинським – 16,99% і Синдекором – 13,69%. При цьому, на ранніх етапах онтогенезу рослин на накопичення їх біомаси також виявлено вплив комплексної дії складових створених комплексних добрив на основі золи. Проте, сила впливу взаємодії складових добрив була значно меншою, але статистично вірогідною.

Таким чином, встановлена висока ефективність комплексних добрив на основі золи і МАФ отриманих за технологіями окатування на тарільчастому та компактування на валковому грануляторах. При цьому, в залежності від технології гранулювання стартові

властивості отриманих добрив дещо відрізнялися. Найбільшу ефективність в вигляді підвищення рівня накопичення біомаси, вмісту фосфору і калію в сухій речовині рослин на початкових етапах онтогенезу озимої пшениці мали комплексні добрива на основі золи і МАФ, що вироблені методом окатування на тарільчастому грануляторі. Ефективність комплексних добрив із рослинної золи і МАФ при компактуванні на валковому грануляторі проявлялася в більш пізні фази росту і розвитку рослин.

Виявлені відмінності дії на рослини зольно-амофосних добрив в залежності від технології можливо пояснити присутністю в добривах різних форм водорозчинного фосфору. Так, при окатуванні на тарільчастому грануляторі переважаючою водорозчинною формою фосфору є ортофосфат калію і амонію, при компактуванні на валках – пірофосфат калію і амонію. При цьому, пірофосфати є біологічними неактивними (не поглинаються рослинами). В трансформації пірофосфатів в ортофосфати приймає активну участь мікрофлора ґрунту. Тільки після мікробіологічного гідролізу пірофосфатів в ортофосфати фосфор може бути засвоєний рослинами [4]. Отже, на фоні внесення пірофосфатовмістних добрив засвоєння фосфору рослинами буде уповільнене.

Встановлено статистично вірогідний позитивний вплив калію у складі зольно-амофосних добрив на накопичення біомаси проростків, рівні вмісту калію і фосфору в тканинах рослин на початкових їх фазах онтогенезу. Проте основним джерелом калію для формування біомаси рослин в пізні фази росту є ґрунт та основні калійні добрива.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крамар В. Г. / Проблеми утилізації золи від котельних на біомасі в Україні // Теплофізика та теплоенергетика, 2021, т. 43, № 3.
2. <https://mepr.gov.ua/upravlinnya-vidhodamy/derzhavnyj-reyestr-pestytsydiv-i-agrohimikativ-dozvolenyh-do-vykorystannya-v-ukrayini/>.
3. Методичні вказівки з охорони ґрунтів / Греков В. О., Дацько Л. В., Жилкін В. А., Майстренко М. І. та ін. – К., 2011. – 108 с.
4. Khasawneh FE, Hashimoto I, Sample EC (1979) Reactions of ammonium ortho- and polyphosphate fertilizers in soil: II. Hydrolysis and reactions with soil. Soil Science Society of America Journal 43, 52–57

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Мацюк Віталій Володимирович

аспірант кафедри інформаційних мультимедійних технологій

Української академії друкарства

Львів, Україна

ІМІДЖЕВА РЕКЛАМА ПРИ ФОРМУВАНІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТУ ОСОБИ

Торгівля у всі часи була рушійною силою економічного зростання. У наш час, коли пропозиція перевищує попит, роль реклами у торгівлі важко переоцінити. Рекламу ми бачимо повсюди: бігборди, банери, вивіски, плакати, на телебаченні, у транспорті, інтернет. Без гучної заяви про себе, про свій товар чи послугу, добитися успіху у будь якій комерційній справі практично не можливо.

З іншого боку, товарів і послуг зараз настільки багато, що увесь контент реклами, що створюється для їх рекламування і продажу перетворюється в інформаційний шлак. Дуже часто у такому масивному прошарку інформації людина просто губиться.

Ще однією проблемою є кількість інформації в самих рекламних повідомленнях. Для більш дієвого ефекту, виробникам потрібно подати чим побільше позитивної інформації про свій продукт чи послугу, щоб зацікавити клієнта. Водночас увесь цей контент має бути максимальною компактним і зрозумілим.

Наступною проблемою є впізнаваність. Висока конкуренція створює плутанину між схожими товарами чи послугами, вводячи клієнтів у своєрідний обман. Тому кожен виробник хоче зробити свою продукцію неповторною та індивідуальною для кожного споживача.

Для того щоб краще розуміти що таке реклама, потрібно дати їй пояснення. Закон України від 11. 07. 03 р. «Про рекламу» дає наступне визначення реклами: «Реклама – розповсюджувана в будь-якій формі, за допомогою інших засобів інформація про фізичну або юридичну особу, товари, ідеях і починаннях (рекламна інформація), яка призначена для невизначеного кола осіб і покликана формувати або підтримувати інтерес до цих фізичній, юридичній особі, ідеям і починанням і сприяти реалізації товарів, ідей, починань». [1]

Таке пояснення в законі не відображає всієї повноти використання реклами на сьогоднішній день. Широке її визначення, відбиваючи її сутність як багатоманітного суспільного явища сучасності, не виключає її поділу на окремі види.

Реклама -це друкване, рукописне, усне або графічне повідомлення про особу, товари, послуги або суспільний рух, відкрито опубліковане рекламодавцем й оплачене з метою збільшення обсягів збуту, розширення клієнтури, одержання голосів або суспільної підтримки. [4]

Сучасна реклама давно вже є не лише двигуном торгівлі. Це інструмент ринкової економіки та соціального і інтелектуального процесу. Вона прямо або опосередковано впливає на всі аспекти життєдіяльності людини, фірми, міста й суспільства, тому

невипадково приділяється така велика увага до її розвитку, пошуку нових форм й методів її впливу.

За допомогою реклами можна маніпулювати окремою людиною чи групами людей, схилияти чи примушуючи їх виконувати дії, які .

Усю рекламу умовно можна поділити на два види: на так звану рекламу «продає» і іміджеву рекламу. Виходячи з назви, можна зробити певний висновок, що реклама типу «продає» націлена на те щоб клієнт чи споживач придбав товар чи скористався послугою.

Іміджева реклама ж переслідує дещо інші цілі і є довгостроковою. Вже назва говорить сама за себе. На чолі стоїть імідж або бренд, репутація компанії, продукту або конкретної людини.

Таким чином, іміджева реклама - це певна форма комунікації з потенційними споживачами, партнерами, націлена на підтримку позитивного образу будь-якої організації, послуги, товару або конкретної особи. [2]

Варто розуміти що дуже часто споживачі платять не за сам продукт а за бренд, популярність компанії, яка у них викликає довіру. Навіть якщо якийсь продукт виявляється кращим за уже наявний на ринку, але у людей не буде довіри до нього – такий продукт буде поступатись у продажах гіршому, але більш відомому.

Саме тому для компаній важливо займатись створенням корпоративного образу (іміджу). Іншими словами репутація. Недостатньо лише створити її. Потрібно вживати кроки і дії щоб постійно підтримувати її.

Будучи таким потрібним явищем, іміджева реклама просто не може існувати без створення фірмового стилю.

Фірмовий стиль – це головна частина іміджу будь-якої компанії. В основі його створення полягає процес вдалого підбору та оформлення тих речей і продуктів, з якими зустрічатимуться клієнти і партнери. [3]

Саме головне, з чого починається оформлення фірмового стилю - це вибір гами кольорів. Найчастіше компанії обирають комбінацію з двох або трьох кольорів, рідше з чотирьох. Варто зазначити що потрібно обирати не ті кольори як подобаються особисто дизайнеру чи власнику, а ті, які будуть гармонійно поєднуватись і також сприятимуть просуванню тієї справи, яку рекламують. До прикладу, червоний колір добре привертає увагу. До того ж він є сильним збудником нервової системи. Жовтий колір асоціюється з гарним настроєм, позитивом і щирим задоволенням. Зелений є символом екології і всього здорового. А от синій – це спокій та довіра. [5]

Виходячи з обраних кольорів, будується увесь подальший фірмовий стиль. А саме це: назва, слоган, логотип, брендбук, візитки, бейджи, одяг співробітників (якщо такий передбачений статутом компанії), матеріали для роздачі (візитки, блокноти, пакети, ручки), сайт компанії. Усе це має бути в однакових кольорах і строго відповідати фірмовому стилю.

Назва – це обличчя будь якої компанії. Тому для того, щоб вона сповна виконувала свою функцію, потрібно дотримуватись кількох правил. А саме: стислість, лаконічність, точність, відображення чи уособлення справи до якої належить. [7]

Унікальний, добре продуманий і повноцінний фірмовий стиль є фундаментом для наступних складових іміджевої реклами. Таких як: телевізійні ролики, газетні чи журнальні публікації, рекламні ролики та банери в соціальних мережах та інтернет, заняття благодійністю, спонсорство.

Варто відмітити що в епоху інтернету телебачення відходить від тих масштабів охоплення аудиторії, які були в 90-тих, 2000-тих роках. Те ж саме можна сказати і про періодичні видання: газети і журнали. Тому і частка не лише іміджевої реклами, а і реклами загалом, на цих майданчиках має тенденцію до зниження. Причина тому – глобалізація інтернетом. Потужний трафік, величезне охоплення аудиторії – достатньо навіть цих двох переваг, щоб бачити очевидне. Інтернет на сьогоднішній день – найкраще місце для поширення реклами, будь то реклама типу «продає» чи іміджева. А соціальні мережі, які доступні завдяки інтернету, роблять справжній бум попиту на розміщення там реклами.

А от речі, які не втрачають популярності і ефективності в плані іміджевої реклами – це участь у благодійних акціях і спонсорство. Так уже у нас влаштоване суспільство, що будь які діяння, які є без корисливими, виконуються на альтруїстичних засадах викликають у людей похвалу і приємні, хороші емоції. А це в свою чергу є чи не основною задачею іміджевої реклами. Саме благодійництво висвітлює, будь то окремі люди чи цілі компанії, в світлі добра і позитиву.

Не менший позитивний ефект забезпечує і спонсорство. Тільки тут головним емоціями виступають надійність і довіра. І варто зазначити що ці аспекти формуються не на пряму до людей чи компаній, які спонсорують, а через людей і події, для яких ці компанії чи люди виступають спонсорами. Іншими словами, цільова аудиторія з повною впевненістю перекладає такі аспекти як «надійність» і «довіра» на людей чи події, яким вони уже довіряють. І якщо в таких людей чи подій певна компанія виступає спонсором їхньої діяльності, значить автоматично кредит довіри і надійності цільової аудиторії поширюється і на них. І чим масованіша подія чи популярніший персонаж спонсорства, тим і більшою буде цільова аудиторія.

Отже підсумовуючи, дану роботу можна сказати, що реклама дуже широке і багатоманітне явище, а іміджева реклама займає у ній своє, потрібне місце. Усі аспекти іміджевої реклами, які впливають з фірмового стилю, мають бути узгодженні і доповнювати один одного. Запропоновані ідеї щодо покращення іміджевої реклами допоможуть компаніям зберегти і покращити свій імідж в очах своїх клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про рекламу» (із змінами, внесеними згідно із Законами № 642/97-ВР від 18.11.97, ВВР, 1998, № 10, ст. 36 № 783-XIV від 30.06.99, ВВР, 1999, № 34, ст.274 - редакція набирає чинності одночасно з набранням чинності Законом про Державний бюджет України на 2000 рік № 2438-III від 24.05.2001, ВВР, 2001, № 31, ст.150 № 762-IV від 15.05.2003, ВВР, 2003, № 30, ст.247}
2. Котлер Ф. Основи маркетингу. – М., “Прогресс”; 1992. – 726 с.
3. Пруде В. Р., Білий О. Б. Маркетинг: Навч. посібник. – К. : Вища школа, 1994. – С. 108-118
4. Гаркавенко С. С. Маркетинг. Підручник. – 4-е вид. доп. – Київ: Лібра, 2006. – 720 с.
5. Айзенберг М. Менеджмент реклами – М., ТОО “ИнтелТех”, 1993. – 80с
6. Idea Digital Agency, автор Альона., Стаття «Що таке фірмовий стиль і нащо він потрібен кожній компанії», 2022., інтернет ресурс: <<https://ideadigital.agency/blog/firmovij-stil/>>, режим вільного доступу.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

БІЛАН І.А.

науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз*

Служби безпеки України,

Україна, Київ

ТАКСОНОМІЯ КАНАЛІВ ПЕРЕДАЧІ ПРИХОВАНИХ ДАНИХ

Шифрування, будучи фундаментальним елементом захищеної комунікації, не може гарантувати всебічну безпеку інформації, оскільки його функціональність обмежується лише запобіганням несанкціонованому доступу до даних. Однак сама наявність комунікації або зміни в її структурі, наприклад, збільшення частоти повідомлень, можуть викликати підозру і потенційно викрити приховану комунікацію. Приховані канали використовуються для маскування самого факту комунікації шляхом застосування нетрадиційних методів обміну інформацією. Навіть в добре спланованих комп'ютерних системах можуть з'являтися несанкціоновані канали зв'язку, які об'єднують окремих користувачів або процеси з різними рівнями дозволів.

Термін "прихований канал" має множинність визначень, які різняться залежно від контексту:

- канал зв'язку вважається прихованим, якщо його початковий дизайн або призначення не передбачає передачу інформації [1];
- приховані канали зв'язку - це непрямі канали, що ґрунтуються на передачі через зберігання у змінних, які визначають стан ресурсів [2];
- приховані канали використовують об'єкти, які не традиційно розглядаються як дані, для передачі інформації між суб'єктами [3].

Ці визначення, хоча й різняться за контекстом, об'єднуються в єдине поняття каналу прихованого зв'язку. Канал прихованого зв'язку - це канал, який використовується процесом для таємної передачі інформації, порушуючи правила безпеки системи.

Приховані канали поділяються на дві основні категорії:

- приховані канали зберігання;
- приховані канали синхронізації.

Приховані канали зберігання ґрунтуються на використанні резервів або невикористаного простору в системах зберігання даних для приховування інформації. Метод включає вбудовування прихованих даних в метадані, структуру або невикористані фрагменти оригінальних файлів.

До переваг використання прихованих каналів зберігання можна віднести:

- високий рівень приховування - приховані дані стають практично невидимими для стандартних методів виявлення;
- використання доступних ресурсів - не потребує додаткового простору для зберігання прихованих даних;

- широкий спектр застосувань - можна використовувати для приховування різних типів даних, таких як текст, зображення та відео.

До недоліків відносяться:

- складність реалізації - може бути складним для реалізації та вимагати спеціальних знань;
- залежність від носія даних - може бути несумісним з деякими типами носіїв даних;
- вразливість до атак - може бути вразливим до деяких типів атак, таких як атаки на метадані.

Реалізація прихованих каналів зберігання інформації з використанням водяних знаків пов'язана з низкою труднощів:

- обмеження вбудованих даних - кількість інформації, яку можна приховати у водяному знаку, зазвичай обмежена, що накладає обмеження на розмір прихованих даних;
- синхронізація - для правильного зчитування прихованих даних потрібна точна синхронізація між операціями вбудовування та зчитування, що може бути складним завданням;
- стійкість до атак - прихований канал має бути стійким до потенційних атак на водяні знаки, а саме таких як стиснення зображення, геометричні перетворення, фільтрування та інші види спотворень;
- вимоги до безпеки - схема вбудовування даних повинна забезпечувати високий рівень безпеки, включаючи конфіденційність, цілісність та автентифікацію прихованих даних;
- вимоги до продуктивності - процеси вбудовування та зчитування даних мають бути ефективними з точки зору обчислювальних ресурсів та часу виконання;
- інтеграція з додатками - реалізація прихованого каналу має бути сумісною з різними типами мультимедійних даних (зображення, аудіо, відео) та легко інтегруватися з існуючими додатками.

Складність реалізації прихованих каналів зберігання в технології водяних знаків залежить від конкретних вимог застосування, обмежень пропускну здатності, необхідного рівня безпеки та вимог до продуктивності. Загалом, це відносно складна задача, яка потребує ретельного проектування, оптимізації та тестування для забезпечення надійності та безпеки.

З іншого боку, приховані канали синхронізації використовують варіації синхронізації або затримки в системі для полегшення прихованої комунікації. За допомогою незначних відхилень у часі системних подій або передачі пакетів даних інформація може бути закодована і передана приховано. Ці часові відмінності, часто непомітні для випадкового спостереження, слугують прихованими носіями для обміну конфіденційними даними між суб'єктами, що спілкуються. Приховані канали синхронізації мають як переваги, так і недоліки.

До переваг можна віднести:

- **висока пропускну здатність** - приховані канали синхронізації можуть передавати більші обсяги прихованих даних, ніж приховані канали зберігання, оскільки вони використовують послідовність багатьох водяних знаків для передачі інформації;
- **стійкість до атак** - оскільки приховані дані передаються через часову або просторову синхронізацію водяних знаків, такі канали можуть бути стійкішими до певних видів атак, таких як стиснення або геометричні перетворення;
- **гнучкість** - приховані канали синхронізації можуть бути використані з різними типами мультимедійних даних, включаючи зображення, аудіо та відео.

До недоліки відносяться:

- **складність реалізації** - реалізація прихованих каналів синхронізації є складнішою порівняно з прихованими каналами зберігання, оскільки вимагає точної синхронізації між відправником та одержувачем;

- **вимоги до продуктивності** - процеси вбудовування та зчитування даних можуть бути більш складними, що може вплинути на продуктивність системи;

- **вразливість до десинхронізації** - будь-яка помилка або зміна в синхронізації може призвести до втрати прихованих даних або невдалого зчитування.

Реалізація прихованих каналів синхронізації вважається більш складною порівняно з прихованими каналами зберігання через ряд факторів:

- **синхронізація** - точна синхронізація між відправником та одержувачем є критичною і може бути складною для досягнення, особливо в разі наявності шуму або спотворень у каналі передачі даних;

- **обробка послідовностей** — постає необхідність у розробці ефективних алгоритмів для обробки послідовностей водяних знаків, виявлення та зчитування прихованих даних;

- **стійкість до атак** - схема має бути стійкою до різних видів атак, таких як десинхронізація, видалення або перестановка водяних знаків;

- **вимоги до продуктивності** - процеси вбудовування та зчитування даних можуть бути більш складними, що може вплинути на продуктивність системи;

- **інтеграція з додатками** - реалізація прихованого каналу має бути сумісною з різними типами мультимедійних даних та легко інтегруватися з існуючими додатками.

Загалом, реалізація прихованих каналів синхронізації у водяних знаках вважається складнішою порівняно з прихованими каналами зберігання, але може забезпечити вищу пропускну здатність та стійкість до певних видів атак.

Розподіл прихованих каналів на категорії зберігання та синхронізації свідчить про різноманіття механізмів прихованого обміну даними в кібербезпеці. Слід зазначити, що стеганографія може використовуватися для вирішення широкого кола завдань, а її реалізація може здійснюватися за допомогою різноманітних методів. Постійне вдосконалення технологій вбудовування інформації та розробка нових алгоритмів стеганографії сприяють підвищенню ефективності кібербезпеки та її стійкості до нових видів загроз.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. B. W. Lampson "A Note on the Confinement Problem", Communications of the ACM, 1973, pp. 613-615.

2. M. Schaefer, B. Gold, R. Linde, J. Scheid "Program Confinement in KVM/370", Proceedings of the 1977 Annual ACM Conference, Seattle, Washington, ACM, New York, 1977, pp. 404-410.

3. R.A. Kemmerer "Shared Resource Matrix Methodology: An Approach to Identifying Storage and Timing Channels", ACM Transactions on Computer Systems, 1983, pp.256-277.

Білевський Петро Станіславович,
старший науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України
м. Київ, Україна

ПРИЗНАЧЕННЯ КОАКСІАЛЬНИХ З'ЄДНУВАЧІВ

Будь-який пристрій радіочастотної апаратури, призначений для вводу/виводу напруги та сигналів, називають з'єднувачем. Електромеханічний пристрій, який забезпечує механічне та електричне з'єднання радіочастотних кабелів між собою або з мікрополосковою лінією, а також з'єднання модулів радіочастотної апаратури, є коаксіальним радіочастотним з'єднувачем.

Активний розвиток техніки мобільного зв'язку, комп'ютерів та інших пристроїв призвів до широкого застосування мініатюрних, мікромініатюрних та ультрамініатюрних з'єднувачів для друкованих плат та поверхневого монтажу. Вони стали невід'ємною частиною апаратури з високою щільністю монтажу та вимогами до швидкого з'єднання/роз'єднання елементів виробу.

За призначенням, з'єднувачі поділяють на чотири групи: кабельні (кабельні збірки) та приладо-кабельні з'єднувачі, вводу/виводу енергії надвисокої смуги частот (НСЧ) разом із з'єднувачами для друкованих плат, коаксіально-мікрополоскові переходи (КМПП) та адаптери. В залежності від вимог до електричних параметрів та надійності, з'єднувачі поділяють за наступними сферами застосування: військового призначення, вимірювальні, метрологічні та загального вжитку. З'єднувачі перших двох типів мають найкращі електричні та частотні параметри, а також відрізняються високою надійністю.

Кабельні з'єднувачі призначені для з'єднування кабелю з КМПП або з іншим кабелем. Частина цих з'єднувачів «тато та мати» не мають елементів для кріплення до корпусу пристроїв НСЧ, але, якщо один з елементів пари призначений для такого кріплення, то їх називають приладо-кабельними з'єднувачами. Кабельні з'єднувачі поділяють на з'єднувачі які застосовуються з гнучкими, напівжорсткими та жорсткими радіочастотними кабелями. Відрізки радіочастотних кабелів, кінці яких армовані кабельними з'єднувачами є називають кабельними збірками, їх використовують у радіоелектронній, радіовимірювальній і випробовувальній апаратурі.

Більшість вузлів та інтегральних схем НСЧ з мікрополосковими лініями (МПЛ) мають виходи на коаксіальні НСЧ-з'єднувачі. Пристрій, який забезпечує вхід/вихід сигналів з МПЛ до НСЧ-з'єднувачів та їх передачу до радіочастотних кабелів та антенно-фідерних трактів, називають КМПП.

Адаптери (переходи, перехідники) забезпечують поєднання з'єднувачів «тато та мати» та одного або різних уніполярних перерізів коаксіальних каналів. Також, адаптери виконують поєднання з'єднувачів, що відрізняються видом різьблення на корпусі та

способом з'єднання, з частиною у відповідь. Завдяки адаптерам збільшується ресурс з'єднувачів на апаратурі, підвищується стабільність та відтворюваність результатів вимірювання.

Враховуючи викладене вище, при проектуванні радіоелектронної апаратури стільникових мереж, систем супутникового зв'язку або радіопередавачів, надзвичайно важливо забезпечити надійне та ефективне з'єднання [1] вузлів апаратури. Окремо варто відзначити, що для коректної роботи коаксіальних з'єднувачів та устаткування в цілому необхідно забезпечувати певні умови, за яких не буде істотних втрат сигналу, появи небажаних наведень, що перевищують допустимий поріг, та буде забезпечений достатній ступень екранованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конструкція кабельного з'єднувача RG 58 [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://ua.china-rfconntctor.com/info/rg-58-cable-conector-design-89274190.html>.

ГУРЖІЙ С.В.

*старший науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України,
Україна, Київ*

ДЕЯКІ ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЙ ВОДЯНИХ ЗНАКІВ

Шифрування трафіку даних традиційно сприймається як ключовий фактор, що забезпечує безпеку комунікацій. Проте з точки зору практичної безпеки приховування інформації може мати переваги над прямим шифруванням, адже воно робить менш очевидною наявність захищених даних. Важливо зазначити, що сфера безпеки зв'язку значно ширша, ніж просто шифрування. Вона також охоплює питання безпеки трафіку, зосереджуючись на приховуванні інформації під час її передачі. Сфера приховування даних охоплює широкий спектр методів, що ґрунтуються на принципах обробки зображень та сигналів, криптографії, теорії зв'язку, теорії кодування, стиснення сигналів. Однією з ключових напрямків є стеганографія, яка відрізняється від криптографії тим, що її метою є маскування наявності інформації, а не її шифрування [1]. Стеганографічні методи застосовуються для приховування конфіденційної інформації в носії-прикриття. Такий носій може бути будь-яким видом даних, які не викликають підозр. В якості носіїв інформації для вбудовування водяних знаків можуть використовуватися різні типи даних, такі як зображення, аудіо, відео або текст. До типових прикладів можна віднести методи таємної передачі повідомлень, наприклад, вбудовування таємних міток у газетні статті або непомітне вбудовування даних у звукові сигнали.

Хоча криптографія протягом тривалого часу домінувала в галузі захисту зв'язку, як у науковій сфері, так і в промисловості, проте в останні роки спостерігається значне зростання зацікавленості в методах приховування інформації. Цей феномен можна пояснити бурхливим розвитком цифрових медіа, що зумовлює потребу в інноваційних підходах до захисту конфіденційних даних.

Створення стійких до атак систем приховування даних, що є критичними для кібербезпеки, потребує глибокого розуміння та врахування фундаментальних властивостей цих технологій. Ефективність та стійкість систем вбудовування інформації з використанням водяних знаків залежать від таких ключових характеристик, як стійкість до атак, невизначуваність вбудованих даних, їх невидимість для людського ока, рівень захисту інформації, складність алгоритмів вбудовування та виявлення, потужність [2]. Для кращого розуміння важливо деталізувати опис цих ключових характеристик.

Надійність алгоритму вбудовування є визначальним фактором, що гарантує його стійкість до спотворень даних, незалежно від того, чи виникають такі спотворення внаслідок законної чи зловмисної обробки інформації. Стійкість вбудованої інформації

забезпечується збереженням можливості її надійного виявлення після модифікації носія без втрати можливості її ідентифікації. Серед суттєвих модифікацій слід виділити лінійні та нелінійні фільтри (розмиття, підвищення різкості, фільтрацію), а також стиснення з втратами, регулювання контрасту та гамма-корекцію. Стійкість водяного знака також поширюється на такі зміни, як перефарбування, передискретизація, масштабування, обертання та невеликі нелінійні деформації зображення. Він стійкий до додавання шуму, обрізання, друку/копіювання/сканування, цифро-аналогового та аналого-цифрового перетворення, перестановки пікселів у локальних областях, квантування кольору (включаючи кольорові зображення), а також маніпуляцій з рядками/стовпчиками (пропуск, додавання, заміна). Стійкість зберігається навіть при перетвореннях на рівні кадру, таких як усереднення та заміна, що свідчить про його універсальність. Слід підкреслити, що стійкість не поширюється на атаки, які ґрунтуються на знанні алгоритму вбудовування або доступі до функцій детектора, зосереджуючись замість цього на стійкості до зовнішніх впливів. Невиявлюваність є ще одним ключовим аспектом, що передбачає непомітність вбудованої інформації для стороннього спостерігача або автоматизованих систем виявлення. Ця властивість гарантує, що приховані дані не будуть виявлені за допомогою стандартних методів перевірки, тим самим забезпечуючи їхню прихованість і цілісність.

Невидимість, тісно пов'язана з невиявленістю, означає безшовну інтеграцію прихованих даних у середовище-носії без відчутних змін у сигналі-носії. Ця характеристика має важливе значення для збереження оригінальності та цілісності контенту при прихованому вбудовуванні додаткової інформації.

Ефективність системи приховування даних безпосередньо залежить від її стійкості до атак зловмисників, які прагнуть отримати доступ до конфіденційної інформації або змінити її. Надійні криптографічні механізми та стеганографічні методи слугують потужними інструментами захисту, що роблять практично неможливим несанкціоноване розкриття або фальсифікацію вбудованої інформації.

Рівень складності алгоритмів вбудовування та вилучення інформації впливає на обчислювальні витрати, пов'язані з цими процесами. До таких факторів належать алгоритмічні особливості та вимоги до ресурсів. Досягнення оптимального балансу між складністю та продуктивністю є важливим для практичного використання схем приховування даних у різних обчислювальних умовах.

Пропускна здатність визначається як максимальна кількість додаткових даних, які можуть бути вбудовані в основний сигнал без відчутного його погіршення або спотворення. Під час розробки та оптимізації алгоритмів приховування даних ключовим завданням є досягнення максимальної пропускної здатності при одночасному збереженні стійкості та невидимості вбудованих даних.

Таким чином для створення стійких, ефективних і безпечних методів приховування даних, які відіграють важливу роль у посиленні захисту кібербезпеки від зловмисних маніпуляцій з даними та несанкціонованого доступу, необхідно ретельно вивчити та інтегрувати такі властивості, як:

- стійкість до атак - методи приховування даних повинні бути стійкими до різних атак, спрямованих на їх виявлення або вилучення;

- непомітність - прихована інформація повинна бути непомітною для сторонніх осіб, не впливаючи на функціональність носія даних;
- безпека - методи приховування даних повинні бути безпечними для використання, не завдаючи шкоди цілісності й оригінальності носія даних.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. R. J. Anderson “Information hiding: first international workshop”, vol. 1174 of Lecture Notes in Computer Science, Isaac Newton Institute, Cambridge, England, 1996, p.350.
2. M. Swanson, M. Kobayashi, A. Tewfik “Multimedia Data Embedding and Watermarking Technologies”, Proc. of IEEE, vol. 86, no. 6, 1998, pp. 1064-1087.

ДАНИЛОВИЧ Андрій Олександрович
науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз СБ України

НЕОБХІДНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ МІРИ ПОГЛИНАННЯ РОЗЧИННИКІВ ПОЛІМЕРНОЮ СМОЛОЮ ELASTIC 50A FORMLABS ВІД ПЛОЩІ ПОВЕРХНІ ДЕТАЛІ

Фотополімерний друк використовують в сучасному виробництві через швидкість технологічного процесу та можливість створювати дуже детальні та складні конструкції. Процес друку використовує світлочутливу рідинну смолу, здатну затвердіти в тривимірні пластики під впливом ультрафіолетового лазера малої потужності й фотополімеризації, після чого надруковані деталі одразу є функціональними.

Смола Elastic 50A є найм'якішою (твердість за Шором 50A) з усіх інженерних смол виробника Formlabs. Вона створена для деталей, що імітують силікон, тобто будуть згинатися, розтягуватися, стискатися і витримувати повторювальні цикли без розриву. Це можуть бути прототипи переносних пристроїв та споживчих товарів, медичні моделі та інше [1]. У зв'язку з тим, що вироби зі смоли Elastic 50A застосовуються у різних сферах і мають багатфункціональний характер, вони будуть підпадати під вплив агресивного до них навколишнього середовища. Аналіз існуючих даних дозволяє зробити висновок, що вплив розчинників може вносити дуже вагомні корективи до масо-габаритних характеристик деталі, тому дослідження залежності міри поглинання розчинника деталлю з фотополімеру від площі її поверхні є важливим завданням.

Відсоток збільшення ваги за 24 години для надрукованого та постзатвердженого в камері Form Cure куба зі смоли Elastic 50A розмірами 1x1x1 см, зануреного у відповідний розчинник: ксиол – 20,4%, ацетон – 19,3%, синильна кислота (HCl) – 14,2%, ізопропиловий спирт – 13,3%, дизельне паливо – 1,2%, вода – менше 1%, солена вода (3,5% NaCl) – менше 1%. Відсоток збільшення розміру за 24 години для надрукованого та постзатвердженого в камері Form Cure куба зі смоли Elastic 50A розмірами 1x1x1 см, зануреного у відповідний розчинник: ксиол – 46,6%, ацетон – 37,3%, синильна кислота (HCl) – 39,4%, ізопропиловий спирт – 25,6%, дизельне паливо – 4,2%, вода – 2,3%, солена вода (3,5% NaCl) – 1,7% [2].

Зразки будуть виготовлені у формі пластин розмірами 20x20 мм з різними товщинами від 2 до 20 мм з кроком в 2 мм та постоброблені ультрафіолетом в камері Form Cure Formlabs. Зразки будуть занурені у розчинники та виміри лінійних розмірів для кожного зі зразків будуть проводитись за допомогою мікрометра кожні 60 хвилин доти, поки приріст значень відносно попереднього виміру буде більше за 1%.

На основі отриманих даних, для кожного з розчинників, буде побудована функція залежності міри поглинання від площі поверхні зразка від часу. Також, потрібно буде зробити висновок щодо швидкості проникнення розчинника в тіло деталі, чи є цей процес лінійним за часом та чи існує йому межа.

Дослідження впливу розчинників протягом часу на деталь з фотополімеру надає можливість визначати оптимальні умови та доцільність її експлуатації в агресивному середовищі. Отримані дані дозволять визначити нові області експлуатації, наприклад, коли деталь з фотополімеру, що знаходиться у розчиннику, має змінюватись з часом та набувати відповідної форми. Проте, слід пам'ятати, що на кінцеві властивості матеріалу також впливають геометрія деталі, орієнтація та налаштування друку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Картридж Formlabs Elastic 50A Resin. Режим доступу: <https://3ddevice.com.ua/ru/product/картридж-formlabs-смола-elastic-50a-resin-1л/>.
2. Технічні характеристики інженерних смол Formlabs. Режим доступу: <https://3ddevice.com.ua/ru/blog/3d-printer-obzory/inzhenernyye-smoly-formlabs/#C1>

ТЕХНІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОНЛАЙН РЕПЕТИТОРСТВА В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У зв'язку з швидким розвитком цифрових технологій в останні десятиліття, сфера освіти зазнала значних змін. Одним з найбільш помітних та інноваційних змін є впровадження онлайн репетиторства. Ця форма освіти дозволяє учням отримувати якісні знання та навички в зручний для них спосіб, використовуючи технологічні засоби, такі як відеоконференції, інтерактивні вправи та спеціалізовані онлайн платформи.

Впровадження онлайн-платформ для занять з репетитором у епоху цифрових технологій відзначається стрімким ростом, який спонукає до ретельного аналізу та збільшення уваги до технічних аспектів цієї трансформації освіти. Згідно з даними дослідження, проведеного Grand View Research, у 2022 році ринок онлайн репетиторських послуг зріс на 76%, що свідчить про високий попит на цей вид навчання. Прогнози сайту репетиторів Serenga підтверджують тенденцію до подальшого зростання цього ринку в майбутньому [1].

Пандемія коронавірусу, яка почалася у всьому світі, мала значний вплив на освітній процес, перетворивши його переважну частину на дистанційну форму навчання. За час карантину кількість студентів, які використовують послуги онлайн репетиторства, зросла на 33%. Експерти вважають, що ця тенденція була підсилена російським вторгненням, що додало моменту нестабільності та невизначеності в освітньому процесі.

Онлайн-репетиторство приваблює не лише зручністю, але й економічною вигодою. За даними статистики, воно може бути до 44% дешевше, ніж заняття офлайн. Це робить його більш доступним для широкого кола учнів, що дало поштовх для його популяризації [1].

Однією з ключових переваг онлайн репетиторства є можливість вибору викладача з будь-якої точки світу. Це відкриває учням доступ до найкращих фахівців у своїй галузі, незалежно від географічного розташування.

З технічної точки зору, онлайн репетиторство ставить перед собою низку викликів, таких як забезпечення стабільного інтернет-з'єднання, захист конфіденційності даних та забезпечення ефективної технічної підтримки. Проте розвиток штучного інтелекту, використання віртуальної реальності та постійне вдосконалення мобільних додатків відкривають нові можливості для подальшого розвитку цієї форми навчання.

Впровадження онлайн репетиторства у цифровій епоху вимагає вирішення низки технічних проблем і вдосконалення існуючих технічних рішень. Розглянемо ці аспекти з точки зору розробки та впровадження систем онлайн навчання.

Стабільне інтернет-з'єднання є ключовим фактором для успішного проведення онлайн уроків. Розробники повинні врахувати можливість використання різних технологій для покращення якості з'єднання, таких як оптимізація мережевого трафіку, використання кешування контенту та автоматичне вибір найбільш стабільних каналів зв'язку.

Важливою складовою, яка допоможе зберегти інтерес студентів до платформи, є забезпечення ефективної технічної підтримки. Розробники повинні створювати інтуїтивно зрозумілі інтерфейси та надавати швидку та ефективну підтримку через онлайн чат, електронну пошту або телефон [2].

Розробники повинні забезпечити можливість взаємодії між вчителем та учнем в реальному часі за допомогою інтерактивних інструментів, таких як відеоконференції, інтерактивні дошки та спеціальні платформи для обміну матеріалами та завданнями.

Розвиток штучного інтелекту та віртуальної реальності відкриває нові можливості для покращення якості та ефективності онлайн навчання. ШІ може використовуватися для адаптації навчального процесу під індивідуальні потреби кожного учня, а VR може створювати іммерсивне навчальне середовище для більш ефективного засвоєння матеріалу.

Розвиток мобільних додатків дозволяє учням мати доступ до навчального матеріалу та взаємодіяти з вчителем в будь-який час та з будь-якого пристрою. Розробники повинні створювати зручні та функціональні додатки, які дозволять користувачам отримувати доступ до всіх необхідних ресурсів [2].

Онлайн репетиторство в епоху цифрових технологій відкриває нові горизонти у навчанні, але водночас вимагає постійного вдосконалення та розвитку технічних рішень для подолання викликів та максимізації можливостей. Розробники повинні уважно аналізувати та реагувати на потреби учнів та вчителів, щоб забезпечити ефективне та інноваційне навчання в цифровій епоху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Market Research Reports & Consulting | Grand View Research, Inc.: веб-сайт, URL: <https://www.grandviewresearch.com/> (дата звернення 20.04.2024)
2. Ринок онлайн освіти в Україні – аналітичний огляд: веб-сайт. URL: <https://proconsulting.ua/ua/pressroom/rynok-onlajn-obrazovaniya-v-ukraine-analiticheskij-obzor> (дата звернення 21.04.2024)

МЕЛЬНИК О.М.

науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України, Україна, Київ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОЧИЩЕННЯ ПОВЕРХНІ МЕТАЛЕВИХ МАТЕРІАЛІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ LSP

Металеві матеріали відіграють фундаментальну роль у різноманітних галузях, таких як аерокосмічна та автомобільна промисловість, генерація електроенергії та виробництво [1]. Їхні виняткові властивості роблять їх незамінними в середовищах з екстремальними умовами експлуатації, де високі температури, корозія та механічні деформації є нормою [2]. Для забезпечення оптимальної функціональності та довговічності в таких умовах критично важливими є надійні механічні властивості, зокрема зносостійкість. Технологія лазерного очищення пропонує нове рішення для захисту металевих поверхонь від шкідливих впливів. Цей метод дозволяє з високою точністю видаляти забруднення, корозійні шари та інші дефекти, не пошкоджуючи при цьому основу. До переваг лазерного очищення можна віднести:

- ефективність – лазерне очищення видаляє забруднення з найвищою точністю, не впливаючи на структуру та властивості металу;
- універсальність – технологія лазерного очищення може застосовуватися до широкого спектру металевих поверхонь, незалежно від їх геометрії та складності;
- екологічність – лазерне очищення не потребує використання хімічних речовин, роблячи його екологічно чистим та безпечним методом.

В свою чергу впровадження лазерного очищення в різноманітні галузі промисловості може значно подовжити термін служби металевих компонентів, підвищити їхню продуктивність та надійність. Таким чином, зростає попит на дослідження та використання ефективних методологій для покращення механічних характеристик металевих компонентів. Існує низка технологічних шляхів для покращення механічних характеристик металевих поверхонь, включаючи методи холодної та гарячої прокатки, дробоструминної обробки та лазерного ударного ущільнення (LSP - laser shock peening). Лазерне структурування поверхні (LSP) зарекомендувало себе як перспективний метод очищення та модифікації металевих поверхонь, що дає змогу значно підвищити їхню зносостійкість [3]. LSP ґрунтується на контрольованому впливі лазерного випромінювання на поверхню матеріалу, що призводить до формування мікроструктур з заданими властивостями. LSP не лише ефективно видаляє забруднення та оксидні плівки, але й модифікує мікротопографію поверхні, роблячи її більш стійкою до механічного стирання, корозійних процесів та інших факторів, що спричиняють деградацію матеріалу. LSP передбачає нанесення інтенсивних лазерних імпульсів на поверхню матеріалу, викликаючи ударні хвилі високого тиску, які викликають корисні залишкові напруження та мікроструктурні зміни, де перше має потенціал для помітного підвищення

механічних властивостей, що, як наслідок, сприяє підвищенню зносостійкості та витривалості.

Фундаментальна передумова, що лежить в основі ефективності LSP, полягає в генерації плазмових ударних хвиль, що є результатом взаємодії між лазерними імпульсами високої інтенсивності та поверхнею матеріалу. Під час лазерного опромінення матеріал швидко поглинає енергію, що призводить до локального нагрівання та подальшого випаровування, що завершується утворенням плазми. Швидке розширення цієї плазми генерує ударну хвилю, яка поширюється в матеріал, викликаючи напруги стиску в приповерхневій області. Одночасно ударна хвиля накладає пластичну деформацію та індукує мікроструктурні модифікації, такі як подрібнення зерна та перегруповання дислокацій, тим самим покращуючи властивості матеріалу. Крім того, взаємодія ударних хвиль з поверхнею матеріалу під час обробки методом LSP породжує складні фізичні явища, включаючи відколи, плавлення та фазові перетворення твердого тіла. Динамічна взаємодія цих процесів визначає результуючу реакцію матеріалу, а також визначає ефективність обробки для покращення механічних властивостей.

Сучасні досягнення в лазерній технології, зокрема розробка надшвидкісних фемтосекундних лазерів, відкривають нові можливості для контролю лазерно-матеріальної взаємодії під час лазерного очищення матеріалів (LSP). Завдяки цьому стає можливим точне маніпулювання властивостями поверхні на мікро- та нанорівнях, що дозволяє досягти вищої ефективності та селективності очищення.

На додаток до індукції корисних залишкових напруг і мікроструктурних змін, LSP надає ефект зміцнення поверхні та текстурування, що додатково сприяє підвищенню зносостійкості та втомних характеристик. У таблиці 1 проілюстровано узагальнені дані щодо впливу LSP на властивості матеріалу.

Таблиця 1

Вплив ефектів LSP на властивості матеріалу

Ефект LSP	Опис	Вплив на матеріал
Індукція залишкових напруг	Створення внутрішніх напружень, які протидіють деформації	Покращення механічних властивостей
Структурні зміни	Зміна розміру та форми зерен	Покращення твердості та міцності
Зміцнення поверхні	Збільшення твердості та стійкості до стирання	Покращення зносостійкості
Текстурування	Створення мікроскопічної шорсткості	Покращення зчеплення з іншими матеріалами
Підвищення зносостійкості	Збільшення стійкості до зношування	Збільшення терміну служби
Підвищення втомних характеристик	Збільшення стійкості до циклічних навантажень	Зменшення ймовірності руйнування

Синергічна комбінація цих ефектів робить LSP універсальною та потужною технікою для покращення механічних властивостей металевих матеріалів, тим самим подовжуючи термін їх служби та розширюючи їх застосування у складних інженерних додатках.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. X. Zhang, Y. Ma, M. Yang, C. Zhou, N. Fu, W. Huang, Z. Wang “A comprehensive review of fatigue behavior of laser shock peened metallic materials”, Theoretical and Applied Fracture Mechanics , 2022, pp.821 - 835.
2. J.Wu, X.Liu, J. Zhao, H. Qiao, Y. Zhang, Zhang, H. “The online monitoring method research of laser shock processing based on plasma acoustic wave signal energy”, Optik, 183, 2019, pp.1151–1159.
3. W.Deng, C. Wang, H. Lu, X. Meng, Z. Wang, J. Lv, K. Luo, J. Lu “Progressive developments, challenges and future trends in laser shock peening of metallic materials and alloys: A comprehensive review”, Int. J. Mach. Tools Manuf., 191, 2023, pp.161- 167.

МЕЛЬНИК О.М.

науковий співробітник

Український науково-дослідний інститут

спеціальної техніки та судових експертиз

Служби безпеки України,

Україна, Київ

ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ SMD-КОМПОНЕНТІВ У SMT-ТЕХНОЛОГІЇ

Поява технології поверхневого монтажу сприяла значному прогресу в електронній промисловості, надавши можливість розробляти друковані плати (PCB - printed circuit boards) з меншими розмірами та більшою кількістю компонентів. Зменшення розмірів електронних компонентів призвело до зростання складності процесу поверхневого монтажу (SMT - surface-mount technology). Це, в свою чергу, зумовило необхідність впровадження високотехнологічних систем візуального контролю, таких як AOI (automatic optical inspection), для забезпечення необхідної точності та надійності складання. Візуальний контроль, найважливіший процес контролю, став незамінним інструментом для виявлення дефектів і помилок на початкових стадіях виробництва друкованих плат. Сучасні системи AOI використовують передові технології візуалізації, такі як камери з високою роздільною здатністю, спеціалізовану оптику і складні методи освітлення, для отримання детальних зображень поверхні друкованої плати. Згодом ці зображення обробляються за допомогою найсучасніших алгоритмів обробки зображень і методів штучного інтелекту, що дозволяє виявляти широкий спектр дефектів, включаючи неспіввісність компонентів, дефекти пайки, короткі замикання і обриви ланцюгів.

Одним з останніх досягнень в технології AOI є інтеграція можливостей тривимірного (3D) контролю. Традиційно в системах AOI використовувалося двовимірне (2D) зображення, що створювало проблеми з виявленням дефектів, закритих компонентами або паяними з'єднаннями. Однак сучасні системи 3D-аналізу використовують такі методи, як структуроване світло, лазерна триангуляція або томографічне зображення для створення точних 3D-зображень поверхні друкованої плати. Це дозволяє виявляти дефекти, які раніше було важко або неможливо виявити, використовуючи лише 2D-зображення, наприклад, порушення ко-планарності компонентів, цілісності паяних з'єднань і приховані кульки припою. Впровадження AOI в контролі SMT принесло значні переваги з точки зору ефективності виробництва та забезпечення якості. Автоматизуючи процес контролю, системи AOI можуть швидко і послідовно перевіряти друковані плати, гарантуючи, що дефектні плати будуть виявлені і вилучені з виробничої лінії перед тим, як перейти до наступних етапів. Це не тільки знижує ризик дорогої переробки або браку продукції, але й підвищує загальну пропускну здатність і продуктивність виробництва.

Крім того, дані, що генеруються системами AOI, надають цінну інформацію про виробничий процес, що дозволяє аналізувати першопричини і оптимізувати процес. Аналізуючи шаблони і тенденції дефектів, виробники можуть виявити і вирішити основні

проблеми, такі як проблеми з якістю компонентів, помилки калібрування верстатів або нерівномірність осадження паяльної пасти, що в кінцевому підсумку призводить до безперервного вдосконалення процесу і підвищення продуктивності.

Однією з перших методик, що застосовувалися в системах АОІ, була методики перетворення зображення у двійкове представлення, з ціллію відокремлення переднього план (компоненти) від фону (поверхня друкованої плати). Для цього широко використовувалися порогові алгоритми, такі як метод Otsu [1], оскільки вони виявилися ефективними для розрізнення різних рівнів інтенсивності на зображенні.

Морфологічні методи обробки зображень [2] відігравали значну роль на ранній стадії розвитку систем автоматичного оптичного інспектування (АОІ). Їхні можливості виокремлення та аналізу ключових характеристик компонентів на друкованих платах створили фундамент для сучасних АОІ-систем. Завдяки можливостям трансформації форми та структури об'єктів на зображенні, АОІ-системи успішно застосовуються для виявлення геометричних дефектів компонентів на РСВ-платі. Ці методи дають змогу чітко візуалізувати відсутність штифтів, неспросвердлених отворів та інших подібних недоліків, що гарантує високу точність контролю якості на етапі SMT. Крім того, в рамках SMT-технології методи оцінки кута скручування компонентів на РСВ-платі також набули широкого застосування для виявлення:

- невідповідності - неспіввісності компонентів відносно заданих орієнтирів;
- неправильної орієнтації - компонент встановлений під неправильним кутом.

З розвитком галузі дослідники визнали необхідність більш досконалих методів для вирішення проблем, пов'язаних з дедалі складнішими компонентами і типами дефектів. Щоб вирішити ці питання, було розроблено автоматичну систему виявлення дефектів SMD-компонентів, яка включала безконтактний контроль і стандартизоване розпізнавання дефектів. Ця система використовує багатокроковий процес, починаючи з вибору області інтересу (ROI- region of interest), за яким слідувало виявлення текстурних аномалій з використанням багатомасштабного адаптивного аналізу Фур'є (MAFA - multi-scale adaptive Fourier analysis). А поріг сегментації визначається на основі ентропії. Розроблене програмне забезпечення може точно виявляти поширені дефекти, такі як відсутні елементи, відсутність сколів, зміщення дроту та сторонні матеріали, із загальним коефіцієнтом розпізнавання 98,25%.

Ще одним значним досягненням у технології АОІ стало впровадження методів контролю компонентів з кульковою сіткою (BGA - ball grid array), які являють собою компоненти високої щільності з великомасштабною інтеграцією. Для контролю BGA в системах АОІ використовується конвеєр обробки зображень, що складається з двох етапів: адаптивного порогового значення та модифікованої сегментації компонентів. Цей підхід дозволяє візуалізувати кульки припою з високою точністю завдяки градаціям сірого. Згодом для розпізнавання масиву кульок і визначення точного положення та орієнтації BGA застосовується метод групування на основі ліній. Нарешті, окремі елементи кульок вилучаються і аналізуються на наявність потенційних дефектів. Цей підхід виявився задовільним для більшості систем BGA з різними сферичними матрицями.

В останні роки інтеграція методів машинного навчання (ML - machine learning) та штучного інтелекту (AI - artificial intelligence) значно розширила можливості АОІ-систем в сфері контролю поверхневого монтажу. Ці інновації призвели до наступних переваг:

- покращення точності та надійності - ML-алгоритми здатні навчатися на великих обсягах даних про дефекти, що дозволяє їм більш ефективно виявляти помилки та дефекти;
- розширення спектру можливостей - AI-технології дають змогу AOI-системам аналізувати складніші параметри, такі як текстура поверхонь, колір компонентів, а також виявляти дефекти, які раніше були недоступними для стандартних методів;
- автоматизація та оптимізація - ML та AI-алгоритми автоматизують багато рутинних завдань, пов'язаних з AOI, зменшуючи час інспекції та підвищуючи ефективність процесу.

Ці алгоритми можуть навчатися безпосередньо на великих масивах даних дефектних і неушкоджених зображень, автоматично виділяючи відповідні ознаки і закономірності.

Іншим перспективним напрямком у дослідженнях AOI є інтеграція мультимодальних методів злиття даних. Поєднуючи інформацію з різних датчиків, таких як оптичні камери, рентгенівське та тепловізійне зображення, такі підходи можуть забезпечити більш повне розуміння збірки друкованої плати і потенційно підвищити точність виявлення дефектів, особливо для складних або прихованих дефектів.

Впровадження хмарних AOI-систем та інтеграція з технологіями IoT значно розширили можливості моніторингу, обміну даними та спільного аналізу на різних виробничих майданчиках. Це відкриває нові горизонти для:

- віддаленого контролю - дефекти виявляються в режимі реального часу, що дозволяє негайно реагувати та мінімізувати простой;
- оптимізації процесів - дані з різних виробничих ліній збираються та аналізуються для виявлення кращих практик та вдосконалення виробництва;
- спільного досвіду - знання та досвід фахівців з різних локацій об'єднуються, що сприяє кращому розумінню проблем та прийняттю обґрунтованих рішень.

В цілому, хмарні AOI-системи та IoT-інтеграція сприяють наступному:

- підвищенню загальної ефективності виробництва;
- посиленню контролю якості на етапі SMT;
- зниженню витрат та оптимізації ресурсів.

Отже можна констатувати, що у сфері використання AOI для контролю поверхневого монтажу спостерігається значний прогрес у методах обробки зображень, методологіях виявлення дефектів та інтеграції передових технологій, таких як машинне навчання, штучний інтелект та мультимодальне злиття даних. Ці розробки не лише підвищили точність і надійність виявлення дефектів, але й уможливили аналіз дедалі складніших компонентів і типів дефектів. Оскільки попит на високоякісні та надійні електронні продукти продовжує зростати, роль AOI в контролі SMT стане ще більш важливою, що стимулюватиме подальші дослідження та інновації в цій динамічній галузі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. T. Celik, T. Tjahjadi “Contextual and variational contrast enhancement”, IEEE Transactions on Image Processing, 20(12), 2011, pp. 3431–3441.
2. W. Chang, C. Su, D. Guo “Automated optical inspection for the runout tolerance of circular saw blades”, Int. J. Adv. Manuf. Technol., 66, 2013, pp. 565–582.

Пожарко А.Р.
здобувач вищої освіти¹

Поліський національний університет

ІННОВАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ПРОТИПОЖЕЖНОЇ СИСТЕМИ НА БАЗІ ТЕХНОЛОГІЇ ІoT

Вступ. Актуальність протипожежної системи на базі технології Інтернету речей (IoT) проявляється у здатності цієї системи забезпечити ефективний і безпечний спосіб виявлення, моніторингу та управління пожежами. Системи пожежної безпеки в зонах відпочинку, особливо у парках та садах, потребує вдосконалення та модернізації. Системи IoT обладнані датчиками, які виявляють зміни в рівні температури, диму або вмісту шкідливих газів, що дозволяє виявити пожежу на ранніх стадіях і значно зменшити ризик поширення пожежі та допомагає уникнути матеріальних збитків та травм.

Завдяки технології IoT можливе віддалене моніторинг та керування протипожежною системою через мобільні пристрої, що дозволяє операторам системи контролювати стан у реальному часі, навіть якщо вони знаходяться поза об'єктом та аналізувати дані для попередження ризикових подій: Системи IoT збирають та аналізують дані про пожежні випадки та стан системи, що дозволяє попереджати можливі події шляхом виявлення аномальних показників або паттернів.

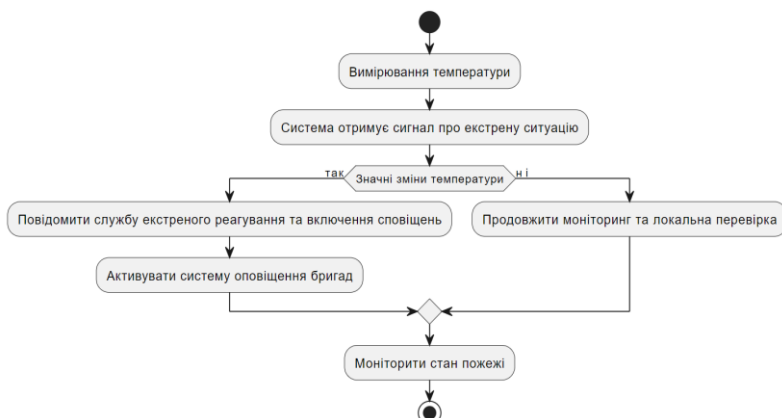

Рис.1. Алгоритм процесу реагування системи на пожежу,

Результати дослідження. Принцип роботи пожежної системи на базі технології Інтернету речей (IoT) полягає в інтеграції розумних датчиків і пристроїв з мережею зв'язку для раннього виявлення, моніторингу та управління процесами виявлення пожеж. Датчики виявляють зміни у рівнях температури, диму або інших параметрів, що можуть свідчити про

¹ Науковий керівник – Лапін А.В., доцент кафедри комп'ютерних технологій і моделювання систем Поліського національного університету

виникнення пожежі. Ці дані передаються до центральної системи керування через бездротові мережі, де вони аналізуються і порівнюються з попередніми даними або шаблонами. Для кращого розуміння системи було розроблено алгоритм, який відображено на рис.1.

Ця діаграма описує процес реагування системи на пожежу. Починаючи з моменту «Пожежний випадок», коли система виявляє пожежу, вона починає аналізувати зміни температури і вирішує, чи активувати «Сповіщення». Якщо так, система оцінює «Ступінь серйозності пожежі» і, якщо пожежа серйозна, повідомляє «Службу екстреного реагування». Якщо пожежа не є серйозною, система продовжує «Моніторити та локально перевіряти». Якщо сповіщення не активується, система просто «Продовжує моніторити». Незалежно від цього, вона «Активує систему оповіщення бригад» для вчасного реагування. Нарешті, «Моніторить стан пожежі» для забезпечення безпеки.

Розроблений алгоритм ліг в основу розроблення протипожежної системи на базі технологій IoT, що відображено на рис.2.

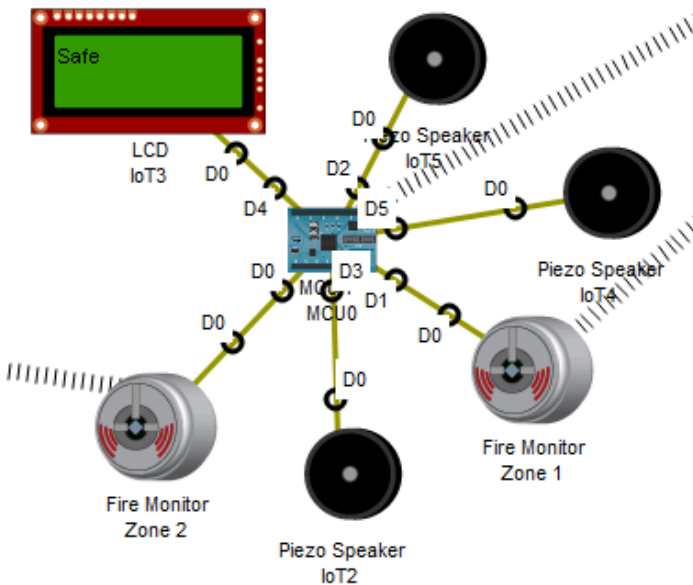

Рис. 2. Приклад протипожежної системи на базі технологій IoT

Система включає в себе теплові сенсори та датчики задимлення, що під'єднані до мікроконтролерів, засоби візуального відображення та динаміки, які будуть сповіщувати про небезпеку. Для повного функціонування система протипожежної безпеки потребує підключення до інтернету.

Система постійно транслює стан датчиків на сервер (рис.3).

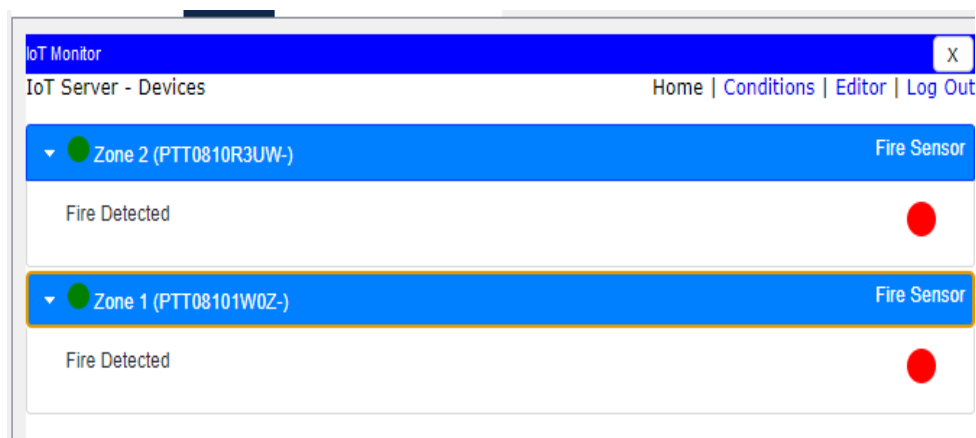

Рис. 3. Стан датчиків тепла.

Коли з'являється пожежний випадок змінюється стан сенсорів на сервері (рис.4.).

Рис. 4. Зміна стану сенсорів при пожежному випадку.

При піднятті температури є два шляхи спрацьовування. Перший – це невелике підняття температури, при якому на табло висвічується: «зона спрацьовування» і є потреба перевірити наявність вогню. Другий – різке підняття температури, коли одразу вмикається сирена в зоні возгорання та в пункті моніторингу, і система надсилає сповіщення менеджеру бригади. Крім цього, протипожежна система може інтегруватися з іншими системами безпеки (наприклад, системою відеоспостереження чи системою контролю доступу), щоб надати комплексний підхід до захисту від пожеж. Віддалений доступ до протипожежної системи через мобільні додатки дозволяє операторам стежити за станом системи з будь-якої точки з'єднання, що покращує швидкість реакції на пожежні загрози та забезпечує більш ефективне керування безпекою.

Висновки. Отже, впровадження протипожежної системи зон відпочинку на базі IoT дозволить здійснювати ефективне виявлення пожежі, оперативне сповіщення про небезпеку та забезпечує інтеграцію з іншими системами безпеки для комплексного захисту, а саме:

1. Використання розумних датчиків температури, диму та інших параметрів дозволяє виявляти пожежу на ранніх стадіях, що дозволяє негайно реагувати та запобігати її поширенню.

2. Автоматичне сповіщення пожежних служб або операторів системи про виникнення пожежі дозволяє здійснювати швидку реакцію та запобігати потенційним небезпекам для осіб у зоні відпочинку.

3. Можливість віддаленого моніторингу і керування дозволяє операторам стежити за станом системи з будь-якого місця і вживати необхідних заходів у разі виявлення проблем.

4. Протипожежна система на базі IoT може легко інтегруватися з системами відеоспостереження, системами контролю доступу та іншими, що забезпечує комплексний підхід до безпеки.

Ці висновки демонструють, що використання технології Інтернету речей у протипожежних системах зон відпочинку є ефективним і інноваційним підходом до забезпечення безпеки та захисту людей у громадських місцях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відео спостереження, Ajax SIM, охоронні та протипожежні функції – головне з презентації Ajax Special Event. ITC.ua. URL: <https://itc.ua/ua/novini/video-sposterezhennya-ajax-sim-ohoronni-ta-protypozhezhni-funktsiyi-golovne-z-prezentatsiyi-ajax-special-event/> (дата звернення: 22.04.2024).

2. Модель системи екологічного моніторингу міста / О. Николюк та ін. Наукові перспективи (Naukovі perspektivi). 2022. № 7(25). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7\(25\)-166-180](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7(25)-166-180) (дата звернення: 22.04.2024).

3. Смарт-міста: як інтернет речей (IoT) трансформує життя в містах та поліпшує інфраструктуру - Блог RX-NAME UA. Блог RX-NAME UA. URL: <https://rx-name.ua/blog/smart-mista-yak-internet-rechej-iot-transformuye-zhyttya-v-mistah-ta-polipshuye-infrastrukturu> (дата звернення: 22.04.2024).

Ралік Ігор Романович
*аспірант кафедри кібербезпеки
Тернопільського національного технічного університету
імені Івана Пулюя*

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ СУБД MICROSOFT SQL SERVER ДЛЯ CRM-СИСТЕМ

У сучасному світі системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) відіграють ключову роль у зміцненні зв'язків із клієнтами, контролі за більшістю процесів компанії та автоматизації процесів, все це є значним кроком для розвитку бізнесу. Серед багатьох рішень систем управління базами даних (СУБД) для зберігання і обробки даних CRM-систем добре підходить Microsoft SQL Server, так як він надає надійну та перевірену роками платформу. Розглянемо кожну із переваг цієї СУБД.

Однією з основних переваг є масштабованість, Microsoft SQL Server здатний задовольняти потреби підприємств будь-якого розміру, незалежно від того, чи є компанія стартапом, чи великим розвиненим підприємством, SQL Server дозволяє легко масштабуватись та обробляти зростаючі обсяги даних і навантаження користувачів, забезпечуючи оптимальну продуктивність без шкоди для ефективності.

Серед переваг варто виділити її надійність та продуктивність. Завдяки надійній основі та розширеним методам оптимізації SQL Server забезпечує надійність і продуктивність, його передові функції, такі як обробка в пам'яті, оптимізація запитів та паралельна обробка, дозволять системам CRM швидко виконувати складні операції, підвищуючи взаємодію з користувачем і продуктивність.

Ще однією із головних переваг є безпека даних, це має першочергове значення в CRM-системах, де зберігається та обробляється конфіденційна інформація клієнтів, така як: адреси, ПІБ, розрахункові рахунки, електронні пошти, телефонні номери тощо. Microsoft SQL Server пропонує надійні функції безпеки, такі як шифрування, контроль доступу на основі ролей та можливості аудиту, гарантуючи, що дані будуть захищені від несанкціонованого доступу, зломів та інших загроз безпеці.

Варто також виділити можливості інтеграції, інтеграція з іншими продуктами та службами Microsoft з SQL Server є бездоганною, що робить його ідеальним вибором для організацій, які використовують екосистему Microsoft. Незалежно від того, чи йдеться про інтеграцію зі службами SharePoint або Azure, Microsoft SQL Server надає широкую підтримку, забезпечуючи стабільний потік даних та взаємодію між різними платформами[1].

Microsoft SQL Server дозволяє вести розширену аналітику та бізнес-аналітику, маючи в своєму функціоналі вбудовані можливості аналітики та бізнес-аналітики SQL Server, CRM-системи отримують цінну інформацію з даних клієнтів, що в свою чергу сприяє прийняттю обґрунтованих рішень. Такі функції, як SQL Server Analysis Services та Power BI дають змогу виконувати розширену аналітику, яка включає в себе звітування в реальному часі. Середовище Microsoft SQL Server зручне для розробника, який створює

або розширює свою CRM-систему. SQL Server надає дружнє середовище для розробників із комплексними інструментами, безліччю бібліотеками та фреймворками. Також має потрібні інструменти для інтеграції з Visual Studio та підтримку популярних мов програмування, таких як C# і .NET, яка дозволяє при розробці створювати, розгортати та ефективно керувати CRM-системою, сприяючи інноваціям та гнучкості.

Підсумовуючи, Microsoft SQL Server є чудовим вибором для створення та забезпечення роботи CRM-систем, надаючи при розробці надійну, масштабовану та безпечну платформу, адаптовану для задоволення різноманітних потреб сучасного бізнесу. Завдяки своїм розширеним функціям, можливостям інтеграції та економічній ефективності SQL Server дає змогу компаніям покращувати відносини з клієнтами, стимулювати розвиток бізнесу та залишатися попереду у сучасному динамічному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Gorman Kellyn. Introducing Microsoft SQL Server 2019: Reliability, scalability, and security both on premises and in the cloud. Packt Publishing Ltd, 2020.

Ревуцький Є.І.,
студент

Науковий керівник – к. т. н., доцент Топольницький П.П.

Поліський національний університету

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА УСТАНОВИ СФЕРИ ПОСЛУГ

На сьогоднішній день барбершопи є дуже популярним місцем для відвідування саме чоловіками, вони не тільки втілюють традиційні мистецтва стрижки та гоління, але й стають центрами моди, стилю та культури для сучасного споживача. У світі, де технології швидко розвиваються, барбершопи впроваджують інновації, зокрема в сфері інформаційних систем, щоб підвищити якість обслуговування та зручність для клієнтів. Впровадження подібних систем стає необхідною частиною для оптимізації обслуговування та підвищення конкурентоспроможності.

Інформаційна система барбершопу дозволяє оптимізувати процеси управління, що робить роботу власника більш ефективною та продуктивною. Завдяки цій системі власник може легко керувати записами клієнтів, відслідковувати запаси товарів та матеріалів, контролювати робочий графік персоналу та ведення бухгалтерського обліку.

Для клієнтів барбершопу інформаційна система дає можливість зручно бронювати записи на послуги через онлайн-платформу або мобільний додаток. Це дозволяє уникнути черг та стресу, який часто виникає при відвідуванні салонів краси та інших закладів. Також за допомогою цієї ІС можна зберігати дані про клієнтів, їхні уподобання та історію відвідувань. Це дозволяє барберам надавати персоналізовані поради та послуги, що підвищує задоволення клієнтів та забезпечує їх повторними візитами.

Варто зазначити, що підвищується ефективність роботи закладу. Завдяки інформаційній системі, майстри можуть ефективно керувати своїм робочим часом, відслідковувати прибутковість та популярність різних послуг, а також вести статистику про свої доходи та витрати.

Тому впровадження цієї системи допомагає барбершопам залучати та утримувати клієнтів, підвищувати ефективність роботи персоналу та забезпечувати стабільний розвиток бізнесу в сучасному конкурентному середовищі.

Важливим етапом перед розробкою системи є розуміння її процесів та станів через які проходить користувач, тому для відображення послідовності кроків використовується діаграма PFDD, яка входить до методології IDEF3 (рис. 1.1).

Для створення такої системи можна використовувати наступні мови програмування:

- JavaScript - це одна з найпоширеніших мов програмування, яка використовується для створення веб-додатків. JavaScript може бути використаний для створення клієнтської частини веб-додатків, а також для розробки серверної частини за допомогою платформи Node.js.
- Python - є дуже популярною мовою програмування завдяки своїй простоті та читабельності коду. Вона часто використовується для розробки веб-додатків, включаючи фреймворки, такі як Django або Flask.

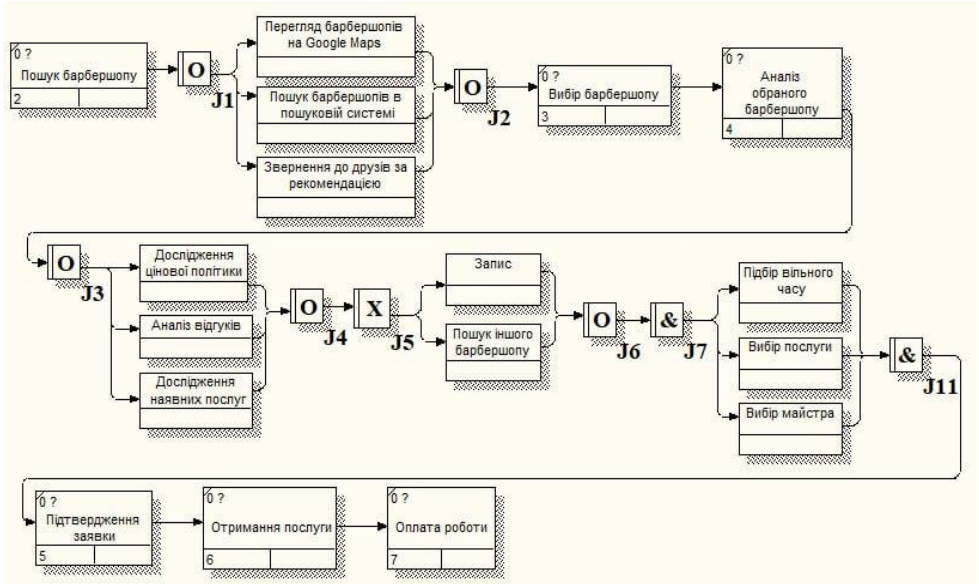

Рисунок 1.1 – Діаграма послідовності процесів

• Java - є мовою програмування, яка широко використовується для створення веб-додатків та програмного забезпечення. Вона може бути використана для розробки як серверної, так і клієнтської частини додатків.

• PHP - ця мова програмування, спеціально призначена для розробки веб-додатків. Вона широко використовується для створення веб-сайтів та веб-додатків з великим обсягом контенту.

• Ruby - є мовою програмування, яка часто використовується для створення веб-додатків за допомогою фреймворку Ruby on Rails. Вона відома своєю простотою та елегантністю коду.

Для розробки вищезазначеної інформаційної системи будемо запроваджувати мову програмування Python тому, що вона має такі переваги:

- простота та читабельність коду, що робить його ідеальним вибором для початківців і досвідчених розробників;
- велика спільнота та екосистема, яка надає безліч корисних бібліотек та фреймворків для розробки різноманітних додатків;
- широкий спектр застосувань: мова використовується для розробки різноманітних додатків, включаючи веб-додатки, мобільні додатки, наукові дослідження, штучний інтелект, обробку даних та інше;
- Python є крос-платформеною мовою програмування, що означає, що програми, написані на цій мові програмування, можуть запускатися на різних операційних системах без змін;

– Python легко розширюється за допомогою модулів, що дозволяє легко і швидко додавати новий функціонал до програми.

Отже, вибір Python для розробки інформаційної системи для барбершопу може бути вдалим рішенням, оскільки ця мова пропонує широкий спектр можливостей, легкість використання та розширюваності, а також велику кількість ресурсів для підтримки та розвитку проекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. How does the barber business work? URL: <https://www.quora.com/How-does-the-barber-business-work-Do-barbers-pay-a-commission-to-the-shop-Do-they-rent-a-chair-Are-they-paid-hourly>
2. Салони краси у Житомирі. URL: <https://barb.ua/uk/zhitomir/salon>
3. Мови програмування. URL: <https://dan-it.com.ua/uk/blog/samyje-populjarnye-jazyki-programmirovanija-v-2024-godu/>

Третяк В.С.,
студент

Науковий керівник – д. е. н., професор Ніколюк О.М.

Поліський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТА МАТЕМАТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Успішне вивчення основ штучного інтелекту (ШІ) є ключовим фактором для його ефективного застосування в різних сферах господарської діяльності. Для оцінки рівня набутих знань і навичок учнів, а також визначення їх сильних та слабких сторін, необхідно використовувати чіткі та об'єктивні методи оцінювання. Розробка курсів, які будуть демонструвати сутність роботи штучного інтелекту, необхідна, насамперед, для двох категорій людей, а саме:

- користувачі без попереднього досвіду роботи з нейронними мережами. Ця група може не володіти базовими знаннями про ШІ або вважати цю сферу складною та неактуальною. Однак, їм може бути цікавий процес здобуття нових знань, якщо їм буде запропоновано доступний та захоплюючий курс;
- люди які вже володіють навичками роботи з технологіями штучного інтелекту і їм може бути потрібно оновити власні знання, ознайомитися з новими розробками або поглибити розуміння фундаментальних основ ШІ.

Навчальні курси зі ШІ повинні бути розроблені в такий спосіб, щоб зацікавити та залучити обидві групи. Такий підхід дозволить випускникам курсів оволодіти широким спектром знань та навичок, що може бути цінним для роботодавців. Початківці можуть отримати базові знання та навички, необхідні для початку роботи у сфері ШІ, а досвідчені фахівці – поглибити знання та отримати нові навички, що дозволить їм зайняти більш престижні та високооплачувані посади. Крім того, охоплення обох груп дозволить збільшити кількість кваліфікованих фахівців у сфері ШІ, що сприятиме розвитку цієї галузі, створенню нових інноваційних продуктів і послуг та розвитку країни цілому. Наявність учасників з різним рівнем підготовки створить сприятливе середовище для співпраці та спільної роботи. Початківці можуть отримувати додаткову допомогу та пояснення від досвідчених фахівців, що мотивуватиме їх до подальшого навчання.

Одним із функціональних блоків інформаційних систем з освітньою складовою є оцінювання успішності користувачів, що передбачає визначення загального рівня набутих ними знань і навичок, що уможливилося: застосування знань зі ШІ для вирішення практичних завдань, розвиток навичок роботи з інструментами та програмним забезпеченням ШІ та які аспекти у вивченні ШІ недостатньо зрозумілі. Висока успішність у навчанні вимагає від учнів розв'язування складних задач, що, в тому числі, сприятиме розвитку їх вмінь вирішувати складніші та нетривіальні задачі.

Проте, оцінювання успішності важлива не лише для здобувача освіти, а й для адміністрації та розробників веб-платформи. Кількісне вимірювання успішності навчання дозволяє оцінити якість контенту загалом: якщо учні справляються з поставленими завданнями, можна зробити висновок про високу якість контенту, а це в свою чергу, покращує репутацію в освітньому середовищі серед інших навчальних ресурсів. Ще одною важливою причиною необхідності покращення рівня успішності учнів є монетизація, яка забезпечує прискорення розвитку веб-платформи та впровадження нового і якісного контенту.

Отже, формалізуємо процес оцінювання успішності учнів. Припустимо, що кожен з тестів та завдань має максимальну оцінку 100 балів. Остаточна оцінка (Y) може бути обчислена як середнє з усіх оцінок, з урахуванням їх ваги (w). Ваговий коефіцієнт визначає важливість кожного компонента в загальній оцінці. Остаточна оцінка визначається за формулою:

$$Y = \frac{\sum_{i=1}^n w_i \cdot x_i}{\sum_{i=1}^n w_i}, \quad (1)$$

де Y – результативна оцінка; n – кількість тестів та завдань; w_i – вага i -го тесту та завдання; x_i – оцінка за i -й тест або завдання.

У рамках вивчення основ ІІІ пропонується виділяти три типи тестів, а саме: з інформатики, математики та тест по засвоєного матеріалу, а також три типи завдань – завдання з пазлами, завдання з рукописного тексту, завдання з нейронами. Перші два тести потрібні для попередньої перевірки володіння учнем базовими знаннями з предметів, які необхідні для того, щоб приступити до вивчення основ ІІІ.

Для кожного завдання та теста встановлюється своя вага – параметр визначення важливості кожного компонента. Сума вагових коефіцієнтів повинна дорівнювати 1. На рис. 1 відображено структурну схему виразу (1).

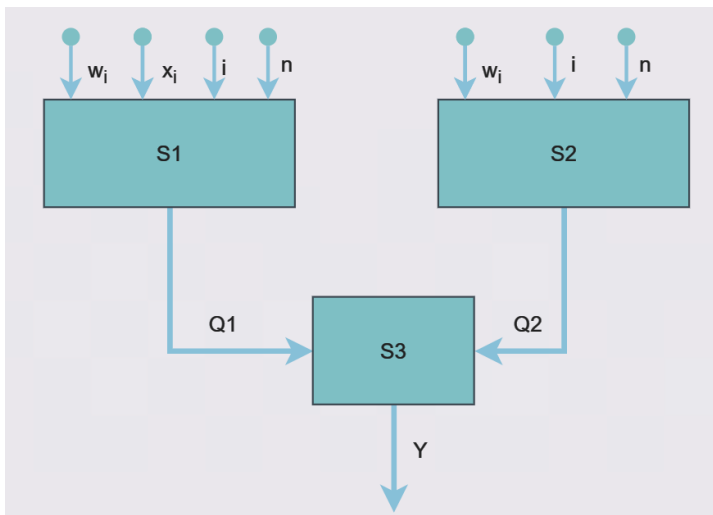

Рис. 1 – Схема формули оцінки успішності

Формулу (1) можна розписати таким чином:

$$Y = \frac{w_1 x_1 + w_2 x_2 + \dots + w_6 x_6}{w_1 + w_2 + \dots + w_6}, \quad (2)$$

де Y – результативна оцінка; w_i – вага тестів та завдань; x_i – оцінки за тести та завдання.

Вирази наведені вище, не враховують прогрес учня у динаміці. Тому, доцільно додати ще одну змінну (рис. 2):

$$Y = \frac{\sum_{i=1}^n w_i \cdot x_i \cdot e^{-\lambda t_i}}{\sum_{i=1}^n w_i}, \quad (3)$$

де Y – результативна оцінка; n – кількість тестів та завдань; w_i – вага i -го тесту та завдання; x_i – оцінка за i -й тест або завдання; t_i – час, що минув з моменту отримання i -ї оцінки; λ – параметр згасання; $e^{-\lambda t_i}$ – експоненційний часовий коефіцієнт, який зменшує вплив оцінки з часом (чим більше часу минуло з моменту отримання оцінки, тим менший її вплив на загальну оцінку).

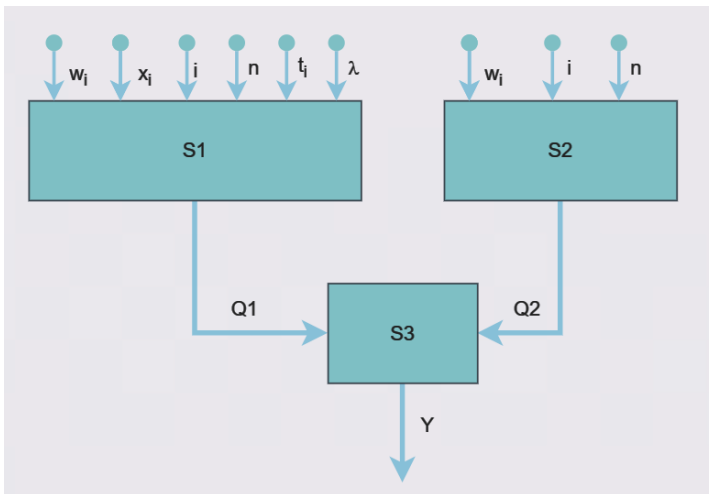

Рис. 2 – Схема формули оцінки успішності з врахуванням прогресу

Таким чином, розробка курсів штучного інтелекту і включення такого підходу в математичне забезпечення інформаційних систем для вивчення основ штучного інтелекту допоможе створити ефективні і всеосяжні навчальні системи, корисні для людей з різним освітнім рівнем і сприятиме розвитку знань і навичок в області штучного інтелекту.

Застосування чіткої та зрозумілої мови, використання практичних прикладів та завдань, а також ретельне оцінювання успішності навчання може допомогти створити ефективні курси, які сприятимуть розвитку знань та навичок у сфері ШІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нільс Дж. Нільссон. У пошуках штучного інтелекту: історія ідей і досягнень, 13 вересня 2009. – 707 с. URL: <http://ai.stanford.edu/~nilsson/QAI/qai.pdf>
2. Девід Крізель, рукопис. Короткий вступ до нейронних мереж, 2007. – 244 с. URL: http://www.dkriesel.com/_media/science/neuronalenetze-en-zeta2-2col-dkrieselcom.pdf
3. Катренко А. В. Системний аналіз: підр. За ред. В. В. Пасічника. Львів: Новий Світ-2000, 2011. 395 с.
4. Ушакова І. О. Основи системного аналізу об'єктів та процесів комп'ютеризації: навчальний посібник. Ч. 2 Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. – 324 с.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ

Юрчук Максим Ігорович,
здобувач вищої освіти 2 курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Науковий керівник: **Богуславський Віктор Володимирович**
завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки
доцент, канд. юрид. наук
майор поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПІДХОДІВ У ФІЗИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: АДАПТАЦІЯ ДО ПОТРЕБ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Індивідуалізація підходів у фізичній підготовці поліцейських відображає унікальні потреби та можливості кожної особи, узгоджуючи їх із вимогами та викликами, що постають перед сучасними правоохоронцями. Цей підхід передбачає не лише загальні фізичні навички, але й індивідуально адаптовані програми, що враховують специфіку робочого середовища, обов'язки та функції, які виконує поліцейський.[1]

Сучасне суспільство вимагає від поліцейських більшого рівня адаптивності та гнучкості в реагуванні на різноманітні ситуації, від традиційних злочинів до нових викликів, таких як кіберзлочинність чи тероризм. Індивідуальні підходи у фізичній підготовці допомагають поліцейським підтримувати високий рівень реагування та вирішення конфліктних ситуацій, адаптуючи їх тренувальні програми до конкретних сценаріїв дій та потреб спільноти. Цей підхід також підсилює відчуття власної відповідальності перед суспільством, оскільки поліцейські більш ефективно відчують свою роль у забезпеченні безпеки та порядку. Така система стимулює поліцейських до постійного самовдосконалення та розвитку, що сприяє підвищенню професійного рівня та забезпечує більш ефективну реалізацію їхніх службових обов'язків.

Наприклад, для поліцейських, які працюють у патрульній службі, важливою може бути висока швидкість реакції та вміння швидко приймати рішення в стресових ситуаціях. У той же час, спеціалісти з кібербезпеки можуть потребувати тренувань, спрямованих на покращення концентрації та вміння працювати з технічним обладнанням. Такий особливий підхід до фізичної підготовки поліцейських також може включати в себе аспекти психологічної підготовки, спрямованої на підвищення стійкості до стресу та підтримку психічного здоров'я. Врахування індивідуальних особливостей та потреб кожного поліцейського дозволяє ефективніше працювати з емоційними та психічними аспектами службової діяльності. [2]

За допомогою індивідуальних підходів можна оптимізувати тренувальні програми, забезпечуючи кожному поліцейському необхідний рівень навичок і здібностей для виконання своїх професійних обов'язків. Наприклад, для тих, хто відповідає за громадський порядок, акцент може бути зроблений на розвиток фізичних здібностей і технік втручання, тоді як для криміналістів можуть бути важливими тренування зі збереження м'язової маси та гнучкості для виконання різних обстежень.

Особливі підходи також дозволяють ефективно враховувати ризики та обмеження, пов'язані з фізичним здоров'ям кожного поліцейського. Це може включати індивідуальні плани реабілітації для тих, хто травмувався під час виконання службових обов'язків, або адаптацію тренувань для тих, хто має хронічні захворювання або обмеження.

Індивідуалізація у фізичній підготовці поліцейських також сприяє вдосконаленню системи оцінки та контролю за їхнім фізичним розвитком. Замість загальних стандартів, які можуть бути недоцільними або недостатніми для деяких поліцейських, індивідуальні програми дозволяють стежити за прогресом кожного працівника окремо. Це дозволяє тренерам та керівникам правоохоронних органів вчасно реагувати на будь-які проблеми або потреби поліцейських у фізичній підготовці.[3]

Такі підходи до фізичної підготовки поліцейських є не лише стратегічно важливими для підвищення ефективності правоохоронних органів, а й відображають підвищену увагу до добробуту та професійного розвитку персоналу. Це може сприяти формуванню позитивного образу поліції в очах громадськості та підвищити рівень довіри до правоохоронних органів у суспільстві.

Отже, індивідуалізація підходів у фізичній підготовці поліцейських є важливим елементом сучасної системи навчання та розвитку кадрів у правоохоронній сфері. Цей підхід дозволяє враховувати індивідуальні особливості, потреби та можливості кожного поліцейського, що сприяє підвищенню ефективності службової діяльності та забезпечує високий рівень фізичної готовності у різних умовах та обставинах. Індивідуалізовані програми підготовки сприяють не лише підтримці здоров'я та безпеки поліцейських, але й формують позитивне ставлення громадськості до правоохоронних органів. Такий підхід відображає важливість індивідуальних тренувань до професійного розвитку та підвищення якості роботи правоохоронців у сучасному суспільстві.

ДЖЕРЕЛА:

1. Бачинська Н. В., Богуславський В. В., Петренко С. П. та ін. ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (фізична культура і спорт. Випуск 4 (163) 2023. Київ Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова 2023. С. 40-44

2. Голик В. А., Зубенко Л. В. збірник наукових праць 2019 «ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ», ст.226

3. Трофименко К. Р., Худякова Н. Ю. збірник наукових праць «ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ», ст. 191

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Гандзюк Вікторія Олександрівна,
здобувачка вищої освіти факультету управління та економіки
g20v05o@gmail.com

Науковий керівник: Ювсечко Ярослав Володимирович,
кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії,
соціально-гуманітарних дисциплін та фізичного виховання
Yuvix@ukr.net

Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

ЕВТАНАЗІЯ ЯК ВИЯВ СУВЕРЕНІТЕТУ ІНДИВІДА НАД ВЛАСНИМ ЖИТТЯМ

Евтаназія є однією з найгостріших етичних та філософських тем сучасності. Вона торкається фундаментальних питань, таких як сенс життя та смерті, автономія індивіда, а також межі втручання суспільства у приватні справи. З одного боку, вона може розглядатися як прояв суверенітету індивіда над власним життям, оскільки надає людині можливість обрати, коли і як завершити свій життєвий шлях. З іншого боку, є багато етичних та моральних питань, пов'язаних з цією практикою, зокрема, щодо її впливу на суспільство та можливих зловживань.

Слово «Евтаназія» має давньогрецьке походження, і в перекладі означає легка смерть. Це поняття передбачає «смерть без болю, щасливу та спокійну». Френсіс Бекон увів цей термін у науковий контекст у своєму трактаті 1605 року «Про єдність та примноження наук», де він визначив евтаназію як вчення, що допомагає забезпечити мирну смерть без страждань [1].

У ході аналізу евтаназії, стає зрозуміло, що ставлення до смерті зазнало значних змін протягом історії людства. Від страху до прийняття, це ставлення варіювалося в залежності від епохи.

В античному світі евтаназія не була табуованою темою. Багато філософів, таких як Сократ, Платон та Сенека, визнавали право людини на самогубство у певних ситуаціях, коли життя ставало нестерпним. Наприклад, особисте ставлення Сократа до смерті ілюструється його спокійним прийняттям отрути, що свідчить про соціальну прийнятність самогубства та евтаназії в ті часи [2].

В добу Середньовіччя філософи ставили на перше місце Бога, що ставило під сумнів будь-які спроби впливати на природний перебіг життя. Життя розглядалося як дар Божий, і його припинення вважалося серйозним гріхом. Переважала думка про необхідність терпіння страждань як випробування.

В епоху Відродження знову виник інтерес до античних філософських ідей. Деякі мислителі, такі як Томас Мор та Френсіс Бекон, почали ставити під сумнів заборону на евтаназію, аргументуючи це тим, що людина має право розпоряджатися своїм життям.

Філософи епохи Просвітництва, такі як Шарль Луї Монтеск'є, Дені Дідро та Жан-Жак Руссо, ставилися до питання смерті та евтаназії з певною обережністю. Вони уникали безпосереднього обговорення цих тем у своїх працях, оскільки це могло б порушити ідеал всесвітнього прогресу, який був центральним для їхнього світогляду. Проте, вони не відкидали можливість самогубства або евтаназії як крайні заходи для полегшення страждань. Це вказує на те, що, хоча вони й не акцентували увагу на евтаназії, вони все ж визнавали право індивіда на вибір у ситуації непереносимого болю [3].

Щодо представників німецької класичної філософії, то Кант називав смерть злом, оскільки вона перешкоджала виконанню людських намірів і надій, Гегель бачив смерть як частину діалектики життя, а Фойєрбах заперечував особисте безсмертя, розглядаючи смерть як природний елемент життя людини [2].

З часом поняття евтаназії трансформувалося, як і сама практика. Сьогодні евтаназія визначається як практика навмисного припинення життя людини, зазвичай з метою полегшення її страждань від невиліковного або важкого захворювання. Вона може бути здійснена активними чи пасивними засобами. Активна евтаназія передбачає введення летальної дози лікарських засобів, тоді як пасивна евтаназія полягає у припиненні підтримуючого лікування.

Суверенітет індивіда — це концепція, яка стосується права людини на самовизначення та автономію у вирішенні питань, що стосуються її життя. У контексті евтаназії це право надає людині можливість обирати, як і коли завершити своє життя, якщо вона відчуває, що її якість життя більше не є прийнятною.

З точки зору прихильників евтаназії, це право є невід'ємною частиною людської свободи та гідності. Вони стверджують, що людина має право вирішувати, чи бажає вона продовжувати життя, яке приносить лише страждання та біль. Таким чином, евтаназія розглядається як можливість зберегти гідність особи у вирішенні її власної долі.

Однак критики евтаназії висловлюють низку аргументів проти цієї практики. Вони стверджують, що евтаназія може створити загрози для вразливих верств населення, таких як літні люди, інваліди та психічно хворі. Це може призвести до тиску на ці групи, щоб вони обирали евтаназію замість того, щоб бути тягарем для своїх близьких або суспільства.

Ще одним аргументом проти евтаназії є уявлення про священність життя. Багато релігійних та філософських традицій вважають життя непорушним і вірять, що воно має бути захищене будь-якою ціною. Ця позиція ставить під сумнів моральну допустимість будь-яких дій, спрямованих на припинення життя. Тому в релігійному контексті евтаназія розглядається як гріх, оскільки вона заперечує непорушне право Бога вирішувати питання життя та смерті [4].

Також противники евтаназії, стверджують, що це свідоме вбивство або навіть самогубство. Вони вважають, що це позбавляє людину життя, що є неприйнятним для сучасного суспільства. З точки зору етичних стандартів, жодна особа не має права позбавляти іншого життя, навіть якщо для цього існують серйозні причини.

Отже, Евтаназія є складною темою, що вимагає зваженого підходу та ретельного розгляду всіх морально-філософських аспектів. Хоча вона пропонує людині можливість вільно розпоряджатися своїм життям і захистити свою гідність, евтаназія також ставить під сумнів моральні та етичні межі суспільства. Підходи до евтаназії можуть значно відрізнятися залежно від культури, релігійних та соціальних контекстів, і тому кожне суспільство має самостійно вирішувати це питання з урахуванням своїх цінностей та принципів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шевченко О. М., Мельничук В. В. Соціально-філософські аспекти евтаназії в Україні. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2020. С. 130-134.
2. Тітаренко Л. В. Феномен евтаназії: право на життя та право на смерть. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2023. № 40. С. 110-114.
3. Евтаназія як морально-правова проблема. URL: <https://studies.in.ua/etyka-ta-estetyka/3985-evtanazyu-yak-moralno-pravova-problema.html>
4. Івасів С., Рохман Б. Морально-філософські проблеми евтаназії. Науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого «Добрий Пастир». Богослов'я. Філософія. Історія. 2020. Вип. 15. С. 30-34.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Бардалим Дарина Олександрівна,
здобувачка вищої освіти факультету підготовки
фахівців права, управління та економічної безпеки
darynabardalym@gmail.com

Науковий керівник: Чорноус Оксана В'ячеславівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
trollly@ukr.net

Донецький державний університет внутрішніх справ

ВАЖЛИВІСТЬ НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ СПІЛКУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Невербальні засоби формують специфічну систему, здатну доповнювати та посилювати, а часом й замінити засоби вербальної комунікації в окремих ситуаціях. Саме тому це питання упродовж останніх років привертає особливу увагу теоретиків та практиків з абсолютно різних сфер людської діяльності, зокрема правоохоронної, оскільки робота цих працівників передбачає постійну взаємодію з населенням, а отже, комунікацію.

У навчальній літературі невербальним називають такий вид спілкування, що відбувається за допомогою жестів, міміки, рухів тіла й інших засобів, крім мовних [2, с. 17]. Саме вони виконують функцію того провідного засобу, який дає змогу, не використовуючи словесні ресурси, передати інформацію, налагоджувати взаємодію, сформувати образ співрозмовника, а також вплинути на іншу людину. Варто підкреслити, що ця система знаків значно відрізняється способами та формою їх виявлення. Вважається, що, за винятком деяких жестів, вони не можуть передавати значення настільки чітко та точно, щоб не координуватися між собою та вербальним текстом. Прикметно, що усвідомлення невербальних засобів відбувається мовцями не повною мірою. Це підтверджують фахівці, які вивчають міжкультурну комунікацію: попри те, що деякі невербальні засоби є вродженими, зміст багатьох сигналів залежить від культурних традицій, які розтлумачити правильно часом доволі важко [1, с. 21], тому й виникають непорозуміння між представниками різних народів, що особливо треба тримати у фокусі уваги правоохоронцям.

Такі невербальні засоби спілкування, як міміка, мова тіла, жести та інтонація голосу, мають важливе значення в професійній діяльності поліцейських, бо їх розуміння та вміння використовувати може суттєво вплинути на результати роботи. Укладачі «Пам'ятки працівника Національної поліції України» (Харків, 2017) підкреслюють, що невербальні засоби спілкування виконують функції як доповнення або заміщення мови, так і репрезентації емоційних станів і відносин партнерів по комунікативному процесу [4, с. 28]. Наприклад, офіційний тон свідчить про те, що співрозмовник не налаштований

встановлювати дружні особисті взаємини, тоді як його зміна на дружній неофіційний може слугувати сигналом для поліцейського про готовність встановлення неофіційних особистих взаємин [3, с. 104].

У сучасному суспільстві, де поліцейські мають справу з широким колом завдань та викликів, невербальні сигнали можуть істотно впливати на те, як люди сприймають поліцейських, наскільки вони їм довіряють та як співпрацюють з ними. Першим кроком у будь-якій взаємодії з ними є встановлення контакту та довіри. Так, відкрита поза, доброзичливий вираз обличчя та уважний погляд можуть зробити перше враження позитивним та забезпечити атмосферу, сприятливу для співпраці.

Варто пам'ятати, що невербальні засоби можуть надати співрозмовнику цінну інформацію про емоційний стан людини, її наміри та щирість. Наприклад, нервозність, ухилення від погляду та схрещені руки можуть свідчити про те, що людина щось приховує або відчуває дискомфорт. Уміння розпізнавати такі сигнали дасть змогу поліцейським краще зрозуміти ситуацію та ухвалити правильні рішення.

Ефективне використання невербальних сигналів може допомогти поліцейським в розвитку навичок деескалації конфліктів. Наприклад, заспокійливий тон, відкрита поза та дружелюбний вираз обличчя можуть послабити напруженість та спонука людей до діалогу.

Отже, невербальні засоби є потужним інструментом, який може допомогти поліцейським у їхній роботі. Уміння ними послуговуватися може суттєво вплинути на результати їхньої діяльності, покращити комунікацію з людьми, сприяти у вирішенні конфліктів та підвищити рівень професіоналізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Байбакова О. О. Невербальні засоби спілкування в міжкультурній взаємодії. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2015. Вип. 35. С. 21–23.
2. Ковалинська І. В. Невербальна комунікація. Київ : Вид-во «Освіта України», 2014. 289 с.
3. Матієнко Т. Тактичні особливості спілкування поліцейського з правопорушниками. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2020. Nr. 3(43). P. 102–106.
4. Пам'ятка працівника Національної поліції України : Інформаційно-довідкові матеріали з питань професійного спілкування поліцейських / уклад. І. В. Клименко, Д. В. Швець, О. О. Євдокімова, Я. С. Посохова. Харків, 2017. 52 с.

Галушинецька Катерина Олегівна
здобувач вищої освіти 3-го курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: **Фролов Михайло Михайлович**
доцент, к.ю.н, доцент кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ТА ТРАВМ ОТРИМАНИХ У РЕЗУЛЬТАТІ ВИКОНАННЯ ПРАЦІ

Проблема професійних захворювань та травм, що виникають на робочому місці, є актуальною як у світовому масштабі, так і для України, адже у сучасних умовах розвитку суспільства та технологій, зростає ризик виникнення травм під час виконання роботи. Незважаючи на наявність законодавчого регулювання, ця проблема залишається важливою через високий рівень виникнення подібних ситуацій та необхідність постійного вдосконалення правових механізмів захисту працівників.

До професійних захворювань належать такі захворювання, які виникли внаслідок професійної діяльності працюючого та зумовлені виключно або переважно впливом шкідливих речовин, певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних з роботою [3], такими захворюваннями можуть бути захворювання опорно-рухового апарату, дихальної системи, психічні та неврологічні розлади тощо. У свою чергу, виробнича травма – травма, отримана працівником на виробництві. Сукупність виробничих травм називають виробничим травматизмом [5].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (надалі - ВООЗ) на 2023 рік, смертність від виробничого травматизму на сьогодні займає третє місце у статистиці після серцево-судинних захворювань і онкологічних хвороб. У той час як серцеві проблеми та онкологія найбільше вражають людей похилого віку, нещасні випадки забирають життя людей молодого та середнього (працездатного) віку [2].

Основним нормативним актом, що регламентує право на належні, безпечні і здорові умови праці є Конституція України, де також вказується заборона на використання праці жінок та неповнолітніх осіб на небезпечних для їхнього життя роботах [4].

Також, виходячи з положень статті 2 Кодексу Законів про працю України (надалі - КЗпП України), працівники мають право на здорові і безпечні умови праці, на матеріальне забезпечення в порядку соціального страхування в старості, а також у разі хвороби або реабілітації, повної або часткової втрати працездатності та, відповідно до ст. 173 КЗпП України - на відшкодування шкоди в разі ушкодження здоров'я [1].

Проте, не завжди роботодавці забезпечують належні умови безпеки та гігієни на робочих місцях, що може призвести до виникнення професійних захворювань і травм. Ще однією проблемою є недостатня компенсація збитків та недостатнє медичне обслуговування потерпілих з боку роботодавців, що може послужити мотивацією для

вдосконалення законодавства України у сфері праці. Крім того, існує недостатній контроль за дотриманням законодавства про працю [7].

Варто зазначити, що джерелами правового регулювання є також Накази Міністерства Охорони Здоров'я, зокрема від 2000 р. № №374/68/338 «Про затвердження Інструкції про застосування переліку професійних захворювань», від 09. 04. 2022 р. № 603 «Про затвердження Переліку установ і закладів, що мають право встановлювати остаточний діагноз хронічних професійних захворювань», від 2000 р. № 370 «Про затвердження Класифікатора розподілу травм за ступенем тяжкості» тощо [2].

У свою чергу, Кабінет Міністрів України також приділив увагу цьому питанню. Наприклад, видані постанови: від 11. 02. 2015 р. № 337 «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві», від 17. 04. 2019 р. №96 «Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці», від 08. 11. 2000 р. №1662 «Про затвердження переліку професійних захворювань» тощо[6].

Отже, правове регулювання щодо професійних захворювань та травм, що виникають в результаті праці, має значний обсяг і різноманітність. Однак широкий спектр нормативно-правових актів може спричинити невизначеність та заплутаність при захисті прав працівників і роботодавців. Крім того, законодавча база стосовно отримання професійних захворювань та травм є недосконалою, що виявляється у проблемах, пов'язаних з наданням безпечних умов праці роботодавцями та забезпеченням належного медичного обслуговування постраждалих осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII : станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 27.02.2024).
2. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: <https://www.who.int/ru> (дата звернення : 27.02.2024).
3. Про затвердження Інструкції про застосування переліку професійних захворювань : Наказ МОЗ України від 29.12.2000 р. № 374/68/338 : станом на 25 лют. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0068-01#Text> (дата звернення: 08.04.2024).
4. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 27.02.2024).
5. Виробнича травма: як розслідувати. Охорона праці та промислова безпека «RACIO» URL: <https://racio.ua/vyrobnycha-travma-yak-rozsliduvaty/>
6. Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення 27.02.2024).
7. Конспект лекцій з дисципліни «Охорона праці в галузі та цивільний захист» Державний університет «Житомирська політехніка». Освітній портал. Житомир, 2018. С. 107.

Голубенко Ю.А.,
курсант

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*

*Науковий керівник: Логінова М.В.,
викладач кафедри цивільного права та процесу
капітан поліції*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

АКТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ МІНОРИТАРНИХ АКЦІОНЕРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ НЕПРЯМОГО ПОЗОВУ

Хоча правовий захист прав міноритарних акціонерів не був головним пріоритетом в умовах війни, спричиненої військовим вторгненням в Україну, українське законодавство прагнуло покращити правовий статус акціонерів та наблизити його до стандартів ЄС. Наприклад, воно встановлює вимоги щодо мінімального статутного капіталу, розміщення та ціни акцій, анулювання акцій, виплати дивідендів, оплати акцій засновниками, визначення ринкової вартості майна, скликання загальних зборів, представництва інтересів акціонерів та захисту прав акціонерів. Попереду, ймовірно, буде багато викликів, і українське законодавство потребує подальшого вдосконалення.

Акціонерні товариства забезпечують ефективне управління, але розбіжність інтересів між акціонерами та менеджментом вимагає акціонерного контролю та встановлення належних внутрішньокорпоративних відносин. На вітчизняному фондовому ринку захист прав інвесторів є дуже важливим і ґрунтується на таких принципах, як добросовісна конкуренція та повага до інтересів економічних агентів. Крім того, компанії укладають багато різних угод, і ці угоди можуть мати прямий або опосередкований вплив на результати діяльності компанії. Залежно від розміру транзакції, вони можуть бути класифіковані як звичайні та значні, причому значні транзакції є найбільш ризикованими, а погіршення результатів діяльності може вплинути на становище та виживання компанії. Крім того, транзакції, спрямовані на злиття компаній, можуть здійснюватися за допомогою фіктивних угод, а одним із способів захисту прав акціонерів є подання колективного позову.

Метою колективного позову є захист великої кількості громадян, які належать до певної групи і перебувають у схожому становищі внаслідок порушення їхніх прав та інтересів однією особою, переважно у сфері розподілу. "Колективний позов" - це загальне поняття, яке розрізняє колективні майнові позови, які спрямовані на захист інтересів невизначеного кола громадян, що належать до певної групи, та колективні вимоги, які спрямовані на захист інтересів невизначеного кола громадян, що належать до певної групи, а також опосередковані позови, які враховують специфіку правового

захисту інтересів певної групи громадян. Для цілей цієї теми дослідження важливо зазначити, що такі види колективних позовів, як непрямі позови, також називають "похідними" позовами.

У цьому випадку акціонери не отримують прямої вигоди від таких позовів, оскільки вони захищають не свої інтереси, а інтереси компанії. Основна турбота акціонерів - це якість роботи компанії, яка збільшить прибутковість їхніх пакетів акцій, таким чином захищаючи їхні інтереси опосередковано. Якщо суд задовольнить непрямий позов, незаконна поведінка керівництва компанії припиниться, а ціна акцій різко зросте, що, в свою чергу, збільшить вартість пакетів акцій акціонерів. Однак рішення за непрямим позовом захищає інтереси компанії, і якщо фактичні збитки, завдані акціонерному товариству, можуть бути належним чином відшкодовані, то збитки, завдані окремим акціонерам незаконними діями вищого керівництва компанії, не можуть бути відшкодовані.

Українська система непрямого судочинства вважається нетрадиційною, але вона також визнана досить сучасним нововведенням. Історично українське законодавство не передбачало і не регулювало похідні позови, тому на практиці будь-який акціонер, що володіє акціями будь-якого розміру, міг подати позов на користь компанії. Більше того, похідні позови використовувалися для завдання шкоди інтересам товариства" [2]. Коли акціонер звертається до суду за захистом інтересів товариства з метою опосередкованого захисту своїх прав без достатніх на те повноважень, суд просто відмовляє у задоволенні позову, оскільки акціонер необґрунтовано порівнює свої права, що впливають з акцій, з правами товариства, що впливають з укладених ним договорів. Це може призвести до того, що акціонери не зможуть захистити свої права.

Наразі, з урахуванням військового права, ситуація в українській системі непрямих позовів є кращою, ніж у минулому. Про це свідчить той факт, що кілька років тому набрали чинності Зміни до деяких актів України щодо захисту прав інвесторів (1 травня 2016 року), які покликані розширити можливості захисту прав акціонерів та певною мірою усунути ризики для інвестора, що є важливим кроком вперед". Див. також [3]. Відповідно до Закону, "пропонується низка заходів для захисту прав міноритарних акціонерів, одним з яких є запровадження похідних позовів. Похідний позов - це право акціонерів, які володіють більш ніж 10 відсотками статутного капіталу, вимагати відшкодування збитків на користь товариства (аналогічне положення існує у шведському законодавстві)"[4].

Однак коло потенційних суб'єктів таких позовів про відшкодування збитків може бути вже не таким обмеженим, як раніше, оскільки новий Закон "Про акціонерні товариства" має намір вдвічі зменшити 10-відсотковий ліміт і дозволити позови від груп акціонерів, які володіють 5 відсотками статутного капіталу. Закон набуває чинності 1 січня 2023 року.3 Новий Закон також дозволить захистити права акціонерів.

З цього випливає, що захист прав та інтересів акціонерів значною мірою залежить від ефективного та швидкого реагування акціонерів. Іншими словами, якщо акціонери самі виявлять, що голова та члени ради директорів неналежним чином виконують свої обов'язки, вони (акціонери) зможуть впливати на голову та членів ради директорів

шляхом опосередкованих вимог через органи акціонерного товариства. Все це робиться для того, щоб забезпечити порядок в управлінні товариством та захистити інтереси товариства від певних зловживань з боку менеджменту, навіть у складні часи, коли сучасна цивілізація стикається з викликами.

Список використаних джерел:

- Стеценко Б. (2002). Крупні угоди з майном акціонерного товариства та захист прав акціонерів. Ринок цінних паперів України. 2021. № 1–2. С. 45–48.
- Позняков О. О. Похідний позов: український та світовий досвід. Юридична Газета. 2020. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/pohidniy-pozovukrayinskiy-ta-svitoviy-dosvid.html> (дата звернення 02.03.2024)
- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів: Закон України № 289-VIII від 7 квітня 2015 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/289-19>" (дата звернення 02.03.2024)
- Черкасенко М. Похідні позови: бути чи не бути в Україні. URL: <http://uba.ua/documents/doc/cherkasenko.pdf> (дата звернення 02.03.2024)

Голубенко Ю.А.,
курсант

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*

*Науковий керівник: **Логінова М.В.,**
викладач кафедри цивільного права та процесу
капітан поліції*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ГРОШОВОЇ КОМПЕНСАЦІЇ ЧЛЕНАМИ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Окрім безмежного досвіду с нових для специфіки своєї структури сферах, після початку повномасштабного вторгнення рф в Україну багато українських поліцейських були вимушені встати на захист територіальної цілісності нашої держави. Воєнна агресія є фактором який неодмінно створює жертви як серед цивільного населення так і серед військовослужбовців та працівників правоохоронних органів. Українські поліцейські, як і багато інших громадян, встали на захист територіальної цілісності своєї держави. Вони ризикують своїм життям, щоб захистити свою країну від агресії. Це вимагає великої мужності та відданості вітчизні. У контексті зазначеного вище факту ми вважаємо доцільним проаналізувати правові особливості отримання грошової компенсації членами сімей загиблих поліцейських саме з точки зору цивільного законодавства України.

Єдиного визначення поняття “компенсація” станом на сьогодні у законодавстві України немає, і воно може різнитися в залежності від суб’єктів які постраждали внаслідок різних подій. Наприклад: у Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» компенсація визначається як грошова виплата, що надається ветеранам війни для відшкодування витрат, пов’язаних з їхнім соціальним забезпеченням [1]. Відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» компенсацією є грошова виплата, яка надається особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, для відшкодування шкоди, заподіяної їхньому здоров’ю, життю та майну [2]. Отже, виходячи з наведених вище термінів, ми пропонуємо наступне визначення даного поняття: компенсація - грошова виплата, що надається особам, які постраждали внаслідок певних обставин, для відшкодування шкоди, заподіяної їхньому здоров’ю, життю та майну або здоров’ю, життю та майну їх близьких осіб.

Також варто зазначити, що відповідно до частини 3 статті 1197 Цивільного Кодексу України до втраченого заробітку (доходу) не включаються одноразові виплати, компенсація за невикористану відпустку, вихідна допомога, допомога по вагітності та пологах тощо [3]. Тобто, компенсація за невикористану відпустку є окремим видом грошового відшкодування, який не пов’язаний з безпосередньою майновою шкодою особі. Ця норма дозволяє встановити розмір компенсації відшкодування втрати заробітку через ушкодження здоров’я, забезпечуючи справедливість та захист прав людини.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 16 січня 2024 року №37 родичі загиблих поліцейських мають право отримати грошову компенсацію за невикористані загиблими особами дні відпусток [4]. Ця правова норма спрямована на соціальний захист родичів загиблих військовослужбовців та поліцейських та їх родин.

Відповідно до частини 6 статті 94 Закону України «Про Національну поліцію» виплата грошового забезпечення членам сім'ї поліцейського здійснюється до повного з'ясування обставин захоплення поліцейського в полон або заручником, інтернування або його звільнення, або визнання поліцейського безвісно відсутнім чи оголошення померлим у встановленому законом порядку [5]. Ця норма забезпечує соціальний захист поліцейських та їхніх родин, зокрема в умовах невизначеності та кризових ситуацій. Тут доцільно зазначити, що днем виникнення права на отримання членами сімей компенсації настає з моменту загибелі поліцейського, тобто з дати, яка вказана у свідоцтві про смерть особи.

Виплата грошової компенсації здійснюється за написанням заяви членами сімей померлих осіб, у довільній формі та поданою у паперовій або електронній формі на ім'я керівника установи, за місцем проходження служби загиблого правоохоронця.

Керівник установи протягом 15 днів з дня подання заяви приймає рішення щодо виплати або відмови у виплаті грошової компенсації, про що повідомляється заявнику в письмовій формі. Рішення про відмову у наданні компенсації може бути оскаржене в судовому порядку. Ця правова норма є загальною і потребує більш детального регламентування. Необхідно чітко визначити критерії, за якими керівник установи приймає рішення про виплату або відмову у виплаті грошової компенсації. Це допоможе уникнути зловживань та забезпечить справедливе ставлення до всіх заявників.

Отже, отримання грошової компенсації членами сімей загиблих поліцейських є окремим видом відшкодування, який не передбачено переліченими в Цивільному кодексі України видами відшкодування, та регулюється постановою Кабінету Міністрів України та Законом України «Про Національну поліцію», що саме по собі відносить дану норму скоріше до спеціальної ніж до загальної. Додаткову специфіку у складності отримання компенсації членами сімей загиблого створює особливий правовий статус поліцейського, як особи яка перебуває на державній службі та має наявність певних посадових обов'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 01.01.2024 №3551-ІІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
2. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 01.01.2024 №796-ІІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 01.01.2024 р. №435-ІV URL:
4. Про затвердження Порядку виплати грошової компенсації за невикористані дні відпусток членам сімей військовослужбовців та поліцейських у разі їх загибелі (смерті): Постанова Кабінету Міністрів України від 16 січня 2024 року №37 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-vyplaty-hroshovoi-kompensatsii-za-nevykorystani-dni-vidпусток-chlenam-simei-viiskovoslužbovtiv-ta-politseyskykh-u-razi-ikh-zahybeli-smerti-i160124-37>
5. Про Національну поліцію: Закон України від 01.01.2024 №580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

Грабко С.В.

*здобувач вищої освіти 3 року навчання
освітнього ступеня бакалавр ННІМПтаМ НУОМА
Науковий керівник: Ковбан А.В., к.ю.н., доцент*

ЗМІСТ ТА ОБСЯГ ПРАВА НА СВОБОДУ СЛОВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року на території України введено воєнний стан на підставі Указу Президента України «Про введення воєнного стану на території України» (далі - Указ). Відповідно до цього Указу на період дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб у межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1].

Як можна побачити, торкнулися ці обмеження такого важливого конституційного права як права на свободу слова.

Статтею 34 Конституції України передбачено, що кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [2].

Окрім того, право на свободу вираження поглядів гарантується статтею 10 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яке включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів.

Проте, частиною 2 статті 10 Європейської конвенції встановлено, що здійснення цих свобод може підлягати обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки [3].

Варто зазначити, що обмеження права на свободу думки і слова під час дії правового режиму воєнного стану повинні бути необхідними та пропорційними. Це означає, що вони повинні бути спрямовані на захист національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, а також вони не повинні перевищувати обсягу, який необхідний для досягнення цих цілей. Реалізація таких обмежень повинна здійснюватися з дотриманням прав людини та верховенства права, а їх застосування не може перевищувати терміну дії воєнного стану [4, с. 407].

В умовах воєнного стану важливою є роль ЗМІ у поширенні об'єктивної інформації. ЗМІ повинні інформувати громадян про поточну ситуацію в країні, воєнні дії, заходи, які вживаються для забезпечення національної безпеки та громадського порядку, а також

про наслідки воєнних дій. ЗМІ також повинні протидіяти поширенню дезінформації та пропаганди. Органам влади необхідно забезпечити доступ ЗМІ до інформації, яка є необхідною для їхньої діяльності. У той же час, органи влади повинні контролювати, щоб ЗМІ не поширювали інформації, яка може завдати шкоди національним інтересам України. Також важливою є участь громадськості у забезпеченні прав і свобод в умовах воєнного стану. Громадяни повинні бути активними у захисті своїх прав, зокрема права на свободу слова. Умови воєнного стану можуть вплинути на обсяги та форми оприлюднення публічної інформації, проте необхідно забезпечити дотримання основних принципів доступу до неї [4, с. 408]. На жаль, деякі громадяни абсолютно не думають про те, яку інформацію вони розповсюджують. Подекуди трапляються випадки несанкціонованого поширення фото та відео матеріалів воєнних об'єктів в соціальних мережах, рух воєнної техніки тощо.

24 березня Верховна Рада України ухвалила законопроект № 7189 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» (далі – Закон).

Відтак Кримінальний кодекс було доповнено статтею 114-2 «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» [5].

Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими силами оборони та представниками засобів масової інформації на час дії воєнного стану» [6] є важливим інструментом для управління на час дії воєнного стану, що забезпечує захист конфіденційної інформації й запобігає поширенню обмеженої інформації.

Таким чином, право на свободу слова є основним конституційним правом. Проте в умовах сьогодення встановлені певні обмеження щодо вільного вираження своїх поглядів та поширення деякої інформації. Усе це зроблено для забезпечення національної безпеки, громадського порядку та територіальної цілісності України. Важливою є пропорційність при встановленні обмежень конституційних прав для збереження балансу між необхідністю захисту національної безпеки України та громадського порядку та правом на свободу поширення інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про введення воєнного стану на території України: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. ULR : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 25. 04. 2024)

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30, ст. 141. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 25. 04. 2024)

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. ULR: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 25. 04. 2024)
4. Іванова В.Г. Особливості забезпечення права на свободу слова в Україні в умовах правового режиму воєнного стану. Збірник тез та доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів ХХ століття», 7-8 грудня 2023 року. Житомир, 2023. С. 406 - 408
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25 – 26, ст. 131. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 25. 04. 2024)
6. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими силами оборони та представниками засобів масової інформації на час правового режиму воєнного стану: Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 03. 03. 2022 № 73. ULR: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS39124> (дата звернення: 25. 04. 2024)

Олександр ДАВИДОВИЧ
*аспірант кафедри кримінального права і процесу
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СТАНДАРТИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

Міжнародні стандарти, що регулюють безпеку дорожнього руху, визначені у різних нормативно-правових актах, які були підписані та ратифіковані країнами світу, такі як:

1. **Декларація ООН про безпеку дорожнього руху:** Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 2004 році, ця декларація закликає держави зосередити зусилля на зменшенні травматизму та смертності від ДТП.

Декларація ООН про безпеку дорожнього руху закликає держави до спільних зусиль з метою зменшення травматизму та смертності, пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами (ДТП). Вона визначає необхідність впровадження стратегій і заходів, спрямованих на забезпечення безпеки усіх учасників дорожнього руху. Декларація ставить перед собою мету зменшити кількість смертей та травматичних випадків на дорогах у всьому світі шляхом спільних дій на міжнародному та національному рівнях [1].

2. **Конвенція ООН про дорожній рух (Vienna Convention):** Укладена у 1968 році та ратифікована численними країнами, ця конвенція встановлює основні правила дорожнього руху та стандарти для дорожніх знаків, сигналізації та автомобільних номерних знаків.

Конвенція ООН про дорожній рух, укладена у 1968 році та ратифікована численними країнами, є ключовим міжнародним документом, який встановлює основні правила дорожнього руху та стандарти для дорожніх знаків, сигналізації та автомобільних номерних знаків. Головна мета конвенції - створення єдиних та уніфікованих правил для дорожнього руху, що сприяє покращенню безпеки на дорогах та спрощенню перетину кордонів автомобілістами. Конвенція містить норми щодо руху, випуску номерних знаків, використання світлосигнальних пристроїв, а також стандартів для дорожніх знаків та сигналізації [2].

3. **Регламент Європейського Союзу щодо безпеки автотранспорту (EU Road Safety Regulation):** Визначає стандарти безпеки транспортних засобів, включаючи вимоги до систем безпеки та технічного обслуговування.

Регламент Європейського Союзу щодо безпеки автотранспорту встановлює стандарти безпеки для транспортних засобів та включає вимоги до систем безпеки та технічного обслуговування. Його зміст орієнтується на забезпечення високого рівня безпеки для користувачів доріг та пасажирів.

Цей регламент встановлює стандарти щодо обов'язкового обладнання автомобілів, таких як системи попередження про зіткнення, системи електронного стабілізації та повітряні подушки безпеки. Він також включає вимоги до технічного обслуговування, що забезпечує правильне функціонування транспортних засобів.

Мета регламенту полягає в зменшенні травматизму та смертності на дорогах шляхом створення безпечних умов експлуатації автотранспорту в Європейському Союзі [3].

4. Міжнародна програма безпеки дорожнього руху (UN Road Safety Collaboration): Ця програма ООН об'єднує різні міжнародні організації з метою спільної роботи над покращенням безпеки на дорогах у всьому світі.

Міжнародна програма безпеки дорожнього руху (UN Road Safety Collaboration) є ініціативою Організації Об'єднаних Націй, спрямованою на об'єднання різних міжнародних організацій для спільної роботи над покращенням безпеки на дорогах у всьому світі.

Зміст програми включає такі аспекти:

1. Координація дій: Проведення спільних зустрічей, конференцій та робочих груп для обміну досвідом, найкращими практиками та розробленням стратегій з покращення безпеки на дорогах.

2. Розробка політики: Сприяння у розробці та впровадженні ефективних політичних заходів та програм безпеки дорожнього руху на міжнародному та національному рівнях.

3. Створення рекомендацій: Видання рекомендацій та документів, які містять важливі вказівки щодо запобігання ДТП, покращення безпеки дорожнього руху та зменшення травматизму на дорогах.

4. Інформаційні кампанії: Організація інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення свідомості громадськості про проблеми безпеки на дорогах та важливість дотримання правил дорожнього руху.

5. Міжнародне співробітництво: Сприяння у спільних проектах та ініціативах між різними країнами та міжнародними організаціями для покращення безпеки дорожнього руху [4].

6. Директиви та регламенти Європейського Союзу щодо безпеки автодоріг (EU Road Infrastructure Safety Management Directive): Визначають стандарти безпеки для дорожньої інфраструктури та вимоги до її управління з метою запобігання ДТП.

Директиви та регламенти Європейського Союзу щодо безпеки автодоріг (EU Road Infrastructure Safety Management Directive) встановлюють стандарти безпеки для дорожньої інфраструктури та вимоги до її управління з метою запобігання дорожньо-транспортним пригодам (ДТП).

Зміст цих директив і регламентів може включати такі аспекти:

1. Оцінка ризиків і безпека на дорогах: Вимоги до проведення оцінки безпеки на дорогах, ідентифікації потенційних небезпечних ділянок та визначення пріоритетів для покращення безпеки.

2. Проектування та будівництво: Встановлення стандартів щодо проектування та будівництва доріг, включаючи елементи безпеки, такі як кругові розв'язки, пішохідні переходи та розділювальні смуги.

3. Обслуговування та управління: Вимоги до систем обслуговування та управління дорожньою інфраструктурою з метою забезпечення постійного контролю за її безпекою та ефективністю.

4. Ремонт та модернізація: Визначення процедур та стандартів для ремонту та модернізації дорожньої інфраструктури з метою підвищення безпеки.

5. **Моніторинг та звітність:** Встановлення вимог до систем моніторингу та звітності про стан безпеки доріг та виконання встановлених стандартів.

Директиви та регламенти Європейського Союзу щодо безпеки автодоріг є важливими інструментами для забезпечення безпеки на дорогах у країнах ЄС та сприяють зменшенню кількості ДТП та ризиків для користувачів доріг.

Загальний аналіз міжнародного досвіду та нормативно-правових актів у сфері безпеки дорожнього руху вказує на те, що забезпечення безпеки на дорогах є пріоритетним завданням для багатьох країн та міжнародних організацій. Ряд ключових висновків можуть бути зроблені:

1. **Необхідність міжнародного співробітництва:** Проблеми безпеки дорожнього руху перетинають кордони, тому співпраця між країнами та міжнародними організаціями є важливою для ефективного запобігання дорожнім пригодам.

2. **Стандартизація та уніфікація:** Уніфіковані стандарти та нормативно-правові акти сприяють підвищенню безпеки на дорогах шляхом створення єдиної системи правил та вимог для всіх учасників дорожнього руху.

3. **Комплексний підхід:** Покращення безпеки дорожнього руху потребує комплексного підходу, який охоплює не лише транспортні засоби, але й інфраструктуру, поведінку учасників руху, законодавство та освіту.

4. **Систематичний моніторинг та оцінка результатів:** Важливо систематично відстежувати ефективність заходів з покращення безпеки на дорогах та проводити оцінку їх впливу на кількість та серйозність ДТП.

5. **Залучення громадськості:** Важливо залучати громадськість до процесу формування та виконання стратегій безпеки дорожнього руху, а також проводити інформаційні кампанії для підвищення свідомості про безпеку на дорогах.

Узагальнюючи, ефективні заходи з покращення безпеки дорожнього руху потребують інтегрованого підходу, співпраці між країнами та міжнародними організаціями, а також систематичного моніторингу та оцінки їхньої ефективності [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Декларація ООН про безпеку дорожнього руху, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.un.org/en/safety-and-security/road-safety>

2. Конвенція ООН про дорожній рух (Vienna Convention), [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_041#Text

3. Регламент Європейського Союзу щодо безпеки автотранспорту (EU Road Safety Regulation), [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/driving-abroad/road-rules-and-safety/index_en.htm#:~:text=you%20must%20wear%20a%20seat,hands%2Dfree%20set%20while%20driving

4. Міжнародна програма безпеки дорожнього руху (UN Road Safety Collaboration), [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.who.int/groups/united-nations-road-safety-collaboration/about>

5. Директиви та регламенти Європейського Союзу щодо безпеки автодоріг (EU Road Infrastructure Safety Management Directive), [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L1936&from=L>

Довгих В.Є.

*здобувачка вищої освіти 3-го курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: Логінова М.В.
викладач кафедри цивільного права та процесу*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

Процес відкриття провадження у цивільній справі в Україні є одним із ключових моментів у цивільному судочинстві, що визначає початок судового процесу. Від цього моменту починають діяти основні процесуальні правила, які регулюють порядок розгляду справи у суді. У даній науковій роботі метою є аналіз законодавства, що регулює відкриття провадження у цивільній справі в Україні, а також вивчення практики застосування цих норм в сучасних умовах.

Основними законодавчими актами, які регулюють порядок відкриття провадження у цивільних справах в Україні, є Цивільний процесуальний кодекс України та інші відповідні нормативно-правові акти. Відкриття провадження у справі пов'язане з реалізацією одного з найголовніших прав людини – права на справедливий суд, закріпленого ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод [1].

Цивільний процесуальний кодекс України (далі - ЦПК України) містить чіткі визначення та процедури, що стосуються відкриття провадження. Зокрема, статті 122-126 ЦПК України встановлюють процедуру відкриття провадження, визначають вимоги до заяви про відкриття провадження, а також передбачають можливість відмови у відкритті провадження у певних випадках.

Додатково, важливим є врахування положень Цивільного кодексу України (далі - ЦК України), який містить норми, що визначають права та обов'язки сторін у цивільних відносинах. Ці положення можуть впливати на процес відкриття провадження та уточнювати деякі аспекти судового процесу.

Вивчення практики судів засвідчує, що процедура відкриття провадження у цивільних справах в Україні досить стандартна, але може містити деякі нюанси та особливості.

Зокрема, часто виникають ситуації, коли заява про відкриття провадження не відповідає вимогам, що передбачені законом. Це може призвести до відмови у відкритті провадження або до необхідності внесення коригувань до заяви.

Також варто відзначити, що практика застосування норм про відкриття провадження може різнитися в різних регіонах країни та в різних судових установах. Це може бути пов'язано з різним розумінням та тлумаченням законодавства, а також з особливостями судової практики.

У світлі міжнародних стандартів та практик важливо розглянути, наскільки законодавство та практика відкриття провадження у цивільних справах в Україні

відповідають міжнародним зобов'язанням та нормам. Це особливо актуально у контексті європейської інтеграції та зусиль України у вдосконаленні судової системи.

Зважаючи на вищевикладене, важливо продовжувати аналізувати законодавство та практику відкриття провадження у цивільних справах в Україні з метою виявлення можливих проблемних аспектів та розробки пропозицій щодо їх вирішення. Тільки таким чином можна забезпечити ефективність та справедливості судочинства в країні.

Важливо зазначити, що новий ЦПК України під впливом практики Європейського суду з прав людини та загальних положень Європейської конвенції зазнав концептуальних змін, серед яких, зокрема, заборона позбавлення права на судовий захист власних прав та інтересів і заборона позбавлення права участі під час розгляду власної справи відповідно до ч.ч. 3 та 5 ст. 4 ЦПК України [2].

Із метою подальшого покращення цивільного судочинства в Україні можна висунути деякі пропозиції щодо вдосконалення процедури відкриття провадження у цивільних справах:

По-перше, важливо розглянути можливість уточнення вимог до заяв про відкриття провадження. Чітке формалізоване викладення необхідної інформації у заяві може зменшити ризик відмови у відкритті провадження через формальні помилки.

По-друге, слід розглянути можливість впровадження електронної системи подання заяв про відкриття провадження. Це може спростити процедуру подачі заяв та забезпечити швидше розглядання справ.

По-третє, важливо забезпечити доступність та доступність інформації щодо процедури відкриття провадження для громадян. Це можна зробити через розробку та поширення інформаційних буклетів, пам'яток чи веб-ресурсів з детальним поясненням процедур та вимог до подання заяв.

Крім того, важливо врахувати міжнародний досвід та рекомендації щодо процедур відкриття провадження у цивільних справах та впроваджувати їх у відповідності до національного законодавства.

Відкриття провадження у цивільній справі є ключовим етапом у цивільному судочинстві, що визначає початок судового процесу. Аналіз законодавства та практики застосування норм, що регулюють цей процес, дозволяє виявити можливі проблеми та розробити пропозиції щодо їх вирішення. Вдосконалення процедури відкриття провадження сприятиме покращенню ефективності та справедливості цивільного судочинства в Україні

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 04.04.2024 року).
2. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/conv#n6037> (дата звернення: 04.04.2024 року).

Івченко Олександра Максимівна
здобувачка фахової передвищої освіти II курсу
ВСП «Полтавський фаховий коледж
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого»
e-mail: sasha.ivchenko2006@gmail.com
Науковий керівник: **Худолій Тетяна Ігорівна**

РОЛЬ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація: в сучасних умовах, коли Україна стикається зі складними викликами безпеки, роль Військової служби правопорядку (далі – ВСП) набуває особливого значення. Ця організація відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки країни та правопорядку. У цій статті будуть розглянуті основні аспекти значення ВСП, а також виклики, з якими вона стикається, і шляхи їх подолання.

Правові основи взаємодії Збройних Сил України та організацій Збройних Сил України з відповідними установами в інших країнах регулюють Конституція України, Закони України «Про оборону України», «Про національну безпеку України», «Про Збройні Сили України», «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав», а також воєнна доктрина України, Стратегічний оборонний бюлетень України, підзаконні нормативно-правові акти Президента України, акти Кабінету Міністрів України, підрозділів Міністерства оборони України. Правові основи участі Збройних Сил України та її частин і військ, що обслуговують міжнародні договори [1] – усі ці джерела регулюють діяльність підрозділів української армії на міжнародному та національному рівнях.

Одним із основних викликів, із якими стикається ВСП, є вчинення тяжких злочинів військовослужбовцями внаслідок ПТСР (посттравматичного стресового розладу), що від початку повномасштабного вторгнення стає дедалі частішим явищем. Психологічний стан цих людей зрозуміти цивільним пересічним громадянам дуже важко, адже не всі бачили на власні очі воєнні дії та їх наслідки. Крім того, існують проблеми, пов'язані з корупцією, яка зустрічається в правоохоронних органах України і також потребує уваги та вирішення, наприклад, надання неправомірної вигоди під час проведення службових операцій, неправомірне використання державних коштів, які виділяються на забезпечення працівників зброєю, формою та транспортом.

Для ефективного забезпечення національної безпеки України та подолання викликів, які стоять перед ВСП, необхідно вжити ряд заходів. Серед них може бути підвищення кваліфікації працівників служби, а саме: розширення переліку опановуваних юридичних галузей, включаючи конституційне, кримінальне, адміністративне та міжнародне право. Спеціалісти мають бути ознайомлені з процедурами та стандартами, встановленими для їхньої роботи, поглибити розуміння та напрацювати навички застосування закону в

різних ситуаціях [2]. Співробітники ВСП повинні вміти керувати стресом і емоціями в ситуаціях, що вимагають швидких рішень і дій. Важливим аспектом підвищення кваліфікації є їх навчання професійній етиці, дотриманню прав людини та законності діяльності. Це включає повагу до прав громадян і обов'язок служити суспільству.

Отже, Військова служба правопорядку відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки України, проте вона також стикається зі значними професійними викликами. Шляхи її вдосконалення є критично важливими для забезпечення ефективності та результативності її діяльності в умовах сучасної геополітичної ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коломієць В. М. Організаційно-правові основи формування режиму законності і правопорядку у Збройних Силах України. Юридичний електронний науковий журнал. 2020. № 2. С. 240–242
2. Військова служба правопорядку у Збройних Силах України. Історія, сучасний стан, основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення, судова практика. К. :ВД «Професіонал», 2022. 494 с.

ІЛЮТЕНКО Анна Миколаївна

здобувач вищої освіти 3 курсу

Навчально-наукового інституту права та

підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник: БАБАНІН Сергій Володимирович,

доцент кафедри кримінального права та кримінології

кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ОКРЕМИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН В ЧАСТИНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНЕ ВБИВСТВО МАТЕР'Ю СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачає співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки. Сторони домовилися розвивати судове співробітництво у цивільних та кримінальних справах на основі конвенцій Гаазької конференції з міжнародного приватного права у сферах міжнародно-правового співробітництва, судочинства та захисту дітей, використовуючи відповідні міжнародні та двосторонні документи на основі принципів правової визначеності та права на справедливий судовий розгляд. Кримінальний кодекс України дає визначення вбивства новонародженої дитини та виділяє в окрему категорію вбивство матерію новонародженої дитини під час та одразу після пологів. Кримінальний кодекс України встановлює покарання за умисне вбивство малолітньої дитини у вигляді позбавлення волі на строк не менше 10 і не більше 15 років або довічне позбавлення волі, тоді як за вбивство новонародженої дитини передбачено покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на строк не більше п'яти років, що зменшує кримінальну відповідальність матері. Таке пом'якшення кримінальної відповідальності не враховує критерій деліктності, що має стати предметом суспільної дискусії та розгляду доцільності його застосування.

Метою дослідження було вивчити національну та європейську правову ситуацію з цього питання та проаналізувати застосування статті 117 Кримінального кодексу України в судовій практиці. Матеріали дослідження ґрунтуються на законодавчих документах країн ЄС - Польщі, Німеччини, Франції, Іспанії, Естонії, Швеції та Данії, а також на семи розглянутих в Україні судових справах щодо злочинів, передбачених статтею 117 Кримінального кодексу України.

Виявлено, що привілейований склад дітовбивства існує в кримінальних кодексах країн-членів ЄС - Польщі, Данії, Швеції та Естонії. Так, стаття 149 Кримінального кодексу Польщі передбачає, що мати, яка вбиває свою дитину під час або під впливом пологового процесу, карається позбавленням волі на строк не менше трьох місяців і не більше п'яти років [3, с. 125].

У Швеції це єдиний привілейований склад вбивства, згаданий у розділі 3 глави 3 Кримінального кодексу Швеції. Він передбачає, що жінка, яка позбавляє життя немовля під

час або в процесі пологів, перебуваючи в стані божевілля або крайньої бідності, засуджується за дітовбивство до позбавлення волі на строк, що не перевищує шести років [4, с. 34].

У Кримінальному кодексі Іспанії покарання за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини є загальним і становить від 10 до 15 років позбавлення волі [5, с. 184]. За Кримінальним кодексом Франції вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини карається довічним ув'язненням [5, с. 184].

В Україні у 2013-2018 роках було зареєстровано 195 кримінальних правопорушень, пов'язаних з убивством матерями своїх новонароджених дітей, з яких 121 справу було закрито, а 74 справи направлено до суду. Ми проаналізували сім судових процесів, у яких було винесено вироки. Наші висновки показують, що у всіх семи судових справах матері були безробітними та перебували у скрутному матеріальному становищі, не звернулися за медичною допомогою під час пологів або навмисно не шукали допомоги. Лише одна жінка (14%) стала на облік у зв'язку з вагітністю і не приховувала цього від інших. Навпаки, інші шість жінок (86%) доклали всіх зусиль, щоб приховати свою вагітність від оточуючих, і навмисно не стали на облік для отримання медичної допомоги. У всіх випадках злочинний намір полягав у тому, щоб народити живу дитину, а потім позбавити її життя; у всіх семи випадках жінки вчинили активне дітовбивство: механічну асфіксію в шести випадках (86%) і закриту черепно-мозкову травму в одному випадку (14%).

Ббивство новонароджених в Україні характеризується зменшенням кримінальної відповідальності матері. Так само відбувається і в державах-членах Європейського Союзу. Аналіз кримінальних справ в Україні показує, що цей злочин має важливе соціальне підґрунтя. Для вирішення цієї проблеми необхідно вживати заходів не лише з боку жінок, а й з боку держави та суспільства. Наприклад, запровадження відповідних соціальних програм, превентивних заходів та змін у законодавстві. Виходячи з досвіду Німеччини, Франції та Іспанії, для того, щоб скасувати певний вид вбивства, відповідні статті були вилучені з Кримінального кодексу, а до винних осіб були застосовані загальні покарання. Кримінальний кодекс України передбачає зниження кримінальної відповідальності матерів, які вчинили протиправні дії щодо новонароджених, але це визначення не є чітким, а злочини проти неповнолітніх дітей вважаються обтяжуючими, тому застосування Кримінального кодексу потребує перегляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1) Угода між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16.09.2014 р. [Електронний ресурс]. - URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 02.03.2024)

2) Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. — URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. (дата звернення: 02.03.2024)

3) Кримінальний кодекс Республіки Польща / під ред. В. Л. Менчинського. Переклад на українську мову В. С. Станіч – К.: ОВК, 2016. – 138 с.

4) The Swedish Criminal Code (Upd. 02.12.2022). Government Offices of Sweden.

5) Мусиченко О.М., Вербицький О.С. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: порівняльно-правовий аспект / Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. - Том 30 (69).- №4. - 2019. - С. 181-186.

6) Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]. - URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 02.03.2024).

ІЛЮТЕНКО Анна Миколаївна

здобувач вищої освіти 3 курсу

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*

*Науковий керівник: **БАБАНИН Сергій Володимирович,***

доцент кафедри кримінального права та кримінології

кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ НАД ДІТЬМИ В УКРАЇНІ

Однією з найважливіших передумов життя людини є здоров'я, а захист життя, свободи та здоров'я закріплений в Конституції, основному законі України. Домашнє насильство є однією з найтяжчих форм порушення прав людини та одним з поширених кримінальних та адміністративних правопорушень. Кодекс України про адміністративні правопорушення та Кримінальний кодекс передбачають стягнення та покарання за різні форми домашнього насильства. На додаток до зазначених заходів, законодавство передбачає низку спеціальних заходів для запобігання домашньому насильству:

- 1) термінові заборонні приписи щодо осіб, які вчинили домашнє насильство;
- 2) обмежувальні приписи проти кривдника;
- 3) включення кривдника до профілактичних заходів та превентивної роботи;
- 4) направлення кривдника до програми для кривдників" [1, 2].

Відповідно Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", постраждалі особи мають право на підтримку, права та захист, передбачені відповідним законодавством. В Україні запобігання домашньому насильству надається постраждалим особам уповноваженими органами Національної поліції, навчальними закладами, уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, установами, закладами охорони здоров'я та уповноваженими центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги у сфері запобігання та протидії домашньому насильству[3].

На мою думку, проблему домашнього насильства можна подолати, якщо суспільство перестане сприймати її як проблему між двома людьми і почне вважати не тільки можливим, а й необхідним звертатися за допомогою до органів, які уповноважені займатися цією проблемою. Важливо пам'ятати, що держава піклується про своїх громадян і вживає заходів для забезпечення безпеки суспільства.

Переважає більшість дорослих, які жорстоко поведуться з дітьми, самі зазнали насильства в дитинстві. Коли вони стають батьками, то починають виховувати своїх дітей по-батьківськи. Насильство також є результатом життєвих труднощів, і це призводить до того, що дорослі зганяють свій гнів і розчарування на дітях, навіть якщо вони не мають наміру заподіяти їм шкоду. Насильство над дітьми є глобальною

проблемою, і Україна не є винятком. Сексуальна експлуатація та жорстоке поводження вважаються найгіршими формами насильства над дітьми. Згідно з дослідженням Ради Європи, 21% українських дітей, або кожна п'ята дитина, зазнавали різних форм сексуального насильства - від розбещення до зґвалтування. Кожна третя дитина є жертвою фізичного насильства, а кожна друга - психологічного.

Існують різні види жорстокого поводження з дітьми, зокрема фізичне, сексуальне, емоційне та нехтування. Фізичне насильство - це побиття, ляпаси, укуси, опіки або інші фізичні травми, завдані дитині. Травма може бути навмисною або ненавмисною і може бути результатом надмірної дисципліни або покарання. Жорстоке поводження з дитиною - це фізичне, психологічне, сексуальне або економічне насильство над дитиною, у тому числі домашнє насильство, а також незаконні угоди, пов'язані з використанням уразливого стану дитини з метою обману, вимагання або експлуатації (включаючи вербування, передачу, зберігання, переміщення або одержання дитини) [4].

Держава через органи опіки та піклування, служби у справах дітей, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, колл-центри з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей у порядку, встановленому законодавством, забезпечує дітям та особам, які опікуються дітьми, допомогу в запобіганні та виявленні таких випадків, а також надсилають відповідну інформацію про такі випадки до уповноважених законом органів. Держава гарантує всім дітям рівний доступ до безоплатної правової допомоги, необхідної для забезпечення захисту їхніх прав, у порядку, передбаченому законом про надання безоплатної правової допомоги. Кожній дитині гарантується право на свободу, право на особисту недоторканність та право на захист її гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах гарантуються на засадах взаємоповаги, неупередженості, недопущення образи честі та гідності дитини [5].

Батьки або особи, які їх замінюють, які ухиляються від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов для проживання, навчання та виховання неповнолітньої дитини, несуть адміністративну або кримінальну відповідальність.

Як зазначалося вище, насильство в будь-якому вигляді формує у дітей та підлітків такі особистісні та поведінкові риси, які роблять їх непривабливими і навіть небезпечними для суспільства. Яка ж соціальна ціна насильства над дітьми? Перш за все, це втрата життя через вбивства та самогубства дітей та підлітків, їхнє погане психічне та фізичне здоров'я, низький рівень освіти та зайнятості, втрата продуктивності в суспільстві через злочинну поведінку. Це втрата батьків, які здатні виховати здорових дітей, як фізично, так і психічно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1) Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

2) Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3) Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018. № 5, ст.35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

4) Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №658. Урядовий кур'єр від 05.09.2018 №165. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018%D0%BF#Text>.

5) Мінсоцполітики розробило проект Типової програми для постраждалих від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі осіб, а також проект змін до Типової програми для кривдників. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20575.html#:~:text=%D0%A9%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96,%D1%82%D0%B0%201778%20%E2%80%93%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9>

Міщенко Олександр Леонідович,
*курсант II курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Науковий керівник: Чорна Аліна Геннадіївна,
капітан поліції,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Кримінальне правопорушення є актуальною та складною проблемою, що вимагає уважного вивчення та розуміння. Поняття кримінального правопорушення є одним із основоположних у теорії кримінального права. Його чітке та ґрунтовне розуміння має не лише теоретичне, але й практичне значення, адже воно лежить в основі кваліфікації злочинів, визначення покарання та інших правових наслідків. У зв'язку з розширенням глобалізації та зміною суспільних векторів, важливо провести аналіз поняття кримінального правопорушення з різних правових позицій.

В історії кримінального права трактування поняття кримінального правопорушення варіювалося в залежності від підходу, проявляючи його різні аспекти. По-перше, як формальне визначення, відображаючи юридичну природу, кримінальним правопорушенням вважалося те, що закон передбачає як об'єкт кримінального покарання. Другий підхід - матеріальне визначення - виокремлює соціальну сутність правопорушення, яке порушує певні соціальні цінності. Нарешті, третій аспект - формально-матеріальне визначення - об'єднує соціальні та юридичні характеристики кримінального правопорушення [3, с. 231].

Особливу важливість цей процес набуває в рамках кримінального права. Недоліки в законі про кримінальну відповідальність можуть призвести до катастрофічних наслідків для різних учасників процесу, таких як порушники закону, постраждалі, органи судового слідства, судді і інші.

Головним фактором, що викликав необхідність цього заходу, стала велика зайнятість слідчих, прокурорів та суддів малими кримінальними справами. У зв'язку з цим, планується розглядати ці справи у спрощеному форматі дізнання. Цей крок, безумовно, є обґрунтованим, але призвів до потреби комплексного перегляду та внесення термінологічних коригувань до численних нормативних актів. Це, в свою чергу, призвело до виникнення значної кількості внутрішніх та зовнішніх неузгоджень [4, с. 24].

В загальній теорії права відсутнє унікальне доктринальне визначення поняття "правопорушення". Згідно з висловленням М.С. Малєїна, правопорушення є свідомим вольовим актом суспільно небезпечної протиправної поведінки [5, с. 153-158]. О.Ф. Скаун визначає правопорушення як діяння, за яким несе відповідальність особа, яка його вчинила [2, с. 420]. За визначенням Ю.А. Денисова, правопорушення - це суспільно

небезпечний, винний акт, який суперечить нормам права та за яким передбачена правова відповідальність [8, с. 245]. Таким чином, більшість дослідників включає до ознак правопорушення: протиправність, суспільну небезпеку (шкідливість), винність та особу, яка вчинила діяння.

Глибше розглядання цієї норми вимагає чіткого визначення термінів «кримінально-протиправне посягання» і «кримінальне правопорушення». Оскільки законодавець вирішив розділити ці поняття, можемо прийти до висновку про їхню різницю [4, с. 25].

Отже, зробимо кілька висновків. По-перше, Кримінальний кодекс України має завдання забезпечити правовий захист різноманітних об'єктів від суспільно-небезпечних дій, а не просто уникнення бездіяльності. По-друге, такі дії можуть потенційно завдати шкоди зазначеним об'єктам, і у цьому контексті ми намагались розібратися в різниці між термінами "охорона" і "запобігання", оскільки Кримінальний кодекс України має на меті захищати об'єкти від злочинних посягань та запобігати кримінальним правопорушенням.

Охорона включає в себе набір заходів, спрямованих на захист від потенційної небезпеки чи загрози нападу, а також забезпечення захисту від можливих злочинів, включаючи замах [1]. У той же час, запобігання є набором заходів, спрямованих на попередження неприємних чи небажаних подій [1]. За думкою Круглова О., ці терміни є синонімами, максимально близькими за змістом, і тому виникає непорозуміння, чому в Кримінальному кодексі України проводиться розмежування між охороною від кримінально-протиправних посягань і запобіганням кримінальним правопорушенням [4, с. 26].

Отже, діяння або бездіяльність, які становлять суспільно небезпечні акти, визнаються кримінальними правопорушеннями лише у випадку, якщо вони вчинені винним суб'єктом, якого передбачає конкретна норма Кримінального кодексу України. Такий підхід законодавця частково не викликає критики, його можна зрозуміти і виправдати, але все ж відкриває широке поле для дискусій і обговорення.

На рівні наших роздумів виникає принаймні дві групи питань [4, 26]. По-перше, згідно з нормативним визначенням, кримінальним правопорушенням вважається виключно суспільно небезпечне діяння. Оскільки визначення природи об'єкту злочину є дискусійним і може змінюватися від суспільних відносин до цінностей, у даному дослідженні ми обмежуємося очевидними нормативними вказівками, що містяться в частині 1 статті 1 Кримінального кодексу України.

Ця норма чітко визначає об'єкти, які охороняються кримінальним законом, зокрема: права і свободи людини і громадянина, власність, громадський порядок, громадська безпека, довкілля, конституційний устрій України і т. д. Тому важливо зауважити, що кримінальне правопорушення може порушувати не лише суспільні відносини [4, с. 27].

По-друге, виникає питання, чи може фізична особа в Україні, яка досягла віку кримінальної відповідальності, вчинити суспільно небезпечне і винне діяння, яке не є злочином згідно з Кримінальним кодексом? Відповідь на це питання, хоч і здається очевидною (відсутність норми в КК України, що передбачає відповідальність за такі дії), на практиці фактично ставить нас перед складнощами з погляду конкретних прикладів.

Більш ймовірним розвитком подій в області нашого дослідження може бути криміналізація певних дій, які раніше не вважалися суспільно небезпечними, але пізніше стали більш загрозливими для суспільства [4, с. 27].

Ще однією групою проблем, що виникли внаслідок набуття чинності Законом, є повна заміна термінів «злочинний» і «злочинність» у тексті Кримінального кодексу України на вирази «кримінально-протиправний» та «кримінальна протиправність» відповідно [4, с. 28].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 4651-VI. Редакція від 03.04.2022. URL. [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text).
2. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник. За заг. ред. М.І. Хавронюка. К.: Ваїте, 2014. 944 с.
3. Кримінальне право. Загальна частина. Підручник. За загальною редакцією О.М. Литвинова. Харків. ХНУВС. 2020. с. 428.
4. Круглов О. Щодо поняття кримінального правопорушення. Вісник пенітенціарної асоціації України. 2021 / № 2(16). С. 24 – 32. Серія ПРАВО. Випуск 70 404
5. Мірошніченко Н.М. Щодо визначення поняття «кримінальне правопорушення». Право і суспільство. № 6. частина 2. 2015. С. 153-158.

Орищенко Назар Олександрович
Курсант 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Навчальної групи СР-141
Науковий керівник: **Логінова Марина Вікторівна**
викладач кафедри
капітан поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА: МЕХАНІЗМИ ТА ПРОБЛЕМИ

Принципи права відображають суспільні цінності та формують систему правового регулювання, де вони взаємодіють, утворюючи внутрішню збалансованість та диференціацію на конкретні види. Вони визначаються історичними умовами суспільного та державного розвитку, а також відображають епоху, характер людей та їхні потреби. Поряд з цим, важливо враховувати об'єктивну обумовленість та ідеологічність. Об'єктивна обумовленість означає відповідність принципів характеру суспільних відносин політичним та соціально-економічним процесам, відображаючи лише ті закономірності, які мають значення для держави. Ідеологічність свідчить про те, що принципи права є виразом суспільної свідомості, яка впливає на загальні переконання. Принципи поступово формуються та відображають історичний хід, наукові розвідки і співвідношення з закономірностями суспільного розвитку. Хоча вони мають більшу стійкість порівняно зі звичайними правовими нормами, принципи права також можуть підлягати змінам з часом.

Принципи нагляду та контролю за виконанням трудового законодавства можна розподілити залежно від суб'єктів, що їх здійснюють. Це включає принципи контролю органів державної влади, органів громадського контролю, місцевого самоврядування, парламентського контролю, судового контролю та прокурорського нагляду.

Наприклад, в Законі України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" зазначені принципи контрольної діяльності профспілок, такі як законність, гласність, незалежність та самостійність. Принципи нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства можна також класифікувати за галузями, в яких вони застосовуються, такими як охорона праці, ядерна безпека, пожежна безпека, техногенна безпека, санітарне та епідемічне благополуччя населення. У юридичній літературі часто розглядається поділ принципів контролю на загальні (основні) та спеціальні (спеціалізовані), де загальні принципи властиві будь-якому виду контролю, а спеціальні відображають особливості та специфіку контролю конкретних сфер суспільних відносин. Отже, об'єктом нагляду та контролю за дотриманням трудового законодавства на

підприємстві, в організації чи установі, яка здійснюється роботодавцем, є внутрішні управлінські відносини, що виникають у процесі застосування норм трудового права. Це охоплює різноманітні аспекти, такі як управління підпорядкованим персоналом, процеси прийняття на роботу, укладення трудових угод, прийняття управлінських рішень, забезпечення безпечних умов праці, дотримання правил охорони праці, нарахування та виплата заробітної плати і так далі. Роботодавець також здійснює контроль за плануванням, організацією, координацією, обліком, контролем та аналізом стану дотримання трудового законодавства.

Самостійний нагляд та контроль за дотриманням трудового законодавства на підприємстві, в організації чи установі є безпосередньою відповідальністю роботодавця, яка виражається у його власній контрольній діяльності. Основні нормативно-правові документи, які регулюють цей контроль у системі трудових правовідносин, включають: Конституцію України, Кодекс законів про працю України, Кодекс цивільного захисту України, Закон України "Про охорону праці", Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності", Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", Закон України "Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності", Положення про Державну службу України з питань праці, Положення про Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки України, Положення про Державну інспекцію ядерного регулювання України, Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці та інші. Поговоримо про майбутні перспективи щодо правового регулювання профспілкового контролю за дотриманням трудового законодавства, важливі положення якого містить проект Трудового кодексу України (№ 2902 від 22.04.2017 року). Зокрема, стаття 387 надає право профспілкам та їх об'єднанням здійснювати громадський контроль за дотриманням трудового законодавства. Для цього члени виборних органів профспілок, їх об'єднань та уповноважені представники мають такі повноваження: 1) Мають право на безперешкодний доступ та огляд виробничих, службових та інших приміщень, де працюють члени відповідних профспілок. 2) Можуть вимагати та отримувати від роботодавця та інших посадових осіб накази, відомості про виплату заробітної плати, інші документи, пояснення щодо умов праці, дотримання колективних договорів та угод, виконання норм трудового законодавства та соціально-економічних прав працівників – членів відповідних профспілок. 3) Мають право проводити перевірки щодо правильності відрахувань із заробітної плати працівників – членів відповідних профспілок. 4) Можуть контролювати стан безпеки та охорони праці, створення безпечних і нешкідливих умов праці, належні виробничі та санітарно-побутові умови, забезпечення працівників спецодягом, спецвзуттям, іншими засобами індивідуального та колективного захисту, а в разі загрози життю або здоров'ю працівників вимагати від роботодавця негайного припинення робіт на робочих місцях. 5) Мають право складати акт перевірки стану дотримання вимог трудового законодавства та вручати його під розписку роботодавцеві. 6) Можуть подавати роботодавцям, органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування подання про усунення порушень трудового законодавства, які є обов'язковими для розгляду. 7) В разі невиконання роботодавцем подання про усунення

порушень можуть надсилати інформацію та матеріали перевірки відповідним органам державного нагляду.

Отже, принципи контролю та нагляду за додержанням законодавства про працю мають формувати цілісну систему, яка взаємодіє не лише внутрішньо, але й з міжнародним правом та політикою країни. Ця система базується на науково обґрунтованій класифікації основних принципів права, яка включає загально правові, міжгалузеві, галузеві та інституційні принципи. Вони взаємодіють, узгоджуються та визначають розвиток правових норм в межах конкретного правового інституту. Для більш детального аналізу принципів контролю та нагляду їх можна класифікувати за різними критеріями, такими як: 1. Сфера застосування: Охоплює такі аспекти, як охорона праці, безпека праці, техногенна безпека, санітарне та епідемічне благополуччя населення. 2. Суб'єкти контрольно-наглядової діяльності: Включають органи державної влади, органи громадського контролю, органи місцевого самоврядування, парламентський контроль, судовий контроль та прокурорський нагляд. 3. Галузь здійснення: Може охоплювати різні сфери господарської діяльності, наприклад, промисловість, сільське господарство, будівництво та інші. 4. Характер джерела, що закріплює принципи: Вони можуть бути закріплені в Конституції, законах, підзаконних актах, колективних договорах тощо. 5. Спосіб втілення: Принципи можуть бути реалізовані через правові норми, адміністративні рішення, механізми контролю та нагляду тощо. 6. Ознаки історичності та об'єктивної обумовленості: Принципи формуються відповідно до конкретних історичних умов розвитку суспільства та держави і відображають потреби та цінності суспільства. Також вони повинні відповідати об'єктивним законам суспільного розвитку та політичним реаліям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція (Основний Закон) України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільно – процесуальний кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
3. Адміністративний кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
4. Кодекс законів про працю <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
5. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII // База даних «Законодавство України»
6. Про Конституційний Суд України: Закон України 16 жовтня 1996 р. // <http://zakon1.rada.gov.ua>

Прокопова А.В.,
*студентка юридичного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

ОГЛЯД МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Ефективність розслідування будь-якого злочину залежить від доказів, а під час війни та вчинення воєнних злочинів, докази набувають особливої цінності та значення. З початком повномасштабної війни, яку розв'язала російська федерація проти України, наша держава зіштовхнулася з особливо жорстокими та цинічними воєнними злочинами. Як повідомляє Офіс Генерального прокурора, станом на 24 квітня 2024 року, було зафіксовано 130722 злочинів агресії та воєнних злочинів (порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 Кримінального кодексу України), планування, підготовка або розв'язання та ведення агресивної війни (ст. 437 Кримінального кодексу України), пропаганда війни (ст. 436 Кримінального кодексу України) та інші) [1].

Однією з ключових та найважливіший слідчих розшукових дій для збирання доказів є огляд місця події. Цю слідчу розшукову дію можна назвати першочерговою та невідкладною, адже за рахунок огляду місця події можна зафіксувати ті обставини, сліди та обстановку, які під впливом часу можуть змінитися та зникнути. І очевидним є факт, що чим більше відомостей буде встановлено під час огляду місця події, тим сприятливішою буде слідча ситуація. Як результат, слідчому, детективові легше обрати правильний напрям розслідування, сформулювати максимально вичерпний перелік обставин, що підлягають з'ясуванню, визначити тактичні завдання розслідування й обрати ситуативно зумовлений алгоритм дій. Тільки в такому разі досудове розслідування буде всебічним, а отримані відомості матимуть важливе доказове значення [2, с.252]. Саме під час огляду місця події слідчий моделює механізм вчинених протиправних дій; проводить попередню оцінку речових доказів; висуває припущення та загальні версії про подію кримінального правопорушення.

Огляд місця події під час саме розслідування воєнних злочинів має свої особливості та специфіку, що зумовлені кримінально-правовою та криміналістичною характеристиками таких злочинів. Складність розслідування воєнних злочинів зумовлена певними факторами, серед яких труднощі, пов'язані з небезпекою учасників розслідування, що проводять слідчі (розшукові) дії у зоні загрози обстрілів, неможливість потерпілих та свідків вчасно звернутись до правоохоронних органів через проблеми зі зв'язком та постійні обстріли. Окрім цього, небезпека існує під час проведення будь-яких дій на деокупованих територіях, де можуть бути нерозірвані снаряди, міни тощо. А отже, для зниження ризиків для працівників органів досудового розслідування, огляд місця події повинен відбуватись швидко та оперативно з одночасним забезпеченням максимальної повноти та якості зазначеної слідчої дії.

В цьому випадку важливими є фото- та відеофіксація, які допоможуть зафіксувати обстановку місця вчинення злочину, з подальшим оформленням документів. Для

зменшення небезпеки для працівників органів досудового розслідування та для забезпечення доступу до важкодоступних місць доцільним буде використання спеціальної техніки, такої як безпілотні літальні апарати, за допомогою яких можна зробити аерофотозйомку. Враховуючи специфіку таких місць подій, застосування квадрокоптерів для аерофотозйомки та відеозйомки у небезпечних або важкодоступних місцях, на великих площах території, стає сучасним технічним засобом фіксації слідової інформації, здатним безпечно для членів слідчої групи виконувати традиційні види фотозйомки, що застосовуються при огляді місця події [3, с.79]. У випадку огляду місця події при розслідуванні воєнних злочинів доречними будуть усі чотири методи фотофіксації: орієнтуюча, оглядова, вузлова та детальна. Це допоможе найбільш детально зафіксувати усі обставини та сліди злочину. Щодо зйомки саме безпілотними літальними апаратами, то тут мова йде в першу чергу про орієнтуючу зйомку, так як зображення робиться з великої висоти.

Складність також полягає у тому, що до розслідування потрібно залучати велику кількість різних фахівців, з різних напрямів роботи, які володіють спеціальними знаннями. Так, специфіка проведення зазначених оглядів передбачає залучення спеціалістів з вибухотехніки, які проводять заходи з розмінування та перевірки на вибухонебезпечність місця події; військових фахівців з балістики, озброєння, які визначають імовірні напрями обстрілів, що призвели до загибелі чи поранення осіб та/або пошкодження (знищення) об'єктів, і встановлення типів озброєння, що використовувалося для здійснення обстрілів; спеціалістів-криміналістів, які із застосуванням спеціальних знань, навичок та пристроїв проводять фотографування місця події та окремих слідів злочину, складають схеми, плани, надають консультації слідчому з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок тощо; судмедекспертів, участь яких дозволить не тільки виконати вилучення певних об'єктів, провести належний опис місця події, але й скласти необхідні додаткові документи.

Типові умови проведення огляду місця вчинення воєнних злочинів передбачають такі огляди працівниками органів досудового розслідування та спеціалістами:

- місця та ділянки, що були піддані обстрілам, а саме об'єкти цивільної та критичної інфраструктури;
- будівлі та транспортні засоби, що зазнали пожежі внаслідок воєнних дій;
- воронки від снарядів та ракет;
- місця масового розграбування та пошкодження майна;
- залишки снарядів, гільз, ракет тощо;
- військова техніка;
- місця утримання в полоні та катування військових та цивільних осіб;
- місця масових та одиничних поховань;
- ділянки місцевості (місця) вбивств;
- зовнішнього огляду трупа, трупів та частин тіл на місці їх виявлення;
- місця спричинення шкоди та забруднення природного середовища;
- документів
- місця дислокації ворожих військовослужбовців;
- тощо.

Усі такі огляди потребують готовності діяти та орієнтуватись на місцевості швидко, професійно та бути готовим до будь-яких непередбачуваних наслідків, включаючи смерть працівників органів досудового розслідування, особливо на робочому етапі. Саме тому з цією метою було утворено спеціалізовані підрозділи з розслідування воєнних злочинів у Національній поліції України та встановлено спеціалізацію слідчих ДБР і СБУ, визначено спеціалізацію обласних й окружних прокурорів щодо воєнних злочинів, провідними науковими установами, за участю міжнародних інституцій, підготовлено та впроваджено тематичні методичні матеріали, зокрема, стандарти розслідування воєнних злочинів, внесено зміни до законодавства про порядок співпраці та налагоджено таку співпрацю з Міжнародним кримінальним судом, визначено особливості розслідування злочинів в умовах воєнного стану, створено спільні слідчі групи з представниками правоохоронних органів інших країн, які мають забезпечувати провадження щодо воєнних злочинів у межах універсальної юрисдикції. Вказані заходи дозволять на високому професійному рівні виконувати документування воєнних злочинів для подальшого використання такої інформації в кримінальному судочинстві [4, с.199].

Робочий етап огляду місця події під час досудового розслідування воєнних злочинів полягає у здійсненні фіксації місця події та прилеглої до нього території, основних вузлів та окремих слідів злочину за допомогою технічних засобів; проведенні обстеження місця події за напрямом і у спосіб, що визначаються залежно від вибраного методу огляду (від центру до периферії (ексцентричний), від периферії до центру (концентричний), фронтальний); описі обстановки місця події в цілому й окремих його об'єктів (пошкоджених споруд, транспортних засобів, місць масових поховань цивільних осіб, трупів, вирв, решток боєприпасів тощо); вилученні й упакуванні виявлених на місці події слідів, зразків і проб. «Якщо в умовах збройного конфлікту місце вчинення злочину було знищене або пошкоджене, то прокурору/слідчому необхідно вжити заходи щодо отримання фото/відео/схем цього місця. Окремо варто наголосити, що перед тим як «переміщати тіла жертв або докази, прокурору/слідчому необхідно забезпечити, щоби місце злочину повністю було задокументоване, сфотографоване та складена його схема [1, с.255-266].

Отже, така важлива слідча розшукова дія як огляд місця події набула ще більшого значення в умовах війни та масового вчинення воєнних злочинів російською федерацією. Адже чим більше доказів буде зібрано, тим ефективніше буде доведено вину російської федерації в міжнародному кримінальному суді. А саме огляд місця події дозволяє зібрати ті, докази, які під дією часу можуть бути знищені. Варто зазначити, що проведення якісного, невідкладного огляду місця події, документування кожного факту воєнного злочину в умовах воєнного часу, супроводжується небезпекو для працівників органів досудового розслідування та спеціалістів з інших дотичних сфер. Використання спеціальних знань у формі залучення спеціалістів з різних сфер знань сприяє отриманню повної та об'єктивної доказової інформації та неминучому притягненню винних та всіх причетних до відповідальності. Метою огляду місця вчинення воєнних злочинів є максимальна фіксація наслідків руйнувань рухомих та нерухомих об'єктів, місцевості тощо задля подальшого встановлення завданих збитків; виявлення потерпілих та жертв серед населення; виявлення та вилучення предметів (залишків зброї та боєприпасів), які призвели до руйнувань, їх безпечне переміщення до визначених місцевою владою місць для зберігання як речові докази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіс Генерального прокурора. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.gp.gov.ua/>
2. Пчеліна О., Фоміна Т. Особливості проведення огляду місця події під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 2. С. 251-259.
3. Рубленко А., Ясенюк А. Специфіка огляду місця події під час дії воєнного стану. Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності. 2023. С. 78-80.
4. Чича Р. Процесуальні та організаційні особливості огляду місця події під час розслідуванні воєнних злочинів. LEGEA ȘI VIAȚA ediție specială, 2023. С. 199-200.

РЕЗНИК Маргарита Павлівна

здобувач вищої освіти 3 курсу

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*

*Науковий керівник: **ПРОКОПОВ Сергій Едуардович**
старший викладач кафедри економічної та інформаційної безпеки*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ВДОСКОНАЛЕННЯ КІБЕРЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ.

Мною досліджено та проаналізовано, матеріали щодо вдосконалення кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури.

Критичні інфраструктури - це об'єкти та системи, які забезпечують виконання критично важливих для суспільства функцій та є необхідними для ефективного функціонування інших систем [1, 2].

Огляд наукової та нормативно-правової літератури дозволяє стверджувати, що одним з найбільш актуальних питань у сучасному світі є забезпечення кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури. Перебої в роботі об'єктів критичної інфраструктури можуть мати серйозні наслідки для суспільства. Тому важливо забезпечити захист критичної інфраструктури від можливих загроз, таких як кібератаки, технічні збої та інші небезпеки, які можуть порушити роботу цих систем [3].

У цьому дослідженні детально розглянуто та порівняно проаналізовано використання різних методів та підходів, які можуть підвищити рівень кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури. До таких методів відносяться

1. Оцінка ризиків та виявлення вразливостей. Оцінка ризиків повинна проводитися регулярно для аналізу існуючих вразливостей з метою виявлення потенційних загроз та своєчасного вжиття превентивних заходів.

2. Створення систем моніторингу та виявлення атак. Для ефективного виявлення атак та швидкого реагування на них слід впровадити систему моніторингу та виявлення подій (SIEM), яка дозволяє відстежувати поведінку користувачів та виявляти підозрілі дії.

3. Захист від хакерів та вірусів. Для захисту від хакерів та вірусів можна використовувати антивірусне програмне забезпечення, мережеві брандмауери, IPS/IDS та інші інструменти безпеки.

4. Впровадити ізольовану мережеву архітектуру. Використання ізольованої архітектури (наприклад, використання демілітаризованої зони) знижує ризик зовнішніх загроз, ізолюючи внутрішню мережу від зовнішнього середовища. 5.

5. Встановити політики доступу. Встановлення суворих політик доступу, які обмежують доступ до критично важливих даних і ресурсів, знижує ризик несанкціонованого доступу та забезпечує безпеку цінної інформації.

6. Навчання співробітників. Регулярне навчання та підвищення кваліфікації персоналу кіберзахисту дозволяє ефективно захищатися від нових загроз та атак.

7. Використання технології блокчейн. Використання технології блокчейн може допомогти забезпечити безпеку та захист від кібератак, наприклад, шляхом відстеження та захисту транзакційних даних та інших критично важливих дій.

8. Аудит безпеки. Регулярний аудит безпеки допомагає виявити потенційні проблеми та недоліки в системах кіберзахисту та вжити необхідних заходів для їх усунення.

9. Конфіденційність та захист даних. Використовуйте шифрування, аутентифікацію та інші методи захисту даних для захисту конфіденційної та чутливої інформації.

10. Встановіть контроль доступу до пристроїв. Впровадження політик контролю доступу до пристроїв (мобільних пристроїв, USB-накопичувачів тощо) запобігає несанкціонованому доступу до систем і захищає критичні дані від крадіжки.

Для покращення кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури потрібен комплексний підхід, а використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект і блокчейн, як було доведено, значно покращує кіберзахист.

На додаток до технологічних заходів, необхідно також приділяти увагу культурі кібербезпеки працівників і керівників. Працівники повинні вміти розпізнавати, виявляти та запобігати можливим атакам, тоді як керівництво повинно розуміти важливість кібербезпеки та надавати необхідні ресурси для її покращення.

Нарешті, важливо пам'ятати, що кіберзахист - це безперервний процес, оскільки щодня з'являються нові загрози. Тому для підвищення рівня кібербезпеки критичної інфраструктури необхідно постійно оновлювати та вдосконалювати системи захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про критичну інфраструктуру» від 16.11.2021, №1882 IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> (Дата звернення 05.02.2024)

2. Постанова КМУ від 09.10.2020 № 1109 «Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020п#Text> (Дата звернення 05.02.2024)

3. Постанова КМУ від 12.07.2022 № 787 «Про утворення Державної служби захисту критичної інфраструктури та забезпечення національної системи стійкості України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/787-2022-п#Text> (Дата звернення 05.02.2024)

РЕЗНІК Маргарита Павлівна

здобувач вищої освіти 3 курсу

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*

*Науковий керівник: **ЛОГІНОВА Марина Вікторівна***

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ЦИВІЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Одним із ключових напрямків реформування апеляційного процесу є відхід від принципу абсолютного права на апеляційне оскарження. Так, Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)" від 2 червня 2016 року передбачено, що держава гарантує і забезпечує право на апеляційне оскарження судових рішень лише у випадках, встановлених законом; Законом України "Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законів України від 3 жовтня 2017 року" та Законом України від 1 січня 2020 року Закон України "Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку перегляду судових рішень" від 15 січня 2020 року". Це знайшло своє відображення у секторальних процесах.

У подальшому ключовим у реформуванні процедури Великої Палати став перегляд рішень судів нижчих інстанцій та створення процесуальних "фільтрів" для оптимізації повноважень Великої Палати. По-перше, певні процесуальні "фільтри" були створені щодо предмета оскарження. А саме, визначення того, які судові рішення підлягають апеляційному оскарженню та за яких умов (ч. 1 ст. 389 ЦПК). (ч. 1 ст. 389 ЦПК). Обсяг цих ухвал значно скорочено порівняно з попередньою редакцією ЦПК. По-друге, встановлено процесуальні "фільтри" для підстав апеляційного оскарження, зміст яких суттєво змінився (ч. 2 ст. 389 ЦПК). Основні зміни стосуються оскарження рішень судів першої та апеляційної інстанцій, ухвалених за результатами розгляду основної справи. При цьому підстави для оскарження судових рішень з процесуальних питань залишаються незмінними: неправильне застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права (ч. 1 і 2 ст. 389, пп. 2 і 3 ст. 389 ЦПК). Водночас суд має право самостійно, виходячи виключно зі своєї оцінки обґрунтованості апеляційної скарги, вирішити питання про наявність підстав для передачі справи на розгляд до суду апеляційної інстанції. Так, у разі подання апеляційної скарги на судові рішення (крім ухвали про закриття провадження) суд може визнати скаргу необґрунтованою і відмовити у відкритті провадження у справі, якщо правильне застосування норми права є очевидним і не викликає обґрунтованих сумнівів щодо її

застосування або тлумачення (ч. 4 ст. 394 ЦПК). (ч. 4 ст. 394 ЦПК). Водночас законодавець визначив коло ухвал, які не підлягають судовому оскарженню, та передбачив певні винятки (ч. 3 ст. 389 ЦПК).

Таким чином, Закон спрямований на запровадження процесуальних "фільтрів" для апеляційного оскарження та перегляду судових рішень, запровадження процесуальних механізмів обмеження кола справ, що підлягають оскарженню, встановлення виключного переліку підстав для апеляційного оскарження та надання суду дискреційних повноважень щодо відкриття апеляційного провадження у певних справах, а також наголошує на необхідності врахування висновків, викладених у постанові суду щодо застосування норм права у подібних правовідносинах.

Внесені зміни, як видається, не повною мірою гарантують оптимальний та справедливий баланс між запровадженням процесуальним механізмом оцінки підстав для апеляційного оскарження та встановленими правовими наслідками у разі прийняття судом рішення про необґрунтованість апеляційної скарги. Низка оціночних понять ("подібні правовідносини", "фундаментальне значення для формування однакової правозастосовчої практики", "значний суспільний інтерес", "особливе значення для учасників справи", "очевидно правильне застосування норм права", "обґрунтований сумнів щодо застосування чи тлумачення норм права" (напр., "reasonable doubt as to the application or interpretation of the law")) призводять до певних труднощів у визначенні підстав для апеляційного оскарження. (наприклад, "закон не має принципового значення для сторін у справі"). Відсутність чітких критеріїв для розуміння та визначення підстав для оскарження може призвести до негативної практики реалізації судами наданих їм дискреційних повноважень, підриву єдності судової практики та дотримання принципу правової визначеності, який є однією зі складових принципу верховенства права. Крім того, реалізація права на апеляційне оскарження може стикатися з труднощами через необхідність ретельного аналізу практики Верховного Суду щодо правових висновків у подібних правовідносинах. Численні правові позиції, викладені у постановах Верховного Суду, а також велика кількість відступів від раніше сформульованих правових позицій можуть значно ускладнити реалізацію права на апеляційне оскарження і навіть призвести до порушення загального права на доступ до правосуддя.

Водночас, необхідність реформування процедури Великої Палати визнається вже давно. Таким чином, в цілому запроваджені реформи відповідають загальним міжнародним та європейським стандартам у сфері судочинства, а також практиці Європейського суду з прав людини. Рішення Суду з питання права на апеляційне оскарження не є абсолютними. Запроваджений процесуальний "фільтр" встановлює особливий статус Великої Палати в контексті уніфікації судових функцій та забезпечує її функціонування відповідно до європейських стандартів і на засадах верховенства права. Крім того, він покликаний запобігти зловживанню сторонами у справі своїми процесуальними правами з метою затягування процесу розгляду справи. Однак залишається нагальна потреба в удосконаленні процесуальних "фільтрів", запроваджених для апеляційного процесу, з метою створення ефективного механізму оскарження судових рішень, забезпечення єдності та послідовності судової практики, гарантування права на доступ до правосуддя та права на справедливий судовий розгляд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1) Проблеми теорії та практики цивільного судочинства : монографія/ В. В. Комаров, К. В. Гусаров, П. І. Радченко та ін. – Х. : Харків юридичний, 2018. – 925 с.
- 2) Гусаров К. В. Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві : автореф. дис. ...д-ра юрид. наук : 12.00.03 / К. В. Гусаров. – Х., 2018. – 37 с.
- 3) Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках : монографія / К. В. Гусаров. – Х. : Право, 2016. – 334 с.

РЕЗНІК Маргарита Павлівна

курсант 3 курсу

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*

Науковий керівник: Бабанін Сергій Володимирович

доцент кафедри кримінального права та кримінології

кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровської державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ У ПРАКТИЦІ СТРУКТУРИ АРХІТЕКТУРНОГО НАПРЯМУ

З розвитком суспільства, науки і техніки наше життя якісно змінилося. Однак людський розум завжди служив суспільству погану службу. Про це свідчать сучасні тенденції злочинності, яка зростає значно швидше, ніж соціально-економічний та культурний розвиток. Як наслідок, зникла залежність між економічним розвитком країни та рівнем злочинності, розмилася роль заходів боротьби з окремими видами злочинів та політики запобігання злочинності в цілому. Тому існує потреба у дослідженні та впровадженні нових підходів до боротьби зі злочинністю, що базуються на реаліях злочинності. Сфера архітектури є одним з таких підходів.

Базовою основою та філософією архітектурного напрямку в запобіганні злочинності є використання всіх наявних знань у сфері архітектури та міського дизайну для запобігання злочинності. Попередження злочинності через середовищний дизайн - це розробка та впровадження в міських будівлях спеціальних міських (а іноді і природних) конструкцій, які знижують рівень злочинності. Це не означає будівництво укріплень із замками, засувами, високими стінами, парканами та шлагбаумами, а в ідеалі - зміну архітектурного дизайну на стадії попереднього проектування [1].

Існує багато поглядів на природу архітектурної орієнтації на запобігання злочинності. Однак прихильники цього напрямку, зокрема урбаністичного підходу, єдині у своєму розумінні структури цього напрямку. Складовими цього архітектурного напрямку є пасивне або "природне" спостереження, територіальність, контроль доступу та цілеспрямовані укріплення [2].

Природне спостереження є ключовим поняттям архітектурного напрямку запобігання злочинності. Природне спостереження має на меті діяти як стримуючий фактор для потенційних злочинців і не потребує особливих зусиль, оскільки здійснюється громадянами (мешканцями певної території) у повсякденному житті. Прикладами природного нагляду є встановлення та покращення вуличного освітлення та оптимізація міського простору. Іншими словами, ці заходи спрямовані на збільшення видимої частини міста і зменшення "сліпих зон", де зазвичай відбувається злочинність.

На додаток до природного нагляду, науковці також розробили концепцію формального нагляду. Формальний нагляд має спільні цілі з природним наглядом, але

базується на спеціальній організації, яка має повноваження здійснювати нагляд. Наприклад, розгортання персоналу, основним завданням якого є створення та забезпечення безпеки (наприклад, охоронці), або впровадження технологій (камери спостереження) [3, с. 11].

Природне спостереження максимізує ймовірність появи свідків злочину. Таким чином, наявність свідків сприяє попередженню злочинів, втручання у злочини, що вже розпочалися, затриманню правопорушників, залученню правоохоронних органів, пошуку майбутніх правопорушників. Як зазначає кандидат юридичних наук К. Прева, свідки займають особливе місце серед учасників кримінального провадження. Ця особливість визначається їхньою роллю та становищем у процесі давання показань у кримінальному провадженні, спрямованому на встановлення особи правопорушника та проведення швидкого, повного і неупередженого розслідування правопорушення [4, с. 143].

Наступним структурним елементом є регіональність. Через високу щільність населення, високий рівень безробіття, різні вікові групи, що проживають на одній території, расову приналежність та спосіб життя, злочинність, як правило, відбувається в певних районах міста. Ці райони, як правило, мають високу концентрацію злочинів (проти власності, життя та здоров'я), оскільки вони мають великі рекреаційні зони для спільного використання мешканцями навколишніх будинків, але не є власністю конкретних людей. Вирішенням цієї проблеми є застосування принципу територіальності. Ці великі земельні ділянки мають бути поділені на менші та закріплені за конкретними будинками або групами будинків. По-друге, поділ домогосподарств на менші частини може підвищити рівень обізнаності та ідентичності серед мешканців і сприяти зміцненню територіальності [2, с. 14].

Контроль доступу є наступним елементом орієнтації будівлі. Архітектурна орієнтація спрямована на злочини проти особи та власності. Кримінологічна характеристика цих злочинців полягає в тому, що вони завжди намагаються все контролювати. Чітко організувавши доступ відповідно до певних принципів, можна порушити це відчуття контролю і вивести злочинця з рівноваги. Ускладніть доступ до комор, гардеробів і сейфів (тобто цілей зловмисників), щоб їх було важко розпізнати. Або ж створити додаткові перешкоди для викрадення, відокремивши зони руху автомобілів від пішохідних зон, наприклад, за допомогою зеленої зони. Мета - запобігти прямому доступу до потенційних цілей [5].

Останній елемент - посилення цілей. Використання механічних пристроїв (замки, охоронні системи, сигналізація, моніторинг обладнання) та стратегій запобігання організованій злочинності (патрулі безпеки, правоохоронні органи) збільшують складність доступу до міських територій, але це також збільшує незахищеність мешканців. Це пов'язано з тим, що такі методи здебільшого впроваджуються постфактум, тобто після того, як злочин вже стався [6]. Тому важливо враховувати ці методи на ранній стадії міського проектування.

Такі вчені, як Б. Велч, Д. Фаррінгтон та С. О'Доннелл [3], пропонують розглядати системи орієнтації будівель як комплекс спеціальних заходів, що ґрунтуються на фундаментальних принципах. До таких ключових принципів належать принцип спостереження, принцип розбірливості, принцип балансу між приватними та суспільними інтересами, принцип контролю та принцип вразливості.

Принципи управління територіями політичного ландшафту базуються на заходах з підтримання певних умов. Особливо важливим є догляд за матеріальними активами: якщо громадські місця є брудними та недоглянутими, вони не користуються популярністю серед населення і можуть призвести до зростання злочинності. І навпаки, доглянуті місця часто відвідують злочинці, що збільшує кількість свідків. Це вимагає структурованого безперервного догляду, включаючи роботу з місцевою громадою. Для того, щоб мінімізувати фактор злочинності, також важливо застосовувати інтегрований та міждисциплінарний підхід до міського дизайну. Орієнтація на боротьбу зі злочинністю через зрозумілий просторовий дизайн не лише знижує існуючий рівень злочинності, але й слугує для запобігання злочинам у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1) Armitage R. How can good urban design reduce crime? // ARUP: site. 08 September 2014. URL: <http://thoughts.arup.com/post/details/377/how-can-good-urban-design-reduce-crime> (дата звернення: 09.03.2024).
- 2) Geason S., Wilson P. R. Designing out crime: Crime prevention through environmental design. Australian Institute of Criminology, 1989. URL: http://www.aic.gov.au/media_library/conferences/cpted/cpted.pdf (дата звернення: 09.03.2024).
- 3) Welsh B. C., Farrington D. P., O'Dell S. J. Effectiveness of Public Area Surveillance for Crime Prevention: Security Guards, Place Managers and Defensible Space. URL: http://www.crim.cam.ac.uk/people/academic_research/david_farrington/survsu.pdf (дата звернення: 09.03.2024).
- 4) Плева К. Правовий статус свідків за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. Юридичний вісник. 2014. Вип. 6. С. 142-146.
- 5) Deutsch W. Crime Prevention Through Environmental Design. URL: <https://www.thebalance.com/crime-prevention-through-environmental-design-394571> (дата звернення: 09.03.2024).
- 6) Atlas R. I. From 21st Century Security and CPTED: Designing for Critical Infrastructure Protection and Crime Prevention. 2nd Ed. CRC Press, 2013. URL: <http://www.infosectoday.com/Articles/CPTED.html> (дата звернення: 03.2024).

РЕЗНИК Маргарита Павлівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: **ЛОГІНОВА Марина Вікторівна**
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК НОВЕЛИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

З прийняттям Закону України "Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів України" від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII 15 грудня 2017 року в українському цивільному процесі з'явилася процедура спрощеного позовного провадження. Процедура прийнята, але оскільки вона є новою для Цивільного процесуального кодексу, вважаємо за необхідне зосередитися на з'ясуванні її правової природи, проаналізувати процесуальні особливості розгляду справи та оцінити її відповідність вимогам справедливого судового розгляду.

По-перше, слід підкреслити, що спрощене провадження не має статусу самостійного провадження. Спрощене провадження є результатом диверсифікації форм цивільного судочинства, яка виключає певні судові дії та судові акти зі спрощеного провадження і водночас робить певні судові дії та судові акти факультативними. Хоча сторони можуть висловлювати свою думку щодо застосування спрощеного позовного провадження, воно не може розглядатися як допоміжне по відношенню до загального порядку, оскільки остаточне рішення щодо процедури, якої слід дотримуватися, приймається судом. Співіснування загального та спрощеного провадження в одному провадженні певною мірою є аналогом процесуального шляху розгляду справ в англійському суді першої інстанції, тобто різних проваджень за позовними заявами. Водночас чинне процесуальне законодавство допускає за певних умов заміну спрощеного позовного провадження на загальне позовне провадження, в результаті чого провадження не завершується або позов не розглядається.

Відповідно до частин 4, 6, 1, 161, 274 статті 19 Цивільного процесуального кодексу, у порядку спрощеного позовного провадження можуть розглядатися такі справи

1) справи неповнолітніх, якщо ціна позову не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; та

2) складні справи, які суд визнає малозначними. Однак справи, які розглядаються лише за правилами позовного провадження (справи, що виникають із сімейних правовідносин, крім спорів про стягнення аліментів та поділ майна подружжя, спадкування, приватизацію державного житла, визнання безпідставно набутого майна та

його витребування, а також інші вимоги, об'єднані з цими вимогами), а також справи, у яких ціна позову перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатної особи. Крім випадків, коли ціна позову перевищує 500 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

3) справи, що виникають з трудових правовідносин

4) справи за вимогами, які можуть бути видані за рішенням суду. При цьому видається, що в порядку спрощеного позовного провадження обов'язковим є розгляд лише останньої категорії справ (ч. 2 ст. 161 ЦПК), тоді як рішення про розгляд інших справ залежить від низки обставин (ч. 3 ст. 274 ЦПК).

На нашу думку, особливості розгляду справ спрощеного позовного провадження полягають у наступному.

По-перше, хоча суд може самостійно вирішувати питання про застосування цих процедур, якщо справа є малозначною і суд може визначити, що вона є малозначною, справа може бути розглянута в порядку спрощеного позовного провадження лише за згодою позивача. Така згода може бути надана або в позовній заяві, або в іншому процесуальному документі (статті 276 і 277 частини другої ЦПК).

По-друге, суд може прийняти рішення про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження лише в ухвалі про відкриття провадження у справі (ч. 1 ст. 277 ЦПК). У той же час, глава 10, розділ 3 регулює порядок розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження. Оскільки цивільне судочинство характеризується застосуванням лише дозвільних методів управління, тобто методів, прямо передбачених законом (розділ 3 ЦПК), не існує норми, яка б дозволяла суду змінювати порядок розгляду справи шляхом переведення її із загального до спрощеного провадження. Отже, такого процесуального акту і "перекваліфікації" справи бути не може.

По-третє, підготовче провадження не проводиться (ч. 2 ст. 187, ч. 1 ст. 196, ч. 2 ст. 279, ч. 3 ст. 279 ЦПК), але це не виключає вчинення певних процесуальних дій з метою підготовки справи до слухання (ч. 2 ст. 187).

По-четверте, скорочено строки розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження, зокрема строки розгляду справи (ст. 275 ЦПК) та строки вчинення окремих процесуальних дій (ч. 1, 3, 4 ст. 278 ЦПК).

По-п'яте, окремі принципи ЦПК (принцип змагальності, диспозитивності, рівності сторін у процесі, усності тощо) обмежуються при розгляді справи в такому порядку. Наприклад, відповідач не може подати зустрічний позов (ч. 4 ст. 193 ЦПК), а позивач не може збільшити розмір позовних вимог або змінити предмет позову за певних умов (ч. 5 ст. 274 ЦПК). Це пов'язано з тим, що такий вид позовів потребує вирішення питання про переведення справи в загальне провадження.

По-шосте, за наявними матеріалами суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін, якщо жодна зі сторін не заявить клопотання про інше. За клопотанням сторони або на розсуд суду судові засідання проводиться після повідомлення (виклику) сторін. Суд може відмовити у задоволенні клопотання сторони про проведення судового засідання після повідомлення сторони, якщо дотримані умови, визначені законом. У зв'язку з цим автор вважає, що якщо сторони подали відповідні клопотання і з матеріалів справи вбачається наявність фактичного спору, суд все одно повинен повідомити сторони і провести судові засідання,

тим більше, що частина 1 статті 369 ЦПК передбачає, що є деякі справи, які розглядаються апеляційним судом без необхідності повідомлення сторін. Суду доцільно повідомляти сторони та проводити розгляд справи.

По-сьоме, якщо сторони повідомлені (викликані) і справа слухається, то судові дебати не проводяться (ч. 8 ст. 279 ЦПК).

По-восьме, апеляційна скарга на судові рішення у справі, в якій ціна позову менше 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатної особи, розглядається апеляційним судом без повідомлення сторін, за винятком справ, які не потребують розгляду в порядку спрощеного позовного провадження (ч. 1 ст. 369 ЦПК).

Таким чином, спрощене позовне провадження - це один із порядків розгляду окремих справ у судовому провадженні, який, порівняно із загальним порядком, має певні особливості в частині виключення певних процедур та правових актів з форми цивільного судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1) Цивільне процесуальне право України: Підручник / М.М. Ясинок, М.П. Курило, О.В. Кіріяк, О.О. Кармаза, С.І. Запара та ін.; За заг. Ред.. д.ю.н., проф. М.М. Ясинка. Київ, 2016. 576 с.
- 2) Цивільне право та процес: навчальний посібник. Авт. кол. (кер.Коваленко А.В.) Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр справ, 2018. 128 с.
- 3) Цивільний процес України: Навч. посібник для студ. юрид. спец. вищих навчальних закладів / І.О. Ізарова, Р.Ю. Ханик-Посполітак. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: ВД «Дакор», 2018. 276 с.
- 4) Зразки процесуальних документів в цивільних справах: посібник / В.Я. Бойко. Київ: ВД «Дакор», 2018. 252 с

РЕЗНІК Маргарита Павлівна

курсант 3 курсу

Навчально-наукового інституту права та

підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Науковий

*керівник: **Бабанін Сергій Володимирович***

доцент кафедри кримінального права та кримінології

кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ НАСЛІДКІВ ПРОПАГАНДИ РЕЛІГІЙНОЇ НЕТЕРПИМОСТІ ТА ДИСКРИМІНАЦІЇ

Проблема релігійної нетерпимості та дискримінації зростає на тлі підвищення рівня злочинності, війни в Україні та пов'язаної з цим міграції слов'ян. Трапляються випадки, коли прихильники самопроголошеної Української Православної Церкви (правонаступниці Російської Православної Церкви) відбирають культові споруди та завдають фізичної шкоди членам Української Православної Церкви Київського Патріархату.

Тому метою цієї статті є спроба дослідити небезпечні соціальні наслідки пропаганди релігійної нетерпимості та дискримінації та визначити можливі шляхи їх запобігання.

Небезпечними соціальними наслідками пропаганди релігійної нетерпимості та дискримінації є шкода фізичному, моральному та психологічному здоров'ю людей, особливо молодого покоління. Науковці вважають, що в духовно-культурній сфері суспільного життя суспільні відносини, які порушують основні принципи забезпечення моральності, ганебно впливають на свідомість і духовність людей, деформуючи їхнє сприйняття духовних, моральних і культурних цінностей суспільства та підриваючи позитивні уявлення і ставлення до людяності, співчуття і поваги до інших. . Це бездуховні, аморальні та інші низькі інстинкти і тенденції, які знижують культурний рівень суспільства в цілому, негативно впливають на моральність, сприяють поширенню небажаних тенденцій і поблажливого ставлення [1, с. 267].

Релігійна дискримінація - це обмеження прав людей на підставі їхніх релігійних переконань. У країнах, де існує кілька релігійних груп, дискримінація майже завжди ґрунтується на релігійній стратифікації, тобто на високому чи низькому статусі кожної групи в суспільстві.

Науковці стверджують, що релігійна нетерпимість - це нетерпимість, мотивована релігійними переконаннями та практиками, а також нетерпимість до інших релігійних конфесій та практик. Релігійна нетерпимість існує як на культурному рівні, так і в принципах окремих релігійних груп.

Злочини на ґрунті релігійної нетерпимості та дискримінації виникають через нерозуміння представниками однієї релігійної групи іншої. Це пов'язано з нездатністю

однієї людини зрозуміти, чому інша людина вірить у якісь вищі сили або не є релігійною. Хоча кожна людина має свою расу та етнічну приналежність, вони пов'язані спільним походженням, традиціями та деякими особливими характеристиками. Це створює «заперечення», форму самозахисту в психології. Людина намагається уникати інформації, яка не відповідає її переконанням, і починає негативно ставитися до певного суспільства. Тому, визначаючи небезпечні соціальні наслідки пропаганди релігійної нетерпимості та дискримінації, необхідно розділити їх на дві категорії:

- 1) тих, хто визнає таку пропаганду;
- 2) тих, хто зазнає психологічного чи фізичного насильства внаслідок такої пропаганди.

Перша категорія може зазнати негативних наслідків, таких як серцево-судинні та неврологічні розлади, внаслідок ворожого ставлення до людей, які сповідують інші релігії.

Особи другої категорії мають обмежені права та свободу віросповідання. Вони можуть відчувати себе приниженими, неповноцінними, виключеними і відчувати, що вони не є частиною суспільства. Ці фактори можуть призвести до депресії та суїцидальних тенденцій. В екстремальних випадках ці фактори також можуть призвести до жорстокої ненависті і спровокувати терористичні акти.

Для того, щоб покращити ситуацію з релігійною нетерпимістю та дискримінацією, необхідно:

- ❖ організовувати лекції та курси з толерантного ставлення до інших релігій у навчальних закладах;
- ❖ поширювати корисну інформацію про різні релігії на радіо, телебаченні та в Інтернеті
- ❖ притягати винних до відповідальності згідно з чинним законодавством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. комент./за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ: Ін Юре, 2003. 1196 с.
2. Релігійна дискримінація // Академік: сайт. URL: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/676784> (дата звернення: 08.02.2016).
3. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 704 с.

РЕЗНИК Маргарита Павлівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Науковий
керівник: **ЛОГІНОВА Марина Вікторівна**
викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ ПРАЦІВНИКА ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ РОБОТОДАВЦЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ВИГЛЯДІ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ.

Відповідно до статті 16 Цивільного кодексу України, одним із способів захисту прав працівників є відшкодування психологічної (моральної) шкоди [1]. Відповідно до статті 1167 ЦК України щодо відносин відшкодування моральної шкоди потерпілому працівникові, шкода, завдана неправомірним рішенням, дією чи бездіяльністю, відшкодовується роботодавцем, з необережності якого завдано шкоди. Частина 1 статті 237 [2] Кодексу законів про працю України визначає сутність та межі шкоди не виробничого характеру в об'єктивному розумінні, передбачаючи можливість відшкодування роботодавцем шкоди не виробничого характеру працівникові за низкою правових підстав, серед яких: 1) порушення законних прав працівника, тобто трудових правовідносин; 2) шкода, що виникла в межах трудових правовідносин; 3) наявність факту ушкодження здоров'я працівника; 4) наявність ситуації, що виражається в наслідках душевних страждань, втратою нормальних умов життя та необхідністю додаткових зусиль для організації життя працівника. Суб'єктивний критерій шкоди визначається розміром негрошової шкоди, доведеної потерпілим працівником у суді.

У літературі з трудового права дається наукове визначення поняття "порушення суб'єктивних трудових прав та способів захисту законних інтересів особи". Це дії, що здійснюються носієм обов'язку від імені уповноваженої особи, в межах прямо сформульованих вимог уповноваженої особи, з метою запобігання або усунення порушення трудових прав і законних інтересів уповноваженої особи [3, с. 223].

У таких правовідносинах потерпілим працівником стає юридична особа. Це особа, яка під час виконання трудових обов'язків зазнала впливу небезпечних факторів виробництва або навколишнього середовища і внаслідок цього зазнала ушкодження здоров'я або загинула.

Реалізуючи право на захист, потерпілий працівник повинен звернутися до відповідальної особи або до органу, уповноваженого здійснювати захист, із заявою про застосування засобів захисту. Матеріальне відшкодування моральної шкоди є способом захисту потерпілого працівника, оскільки спрямоване на компенсацію моральних

страждань, завданих порушенням права на працю, шляхом покладення відповідного обов'язку на роботодавця [3, с. 231].

Зобов'язання з відшкодування моральної шкоди є прямим наслідком трудових правовідносин і, хоча і є безумовним, але виникає між працівником і роботодавцем.

У механізмі відшкодування роботодавцем моральної шкоди необхідно з'ясувати поняття "професійне захворювання працівника", що є обов'язковою умовою юридичної відповідальності роботодавця. Поняття "каліцтво та інше ушкодження здоров'я" визначено в Кодексі законів про працю України (стаття 173 КЗпП України). У статті 1 Основ законодавства України про охорону здоров'я законодавець легалізував визначення понять "здоров'я", "стан здоров'я" та "обмеження життєдіяльності" [4]. Одночасно були внесені зміни до пункту 5 статті 1 Закону про охорону здоров'я. Водночас у пункті 5 статті 1 Закону України "Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні" введено поняття "втрата здоров'я" щодо стійкої втрати працездатності [5]. Це поняття визначається як "наявність захворювання або фізичного дефекту, що призводить до порушення фізичного, психічного або соціального благополуччя особи".

Пунктом 1.5 Порядку пропорційного визначення медико-соціальною експертною комісією ступеня стійкої втрати професійної працездатності працівника, якому заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням ним трудових обов'язків, а саме професійного захворювання передбачено, що ступінь стійкої втрати професійної працездатності визначається пропорційно з урахуванням критерію визначення ступеня стійкої втрати професійної працездатності працівника, якому заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням ним трудових обов'язків, у разі, якщо потерпілому заподіяно професійного захворювання пов'язане з виконанням ним трудових обов'язків, унаслідок єдиного каліцтва або професійного захворювання. Крім того, відповідно до правового висновку Великої Палати Верховного Суду від 20 листопада 2019 року у справі № 210/3177/17, право працівника на відшкодування моральної шкоди, завданої професійним захворюванням, виникає з дня встановлення МСЕК стійкої втрати працездатності [6], [7].

Таким чином, правові умови для вимоги відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю працівника внаслідок порушення права працівника на належні, безпечні і здорові умови праці, що сприяло виникненню професійного захворювання, а також відшкодування моральної шкоди повинні мати тривалий характер, про що свідчить факт офіційної фіксації стійкої втрати працездатності особи.

Аналізуючи змістовний взаємозв'язок положень Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" та Закону України "Про охорону праці", слід підкреслити, що тимчасова втрата працездатності є правовою підставою для страхових виплат працівникам, які постраждали на виробництві, та важливою підставою для відшкодування моральної шкоди працівникам, які постраждали на виробництві. На нашу думку, враховуючи можливість негрошової шкоди та тимчасовий характер ситуації професійної хвороби, необхідно надати чітке юридичне визначення професійного захворювання (втрати здоров'я) у критеріях визначення правового статусу потерпілого на виробництві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1) Цивільний кодекс України : від 16.01.2003. № 435-IV. Дата звернення: (05.02.2024) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
- 2) Кодекс законів про працю України : від 17.12.1971. Дата звернення: (05.02.2024) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
- 3) Бурак В.Я. Правовий механізм захисту трудових прав та законних інтересів працівників : монографія. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. 440 с.
- 4) Основи законодавства про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. Дата звернення: (05.02.2024) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
- 5) Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.2005. № 2961-IV. Дата звернення: (05.02.2024) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>.
- 6) Порядок встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня втрати професійної працездатності у відсотках працівникам яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 05.06.2021. № 420. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1387-12#Text>.
- 7) Постанова Великої Палати Верховного Суду від 20.11.2019 у справі 210/3177/17. URL: <http://surl.li/ezhxf>.

РЕЗНІК Маргарита Павлівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: **ЛОГІНОВА Марина Вікторівна**
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТТЯ РОБОЧИЙ ЧАС В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Дослідження питання робочого часу в умовах воєнного стану в Україні є важливим для розробки ефективних та безпечних стратегій управління працею, захисту прав та інтересів працівників.

Конституція України передбачає, що кожен працівник має право на працю та відпочинок. Закон гарантує ці права у формі вільного та добровільного вибору. Він передбачає щотижневий відпочинок, оплачувану щорічну відпустку, скорочення тривалості робочого часу в окремих професіях і спеціальностях, скорочення тривалості роботи в нічний час тощо [1].

Однак варто зазначити, що з початком тотальної війни в Україні змінився нагляд за трудовими відносинами. Праця, особливо праця на підставі трудового договору, є основною формою життєдіяльності людини. Однак не можна працювати весь час без шкоди для здоров'я і без негативного впливу на життя. Регулярні перерви необхідні для нормального життя. Незаперечним є той факт, що система робочого часу і часу відпочинку взаємодіють між собою. Якщо робочий час скорочується, то періоди відпочинку збільшуються, і навпаки. Якщо працівники продовжуватимуть працювати довгий час без необхідних перерв для відновлення здатності до продуктивної, якісної роботи, це негативно позначиться на їхньому здоров'ї. Незапланована понаднормова робота може призвести до погіршення фізичного, емоційного та психічного стану працівника, передчасної втрати працездатності та скорочення тривалості життя [2].

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що праву працівників на відпочинок кореспондує обов'язок інших суб'єктів не порушувати "розумний" робочий час (зокрема, обов'язок роботодавця не встановлювати більшу тривалість робочого часу, ніж передбачено законодавством). Таким чином, положення Конституції України про встановлення максимальної тривалості робочого часу на законодавчому рівні вважається однією з гарантій права на життя у сфері праці [3].

Стаття 1 Конвенції МОП № 47 від 22 червня 1935 року "Про скорочення робочого часу до 40 годин на тиждень" та стаття 50 Кодексу законів про працю України передбачають, що нормальна тривалість робочого часу працівника не може перевищувати 40 годин на тиждень. При укладанні колективного договору підприємства

та організації можуть встановлювати критерії, за яких тривалість робочого часу може бути меншою за 40 годин на тиждень. [4; 5]

У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року нормальна тривалість робочого часу працівників у цей період не може перевищувати 60 годин на тиждень.

Відповідно до статті 6 Закону "Про особливості правового режиму воєнного стану", нормальна тривалість робочого часу працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури (оборонний сектор, громадські роботи тощо), у період дії воєнного стану може бути збільшена до 60 годин на тиждень. Однак слід зазначити, що збільшення нормальної тривалості робочого часу є не обов'язком роботодавця, а його правом. При цьому роботодавець зобов'язаний обґрунтувати своє рішення, використовуючи зміни до Кодексу законів про працю. [6]

Підсумовуючи вищевикладений матеріал, збільшення тривалості робочого часу має ґрунтуватися на підвищенні ефективності функціонування підприємств, установ та організацій у сфері оборони та соціального захисту населення. Варто зазначити, що "до війни" 40-годинний робочий тиждень прирівнювався до 60 годин і вважався повним робочим днем. Це означало, що заробітна плата не залежала від вибору роботодавця і не підлягала зміні.

Крім того, в період воєнного стану трудове законодавство не поширювалося на скорочення тривалості робочого часу на одну годину напередодні святкового або неробочого дня, максимальну межу надурочних робіт, перенесення святкового або неробочого дня на наступний день, заборону роботи у святковий або неробочий день, а також на компенсацію за роботу у святковий або неробочий день. Ці зміни, які погіршили умови праці працівників, були викликані невідворотними обставинами з метою забезпечення економіки країни на достатньому рівні для уникнення таких негативних явищ, як масова бідність та безробіття. Після завершення війни норми, гарантовані трудовим законодавством, будуть відновлені до попередніх умов праці. [7]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1) Конституція України від 28 червня 1996р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст.141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.02.2024)

2) Юзько Т.М. Робочий час та час відпочинку як невід'ємна категорія права людини на життя. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 6. С. 102-104.

3) Помиткіна Л. В., Бессонов Б.В. Свідоме поєднання праці й відпочинку в житті особистості як умова духовної безпеки. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/30826/1/%D0%94%D1%83%D1%85%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F%20%D0%9F%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%9B.%D0%92.%20%D0%94%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%20%281%29.pdf> (дата звернення 15.04.2023)

4) Конвенція про скорочення робочого часу до сорока годин на тиждень: Міжнародна організація праці від 22 червня 1935 року № 47. Ратифікована Україною 9

червня 1956 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_145#Text (дата звернення 05.02.2024)

5) Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 05.02.2024)

6) Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення 05.02.2024)

7) Баранова О. Особливості встановлення та обліку часу роботи та часу відпочинку. Фінансовий моніторинг 2023 від 29 березня 2022 р. URL: https://biz.ligazakon.net/news/210233_mnekonomki-zaznachiloosoblivost-viznachennya-robochogo-chasu-v-umovakh-vonnogostanu (дата звернення 05.02.2024)

Сопилюк Анна Павлівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: **Бабанін Сергій Володимирович**
кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ВІДМЕЖУВАННЯ КОНТРАБАНДИ ВІД СУМІЖНИХ ЗЛОЧИНІВ

При кваліфікації злочину може виникнути необхідність відмежувати його від суміжних або інших злочинів. Кримінально-правова кваліфікація - це вказівка на встановлення у фактично вчиненому діянні складу конкретного злочину, передбаченого конкретною нормою закону України.

В.О. Навроцький слушно зазначає, що кримінально-правова кваліфікація нерозривно пов'язана з розмежуванням злочину як фактичного факту, диспозиції правових норм і правових положень, що виражають ці норми, та суб'єкта злочину (теоретичної моделі конкретного злочину) [1, с. 475].

Контрабанда найбільш схожа на правопорушення, відповідальність за яке встановлена у статті 305 Кримінального кодексу України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 305 Кримінального кодексу України, контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів - це переміщення їх через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. Цей злочин підпадає під дію розділу 13, Особливої частини Кримінального кодексу України "Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення"[2, с. 75-78].

Аналізуючи та співвідносячи суспільні відносини, на які посягає контрабанда, можна дійти висновку, що першим злочинним посяганням є ті суспільні відносини, які існують у сфері державного регулювання порядку транскордонного переміщення товарів, що встановлюються в процедурі митного контролю, митного оформлення та справляння податків і зборів.

На нашу думку, ці суспільні відносини слід визнати первинними суспільними відносинами. Подальші порушення суспільних відносин у сфері охорони здоров'я, громадської безпеки, екологічної безпеки тощо відбуваються лише при переміщенні на митну територію України товарів, вилучених з обігу або обмежених в обігу. Таким чином, порушення і ці відносини слід розглядати як вторинні, похідні від перших.

Таким чином, єдина відмінність між контрабандою взагалі (ст. 201 КК України) та контрабандою наркотиків (ст. 305 КК України), здалося б, полягає лише в предметі цих злочинів. Однак, якщо ми правильно визнаємо існування двох статей про контрабанду,

то контрабанда культурних цінностей, контрабанда зброї та інших предметів, передбачених у диспозиціях частини першої статті 201 КК України, також може вважатися такою, що має окреме право на існування.

Зв'язок між положеннями статей 201 та 305 Кримінального кодексу України, які описують більш конкретні діяння та потребують переважного застосування, слід розглядати як зв'язок між загальними та спеціальними нормами.

В юридичній літературі останнім часом висловлюється думка про необхідність встановлення кримінальної відповідальності за торгівлю людьми. Прихильники цієї точки зору аргументують це тим, що в останні роки територія України використовується переправниками нелегальних мігрантів, які переправляють громадян країн Азії та Африки до країн Західної Європи. Згідно зі спеціальними дослідженнями з цього питання, цей процес втратив стихійний характер. Під контролем організованих злочинних угруповань нелегальна міграція перетворилася на один з найприбутковіших видів злочинної діяльності. Багато дослідників розглядають це явище як різновид контрабанди. Наприклад, В.Д. Басай та П.Л. Фріс зазначають, що незаконне переправлення осіб до Європи стало "відносно новим напрямком організованої злочинності у сфері контрабанди" [2, с. 317].

Стаття 300 Кримінального кодексу України встановлює кримінальну відповідальність за ввезення, виготовлення і збут в Україні творів, що пропагують насильство і жорстокість, нетерпимість і дискримінацію, а стаття 301 - за ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографії. Ці правопорушення розглядаються як злочини проти громадського порядку та моралі. Ввезення цих предметів, як правило, заборонено і може бути здійснено лише шляхом контрабанди. Контрабандні предмети є незаконними, оскільки вони перетинають митні кордони. Порушується державне регулювання процедур митного контролю та оформлення, тоді як порушення сфери громадського порядку та моралі відбувається вже після того, як товари потрапили на митну територію України. Чинний Кримінальний кодекс обходить юридичну відповідальність за контрабанду. Для того, щоб заповнити правову прогалину, необхідно законодавчо врегулювати новий склад злочину - контрабанду. З огляду на це, особи, які ввозять в Україну або розповсюджують товари, що пропагують насильство і жорстокість або порнографію, повинні нести відповідальність згідно з Кримінальним кодексом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

- 1) Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 704 с.
- 2) Басай В. Д. Організована злочинність і контрабанда. Проблеми боротьби з корупцією, організованою злочинністю та контрабандою. 2009. Т. 18. С. 315–318.
- 3) Кормич Л. В. Соціальні наслідки контрабанди «живого товару» (міжнародно-правові аспекти). Боротьба з контрабандою: проблеми та шляхи їх вирішення. 2018. Т. 10. С. 324–325.
- 4) Кузьменко О. В. Поняття контрабанди людьми та її місце в структурі нелегальної міграції. Боротьба з контрабандою: проблеми та шляхи їх вирішення. 2016. Т. 10. С. 318–324.
- 5) Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 24.04.2024).

Сопилюк Анна Павлівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: **Бабанін Сергій Володимирович**
кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЩОДО ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ПРИВАТНЕ ТА ПУБЛІЧНЕ ОБВИНУВАННЯ

Домашнє насильство представляє собою один із найбільш виразних порушень прав людини, оскільки кривдник і постраждала особа знаходяться у винятковому емоційному і часто матеріальному зв'язку, що призводить до відносної беззахисності постраждалої особи перед кривдником. Це стає однією з причин недостатнього рівня звітності та розголошення випадків домашнього насильства та притягнення кривдників до відповідальності.

Згідно з результатами Національного опитування з рівності між чоловіками та жінками в Україні, проведеного Національним Демократичним Інститутом, жінки стають найбільшими жертвами домашнього насильства, становлячи 83% постраждалих. Згідно із дослідженням ОБСЄ, дві третини жінок в Україні стверджують, що пережили психологічне, фізичне або сексуальне насильство від партнера чи іншої особи [3].

Ситуація стала ще більш актуальною після початку воєнних дій в Україні у 2014 році. Дослідження ОБСЄ показує, що жінки, чий партнер брав чи бере участь у бойових діях, мають вищий ризик потрапляння під психологічне, фізичне та сексуальне насильство від своїх партнерів.

Розуміння причин домашнього насильства в Україні є ключовим аспектом. За даними дослідження Українського інституту майбутнього, основні причини вважаються вживання алкоголю (79%) та наркотичних речовин (68%). Фінансові труднощі (44%) та мовчання жертв (42%) також визначаються як важливі фактори. Зазначено, що лише 17% жінок знають, як діяти в разі насильства, що може впливати на збільшення випадків домашнього насильства в майбутньому.

Дослідження Українського інституту майбутнього показує, що основною причиною, яка утримує людей від звертання до поліції у випадках домашнього насильства, є небажання виносити сімейні проблеми на людський суд (34%). З іншого боку, дослідження ОБСЄ вказує, що 26% опитаних жінок в Україні вважають, що домашнє насильство - це приватна справа, яку слід вирішувати в сім'ї, тоді як 63% не підтримують це твердження [1].

Зміни в українському законодавстві відбулись у 2017 році, включаючи введення кримінальної відповідальності за домашнє насильство. Згідно зі статтею 126-1 Кримінального кодексу України, домашнє насильство охоплює фізичне, психологічне або економічне насильство в сімейних або близьких відносинах, що призводить до

страждань, розладів здоров'я та інших негативних наслідків. Однак справи про домашнє насильство було віднесено до форми приватного обвинувачення, що передбачає початок кримінального провадження лише на підставі заяви потерпілого.

Ці дані свідчать про те, що, хоча третина постраждалих не звертається до поліції самостійно, більшість громадян вважає, що випадки домашнього насильства мають бути розглянуті в публічно-правовій площині. Запровадження кримінальної відповідальності за домашнє насильство визнають як ефективний інструмент боротьби з цим явищем, проте деякі жінки вказують на те, що знання процедур та прав під час насильства є обмеженим (17%), що може призвести до того, що багато випадків залишаться прихованими. Таким чином, забезпечення ефективного захисту та попередження домашнього насильства вимагає комплексного підходу та освіти громадськості щодо їхніх прав та можливостей звертатися за допомогою [4].

У 2022 році Верховна Рада України прийняла Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашнього насильства, відому як Стамбульська конвенція. Глава VI цього документу регламентує процедури розслідування, кримінального переслідування, процесуальні права та захисні заходи у випадках домашнього насильства. Зокрема, стаття 55 встановлює підстави для публічного обвинувачення у випадках фізичного та сексуального насильства, включаючи зґвалтування, примусовий шлюб, каліцтво жіночих геніталій, та примусовий або стерилізації або примусового аборту. Зазначено, що розслідування чи кримінальне переслідування не повинно повністю залежати від повідомлення чи скарги жертви, особливо якщо правопорушення трапилося на її території. Важливо, щоб провадження продовжувалося, навіть якщо сама жертва вирішила відкликати свою заяву чи скаргу [2].

Отже, У світлі ратифікації Стамбульської конвенції у 2022 році, провадження у справах щодо домашнього насильства в Україні визначене главою VI цього міжнародного документа. Зокрема, підходи до публічного та приватного обвинувачення, визначені в статті 55, свідчать про важливість незалежності розслідувань від заяв жертви. Система, де справи можуть продовжуватися, навіть якщо жертва відкликає свою заяву, відображає зобов'язання забезпечити ефективний захист постраждалих і попередження домашнього насильства, враховуючи його складний характер і вплив на права та свободи осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Л. О. Провадження у справах щодо домашнього насильства: приватне vs публічне обвинувачення. 2022р. 96с.
2. Рябухіна О. А. Проблемні аспекти кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. №4 2013р. 300-308с.
3. Тітко І. До питання правової природи інституту приватного обвинувачення в кримінальному процесі. Вісник Національної академії правових наук України. №2 2015р. 109-120с.
4. Український інститут майбутнього. Домашнє насильство в Україні: досвід та настрої громадян. 2021р. URL:<https://uifuture.org/publications/domashnye-nasylstvo-2-mln-ukrayinciv-stverdzhuyut-shho-staly-zhertvamy-zhorstкого-povodzhennya-u-pobuti/>

Сопилюк Анна Павлівна

здобувач вищої освіти

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*

Резнік Маргарита Павлівна

здобувач вищої освіти

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*

Науковий керівник: Олексенко Володимир Григорович

підполковник поліції

старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ЗБУТУ НАРКОТИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Протидія наркоманії і наркобізнесу в державі, недопущення розвитку їх антисоціальних тенденцій, а також регуляторна державна політика в цій сфері на сучасному етапі є необхідною умовою розвиненого суспільства, важливим фактором його економічного, культурного та правового рівня.

Нелегальне розповсюдження наркотиків охоплює все більш широкі кола нашого суспільства і становить значну загрозу розвитку та добробуту нації. Зростання рівня злочинності, високий рівень смертності, трагедії сімей та зруйновані людські долі все це лише частина бід, що супутні цьому явищу [1, с. 72].

Стрімке поширення цифрових технологій надало змогу виникнення нових можливостей, найбільш значні мають технології Інтернет. Вказаними технологіями почали користуватися злочинці у своїх неправомірних діях.

Правовою базою організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами при розслідуванні незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет є:

- міжнародні договори України з питань взаємодії у сфері протидії злочинності та наркоманії;
- конституційні вимоги щодо захисту прав людини і громадянина;
- кримінальне процесуальне законодавство, що встановлює єдині завдання перед слідчими органами та оперативними співробітниками щодо виявлення, розкриття, запобігання правопорушенням, а саме незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернет;
- галузеві акти, які встановлюють функції та повноваження відповідних правоохоронних органів щодо організації взаємодії;

- укази, розпорядження Президента України та постанови КМУ з питань протидії злочинності, наркоманії та правоохоронної діяльності;
- функціональні (спеціальні) акти законодавства;
- державні програми протидії злочинності та наркоманії;
- відомчі та міжвідомчі нормативно-правові акти (накази, інструкції).

Для визначення ефективності заходів щодо протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із розповсюдженням наркотичних засобів через мережу Інтернет, перш за все необхідно провести аналіз поширення даного явища та оцінити здатність підрозділів боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України ефективно протидіяти йому [2].

Аналіз вказаної проблеми надає можливість визначити основні ознаки незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: створення умов, що сприяють вступу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у незаконний обіг; вчинення незаконних операцій з наркотиками, що обов'язково включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; сукупність заборонених чинним законодавством суспільно небезпечних діянь, що виражаються у культивуванні наркомістких рослин; розробленні, виробництві, виготовленні, зберіганні, перевезенні, пересиланні, придбанні, збуті, ввезенні на територію України, вивезенні з території України, транзиті через територію України, використанні, знищенні наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [3, с. 464].

На нашу думку оперативні підрозділи повинні активно впроваджувати нові технології для виявлення та блокування онлайн-торгівлі наркотиками. Використання оперативного підрозділу штучного інтелекту та аналітики даних може значно полегшити ідентифікацію та припинення діяльності незаконних мережевих ресурсів.

Отже, протидія незаконному збуту наркотичних речовин у мережі Інтернет є актуальною та складною проблемою, яка вимагає комплексного підходу та високого рівня співпраці між оперативними підрозділами. Ефективна боротьба з цим явищем потребує поєднання традиційних методів правоохоронної діяльності та інноваційних технологій. Тільки за умови злагоджених заходів та глобальної координації можливо досягти значущого зменшення обсягів нелегальної торгівлі наркотиками у віртуальному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Олексенко В. Г.; Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукр. Наук.- практ. конф. Дніпро: ДДУВС, 2019. 72-73с
2. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: тактика проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій: методичні рекомендації / С.В. Албул, С.В. Андрусенко. – Одеса : ОДУВС, 2018. – 100 с.
3. Телійчук В. Г.; Антіпов А. Г. Оперативно-розшукова протидія розповсюдженню наркотичних засобів через мережу інтернет: деякі особливості використання джерел інформації. «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Техніка», Серія «Фізико-математичні науки»): журнал. 2022. № 5(5) 2022. С. 496. Наука і техніка сьогодні, 2022, 5 (5).

Сумін Євген Олександрович
здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: **Олексенко Володимир Григорович**
підполковник поліції
старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНОГО ПІДРОЗДІЛУ ЗІ СЛІДЧИМ ПРИ ПРОВЕДЕНІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.

У практиці та науковій літературі зазначено кілька проблем, що виникають у діяльності оперативних підрозділів. Головною серед них є невизначеність обсягу кримінально-процесуальної компетенції цих підрозділів, що випливає зі статті 41 кримінально-процесуального законодавства (далі- КПК). Наприклад, у КПК не чітко визначено, які конкретно дії можуть бути доручені оперативним підрозділам, будь то слідчі або розшукові. Такі питання потребують вирішення через загальні інструкції, так: доручення слідчого роботи оперативному підрозділу може мати місце лише у виняткових випадках, коли це обумовлено конкретною ситуацією в ході кримінального провадження або якщо слідчий не має достатнього досвіду для проведення таких дій та переконаний, що оперативний підрозділ зможе здійснити їх більш ефективно.

Існують певні труднощі щодо обсягу можливих дій, які можуть бути виконані в рамках наданого доручення. Звертається увага на те, що деякі слідчі (розшукові) дії можуть бути неможливими до здійснення без використання заходів забезпечення кримінального провадження [1, с. 379]. Однак, стаття 41 КПК не передбачає можливості надання доручень щодо проведення процесуальних дій. Це породжує питання про можливість їх реалізації.

О.В. Швидкова зауважує, що співробітник оперативного підрозділу, виконуючи доручення, має право здійснювати інші процесуальні дії, які не вимагають рішення слідчого судді чи погодження з прокурором і без яких виконання дорученої слідчої (розшукової) дії стає неможливим. Наприклад, правомірним вважається застосування норм, що регулюють виклик особи на допит, оскільки без цього проведення допиту свідка за місцем досудового розслідування неможливе. Проте, у разі виникнення підстав для проведення процесуальних дій, які мають бути здійснені на підставі рішення слідчого судді, співробітник оперативного підрозділу не має права ініціювати прийняття такого рішення [1, с. 379-380]. Цей підхід є логічним та обґрунтованим довготривалою практикою взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами, але, на жаль, він формально суперечить КПК. Наприклад, виклик особи складно включити до процедури проведення допиту, тому формально виклик повинен здійснювати слідчий, а сам допит

проводиться співробітником оперативного підрозділу. Щодо тимчасового вилучення майна, його можна розглядати як частину огляду й обшуку і, відповідно, вважати, що окреме доручення на це не потрібне, а вони здійснюються у межах виконання доручення щодо огляду та обшуку.

Крім того, стаття 41 КПК не передбачає можливості доручення проведення процесуальних дій. Однак, частина 3 статті 281 КПК передбачає можливість доручення проведення розшуку, що суперечить положенням статті 41 КПК. Проте, оскільки стаття 281 є спеціальною, вона має пріоритет у вирішенні цієї конфліктної ситуації. Таким чином, ця проблема може бути вирішена лише за умови внесення змін до статті 41 КПК щодо можливості надання слідчим та прокурором доручення для виконання "інших процесуальних дій".

На основі викладеного можна зробити висновок, що існує потреба у вдосконаленні чинного законодавства, що регулює діяльність оперативно-розшукової служби, з метою надання працівникам оперативних підрозділів більш широких прав та можливостей для чіткого та ефективного виконання їх завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Швидкова О.В. Процесуальні повноваження оперативних підрозділів на стадії досудового розслідування // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. - Серия «Юридические науки». – Том 26 (65). - 2013. - № 2-1 (Ч. 2). - С. 377-383.

Тимощик Аліна Дмитрівна

здобувач вищої освіти

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*

Кабак Ярослав Станіславович

здобувач вищої освіти

*Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*

Науковий керівник: Олексенко Володимир Григорович

підполковник поліції

старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНІ ОБЛІКИ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Інституційна рамка оперативно-розшукової діяльності в Україні ґрунтується на чинному законодавстві, яке узаконює місії та завдання цієї сфери діяльності. Згідно із Кримінальним кодексом України, завданням оперативно-розшукової діяльності є виявлення та фіксація фактів протиправних діянь окремих осіб чи груп, за які передбачена кримінальна відповідальність. Покликанням цієї діяльності є також припинення правопорушень та вивчення інформації в інтересах громадянської безпеки та суспільства.

Метою даного дослідження є аналіз оперативних обліків як засобу реалізації завдань оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України.

Важливим аспектом є якісне інформаційно-аналітичне забезпечення, яке сприяє прийняттю оптимальних управлінських рішень на всіх рівнях. Це є ключовою умовою для підвищення ефективності діяльності суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. Нормативне регулювання інформаційно-аналітичного забезпечення вже існує і відображене у Законі України «Про Національну поліцію», який чітко визначає компетенції та обов'язки Національної поліції, включаючи інформаційно-аналітичну діяльність [1].

Згідно із статтею 25 цього Закону, Національна поліція відповідно до своїх повноважень веде інформаційно-аналітичну діяльність, яка включає формування баз даних, користування базами даних інших державних органів, інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу, а також співпрацю з іншими державними органами, правоохоронними органами інших країн та міжнародними організаціями.

Зокрема, згідно зі статтею 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», суб'єкти, які здійснюють цю діяльність, мають право створювати та використовувати автоматизовані інформаційні системи. Відомчі нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ України визначають інформаційно-аналітичне забезпечення як систему

заходів, спрямованих на збір, обробку, аналіз, зберігання та використання інформації, включаючи обмежений доступ, для досягнення цілей цієї діяльності в інтересах досудового слідства, безпеки громадян, суспільства та держави [2].

Оперативні обліки, серед яких важливими є банки даних криміналістичної, кримінологічної, адміністративної, статистичної та іншої інформації, є важливим інструментом оперативно-розшукової діяльності та мають на меті забезпечення проведення різноманітних заходів з виявлення, запобігання та розкриття кримінальних правопорушень. Оперативні обліки сприяють ефективній роботі правоохоронних органів, забезпечуючи зберігання та доступність оперативно-розшукової інформації протягом тривалого часу.

Головне призначення оперативних обліків включає ряд важливих завдань. Вони забезпечують проведення різноманітних оперативно-розшукових заходів та зберігають оперативну інформацію протягом тривалого часу, що дозволяє уникнути її повторного зберігання в інших базах даних.

Оперативні обліки також мають за мету підвищення ефективності протидії злочинності, створення умов для оперативної обізнаності працівників, які займаються профілактикою та виявленням злочинів, та формалізацію взаємодії між службами та підрозділами Національної поліції. Крім того, вони забезпечують своєчасне реагування та вжиття попереджувальних заходів для недопущення вчинення кримінальних правопорушень, а також отримання відомостей для оперативного реагування на заяви та повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення [3, с. 17].

Застосування оперативних обліків в оперативно-розшуковій діяльності відіграє суттєву роль у протидії злочинності, оскільки вони дозволяють виявити латентні процеси та тенденції їх розвитку у злочинному середовищі. Використання цих обліків дозволяє правоохоронним органам ефективно протистояти злочинності та приймати оптимальні управлінські рішення. Слід наголосити, що у комплексному використанні сил та засобів оперативно-розшукової діяльності застосування оперативних обліків відіграє суттєву роль у протидії злочинності.

Як висновок, вважаємо підкреслити, що використання та якісне застосування оперативних обліків при здійсненні оперативно-розшукової діяльності підрозділами Національної поліції України є необхідним для успішного розслідування злочинів та забезпечення безпеки громадян. Ці ресурси дозволяють збирати та аналізувати необхідну інформацію ефективно та оперативно. Важливо продовжувати розвивати вищевказані інструменти та методи з метою підвищення ефективності попередження та розкриття злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 26.04.2024).
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 26.04.2024).
3. Щурат Т.Г., Дмуховська А.В. Щодо змісту завдань оперативно-розшукової діяльності. Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 13 жовтня 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С. 48–50.

Тімощик Аліна Дмитрівна,
*курсант Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*
Науковий керівник: Логінова Марина Вікторівна,
викладач кафедри цивільного права та процесу
капітан поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі, особливо в умовах збройної агресії, розвиток оборонної сфери є критично важливим завданням для забезпечення національної безпеки. Це охоплює не лише створення нових зразків зброї, а й розробку комп'ютерних програм для оборони, а також наукових досліджень, які допомагають вдосконалювати та модернізувати військові технології. На жаль, війна нерідко приводить до порушень авторських прав, оскільки багато розробок у сфері оборони є об'єктами авторського права.

Перед українським суспільством стоїть завдання забезпечити ефективний захист прав інтелектуальної власності в умовах військових дій. Це включає захист авторських прав на наукові розробки, технології, винаходи, торгові марки, таємниці виробництва та інші об'єкти інтелектуальної власності. У таких умовах необхідно вжити додаткових заходів для запобігання незаконному використанню та порушенню прав на інтелектуальні ресурси.

Крім того, у військових конфліктах важливим стає і розвиток духовності суспільства. Це включає створення художніх творів, музики, соціальної реклами та інших патріотичних матеріалів, які підтримують моральний дух та патріотичний настрій. Ці твори також підпадають під захист авторського права та суміжних прав. З урахуванням важливості цих аспектів, сфера інтелектуальної власності вимагає належного захисту навіть в умовах воєнного конфлікту. Введення воєнного стану передбачає обмеження деяких прав та свобод громадян з метою забезпечення національної безпеки. Однак, право на захист своїх прав від порушень не обмежується під час воєнного стану [1].

Зміни в системі судочинства, внесені внаслідок воєнного конфлікту, ставлять свої завдання перед судовою системою. Хоча дистанційний розгляд справ може бути неідеальним для ефективного захисту прав інтелектуальної власності, все ж таки необхідно забезпечити можливість доступу до справедливого суду для всіх учасників процесу.

Альтернативне вирішення спору (ABC) у сфері інтелектуальної власності представляє собою комплекс методів, спрямованих на вирішення конфліктів та узгодження суперечливих питань, що виникають у зв'язку з правами на результати інтелектуальної та творчої діяльності [2, с. 39].

У понятті ABC включені такі методи, як mediaція, вирішення спору за участю судді, переговори, третейське судочинство, фасилітація та укладення мирової угоди. Розвиток суспільної свідомості та інформаційних технологій розширює можливості застосування

цих методів, зокрема в умовах воєнного стану. Вони мають гнучкість та універсальність, що дозволяє їх ефективно та безперешкодно використовувати в умовах конфлікту. Зокрема, ці методи можуть адаптуватися до цифрового середовища, що сприяє проведенню процедур онлайн на різних комунікаційних платформах.

Переваги АВС у галузі захисту прав інтелектуальної власності в умовах воєнного конфлікту полягають у їх гнучкості, універсальності та зменшенні фінансових та емоційних витрат. Рішення, прийняте за допомогою цих методів, може задовольнити обидві сторони конфлікту, що сприяє його виконанню.

Проте слід враховувати й недоліки захисту прав інтелектуальної власності через АВС, зокрема можливе їх використання для затягування процесу та відстрочення понесення відповідальності. Також рішення, ухвалене в рамках АВС, має договірний характер, що може бути використано недобросовісними сторонами конфлікту [3, с. 17].

Отже, при виборі методу захисту прав інтелектуальної власності у воєнний період слід враховувати різні критерії, такі як характер конфлікту, місце проведення процедури та інші. Держава має забезпечити доступність до судового захисту та методів АВС, а також інформувати громадськість про різноманітність методів захисту прав на результат інтелектуальної та творчої діяльності [4, с. 89].

Додатково, умови воєнного стану можуть спонукати до використання альтернативних методів вирішення спорів у галузі інтелектуальної власності. Медіація, переговори та інші методи альтернативного вирішення спорів можуть допомогти зменшити негативні наслідки конфліктів та забезпечити більш швидке та ефективне вирішення суперечок.

Отже, держава має приділити особливу увагу розвитку та зміцненню системи захисту інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. Це важливо не лише для забезпечення прав та інтересів власників інтелектуальної власності, але й для збереження національної безпеки та відповідності вимогам світового співтовариства в галузі інтелектуальної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Кронда, О. Ю., О. М. Зосименко. Інтелектуальна власність в Україні в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство 2022. С. 104-108.
3. Марчук, Леся Сергіївна. Охорона прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. 2022. С. 44.
4. Козинець, А. О. Право інтелектуальної власності в умовах дії воєнного стану. 2022. С. 79

Тімощик Аліна Дмитрівна,
курсант Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: **Логінова Марина Вікторівна,**
викладач кафедри цивільного права та процесу
капітан поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Норми, що регулюють відносини між працівником і роботодавцем, особливо важливі у сфері розірвання трудового договору. Проте, суперечності у чинному законодавстві стосовно цього питання у воєнний період, відсутність судової практики та прогалини в правовому регулюванні, викликають ряд проблем у практичному застосуванні цих норм.

Україна, знаходячись у воєнний період, у 2022 році прийняла Закон «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», який передбачає специфічні правила щодо розірвання трудового договору. Згідно з цим законом, у разі бойових дій у районах, де знаходиться підприємство, та загрози для життя працівників, трудовий договір може бути розірваний за ініціативою працівника у строк, вказаний у його заяві [1].

Однак, законодавство також передбачає випадки, коли роботодавець може відмовити у розірванні договору на підставі примусового залучення працівника до суспільно корисних робіт умовах воєнного стану або виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури. Така відмова обґрунтована складністю пошуку нового працівника та необхідністю забезпечення неперервності функціонування підприємства чи об'єкту [2, с. 49].

Умови воєнного стану вносять значні виклики у сферу розірвання трудового договору. З одного боку, це вимагає захисту прав працівників у небезпечних умовах. З іншого боку, це ставить перед роботодавцями завдання забезпечення стабільності та безпеки свого бізнесу [3, с. 6]. Важливо забезпечити баланс інтересів сторін та вирішення спірних питань шляхом чіткого законодавчого регулювання, що враховує специфіку воєнного часу. Наукове дослідження цих аспектів дозволить вдосконалити законодавство та забезпечити ефективний захист прав і інтересів усіх сторін трудових відносин у контексті воєнного стану.

Однією з найважливіших аспектів трудового законодавства в умовах воєнного стану є регулювання питань, пов'язаних з розірванням трудового договору. Становлення та впровадження нових підстав для розірвання трудового договору є важливим кроком у забезпеченні захисту прав індивідуального працівника та ефективного функціонування підприємств у період воєнних дій.

Відповідно до недавно прийнятого Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин», до чинного Кодексу

законів про працю України були внесені зміни, що стосуються підстав для розірвання трудового договору з ініціативи працівника в умовах воєнного стану.

Згідно з нововведеннями, роботодавець може розірвати трудовий договір з працівником, якщо внаслідок бойових дій відбулося знищення виробничих, організаційних та технічних умов, засобів виробництва або майна роботодавця, що унеможливило забезпечення працівника роботою, передбаченою у трудовому договорі. Ця підстава відображена у пункті 6 частини 1 статті 41 КЗпП України. Окрім того, випуск працівників з приводу цієї підстави передбачає обов'язкове попередження працівників та профспілкових організацій за десять календарних днів до планованого звільнення, а у разі масового звільнення - також повідомлення державної служби зайнятості та проведення консультацій з профспілками щодо заходів з мінімізації звільнень [1].

Необхідність такого регулювання обумовлена потребою в управлінні трудовими ресурсами під час кризових ситуацій, що можуть виникнути у період воєнного стану. Запровадження нових підстав для розірвання трудового договору дозволяє роботодавцям ефективно управляти персоналом та забезпечити безперебійну діяльність підприємств [4, с. 26].

Розширення підстав для розірвання трудового договору в умовах воєнного стану є важливим кроком у покращенні нормативно-правового регулювання трудових відносин. Впровадження нових механізмів регулювання сприятиме забезпеченню захисту прав працівників та стабільності функціонування підприємств у непередбачуваних умовах воєнного часу.

Відповідно до внесених змін до Кодексу законів про працю України, нова підстава для розірвання трудового договору передбачає, що працівника може бути звільнено, якщо він відсутній на роботі протягом чотирьох місяців та немає достовірної інформації про причини цієї відсутності. Однак, ця норма набула чинності лише з 19.07.2022, тому звільнення за цією підставою можливе не раніше зазначеної дати.

Проте, враховуючи, що воєнний стан розпочався раніше, відомо, що проблеми з відсутністю працівників на роботі вже існували протягом більше ніж чотири місяці. Це ставить під сумнів дієвість та актуальність вищезазначеної норми. Більш того, для звільнення працівника за цією підставою необхідно мати доказову базу. Однак, перелік документів для цього не передбачений чинним законодавством. Такими доказами можуть бути, наприклад, доповідна записка про відсутність працівника на роботі, акти про відсутність, листи з вимогою надати пояснення причин відсутності на робочому місці та інші. Це вимагає додаткових зусиль та ресурсів від роботодавців [2, с. 18].

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що правовий режим воєнного стану серйозно вплинув на трудові відносини в Україні. Законодавство, що регулює цю сферу, піддається значним випробуванням, зокрема щодо питань розірвання трудового договору. Введення нових підстав для розірвання трудового договору має позитивне значення для забезпечення правової захищеності як працівників, так і роботодавців. Проте, їх ефективність обмежена недоліками та прогалинами у законодавстві, що потребують додаткового уточнення та вдосконалення. Таким чином, для забезпечення стабільності трудових відносин у період воєнного стану в Україні, необхідне точне та досконале правове регулювання, що враховує всі сучасні виклики та проблеми цього періоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 1 липня 2022 року № 2352-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
3. Прогонюк, Л. Ю. Відмінності припинення трудового договору від поняття його призупинення в період дії воєнного стану: актуальні аспекти. Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені ЕО Дідоренка 2023. С. 226-237.
4. Хатнюк Н. Побіянська Н., Шляхи адаптації трудового законодавства до умов воєнного стану. Європейська перспектива. № 4, 2022, с. 143–151

Ткачова Юлія Володимирівна
*курсант Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*
Логінова Марина Вікторівна
*викладач кафедри цивільного права та процесу
капітан поліції*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ЦІЙ СФЕРІ

Дослідження питань, пов'язаних із забезпеченням здорових та безпечних умов праці працівників, є одним із найважливіших завдань охорони праці в сучасному суспільстві. Вирішення цього завдання визначається вираженою профілактичною спрямованістю, специфічною системою методів правового регулювання, націлених на розвиток концепції безпеки життя та здоров'я працівників у процесі трудової діяльності. Дана система методів потребує подальшого розвитку, включаючи правові, економічні, організаційні, технічні, лікувально-профілактичні, медико-соціальні та інші аспекти.

Охорона праці – це система збереження життя і здоров'я працівників у процесі трудової діяльності, що включає правові, соціально-економічні, організаційно-технічні, санітарно-гігієнічні, лікувально-профілактичні, реабілітаційні та інші заходи.

Конституція України гарантує кожному громадянину право на охорону життя і здоров'я під час трудової діяльності. Це важливе положення закріплене у статті 43 Конституції, яка забезпечує кожному особу належними, безпечними та здоровими умовами праці [1].

З метою забезпечення реалізації цього права Верховна Рада України прийняла ряд законодавчих актів, серед яких ключовим є Закон України від 14 жовтня 1992 року «Про охорону праці». Цей закон регулює відносини між роботодавцями та працівниками з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Він також встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні [2].

Згідно зі статтею 31 цього Закону, державне управління охороною праці здійснюють Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, міністерства та інші органи державного управління, а також місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Охорона праці як система заходів ґрунтується на кількох основних принципах, які спрямовані на забезпечення безпеки та здоров'я працівників у процесі їхньої трудової діяльності. Основними засадами охорони праці як системи заходів є:

- забезпечення безпеки та здоров'я працівників у процесі трудової діяльності;
- соціальне партнерство між роботодавцями та працівниками у сфері охорони праці;
- гарантії захисту прав працівників на працю в умовах, що відповідають вимогам охорони праці;

- визначення та виплати компенсацій за важкі та шкідливі умови праці;
- соціальне страхування працівників від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- медична, соціальна та професійна реабілітація працівників, які постраждали від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Перелічені принципи лежать в основі, є вихідними положеннями охорони праці та підлягають не тільки визнанню, а й повсякденному втіленню в життя. Їх реалізація є гарантом безпеки праці [3, с. 405].

Тому важливо, щоб всі сторони – держава, роботодавці та працівники – співпрацювали та виконували свої обов'язки для забезпечення безпеки та здоров'я на робочому місці. Тільки таким чином можна забезпечити стабільність, процвітання та благополуччя для всього суспільства.

Нові умови та фактори, що впливають на атмосферу трудової діяльності та зумовлюють пошук нових підходів до забезпечення охорони праці (глобалізація економіки та зростання трудової міграції; віртуальні робочі місця та виникнення мобільної, а також надомної роботи; інтернетизація та цифровізація трудових функцій; заміна обслуговуючих функцій аудіо- та відео-роботами, зникнення низки застарілих професій та заміна їх новими – комплексними або роботизованими комплексами) повинні стати не лише темою наукових досліджень, а конкретними напрямками в діяльності законодавчої та виконавчої влади щодо підготовки трудового потенціалу країни до цих умов [4].

Отже, охорона праці відображає сукупність заходів та політичних стратегій, спрямованих на забезпечення безпеки, здоров'я та добробуту працівників у процесі трудової діяльності. Це включає в себе розробку та впровадження нормативно-правових актів, контроль за їх виконанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
2. Про охорону праці. Закон України № 2694-ХІІ від 8 грудня 1992 р. за станом на 01.10.2023 р. /. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
3. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
4. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / В. В. Сокуренько, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін. ; за заг. ред. В. В. Сокуренька ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с.